

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak

73 zenb.

Diplomazia lumaduna. Erbeste ekintza indigenaren historia laburra

Joseba Iñaki Arregi

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak

73 zenb.

Diplomazia lumaduna.
Erbeste ekintza indigenaren
historia laburra

Joseba Arregi

Bilbao
Deustuko Unibertsitatea
2014

ERREDAKZIO BATZORDEA

Felipe Gómez Isa, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.
Trinidad L. Vicente, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.
Cristina de la Cruz, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

ARGITATZE BATZORDEA

Anja Mihr, Utrecheko Unibertsitateko Human Rights Centereko ikertzailea, Herbehereak.
Antoni Blanc Altemir, Lleidakoko Unibertsitateko Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna.
Bartolomé Clavero, Sevillako Unibertsitateko Zuzenbidearen Historiako katedraduna eta Indigenen Gaietarako Nazio Batuen Foroko kidea.
Carlos Villán Durán, Giza Eskubideen Nazioarteko Zuzenbidea sustatzeko espainiar elkarteak.
Carmen Márquez, Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna, Sevillako Unibertsitatea.
Cristina Churruga, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.
Eduardo J. Ruiz Vieytes, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.
Fernando Fantova, gizarte zerbitzuekin lotutako gaietako aholkularia, Bilbao.
Francisco López Bárcenas, Giza Eskubideen Mexikar Akademia, Mexiko.
Gaby Oré Aguilar, giza eskubideetako eta genero gaietako nazioarteko aholkularia eta Human Rights Aheadeko kidea, Madril.
Gloria Ramírez, Mexikoko Unibertsitate Autonomo Nazionaleko Politika Zientziako katedraduna, UNAM, Mexiko.
Gorka Urrutia, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.
Jaume Saura, Kataluniako Giza Eskubideen Institutuko presidentea, Bartzelona.
Joana Abrisketa, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.
Jordi Bonet, Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna, Bartzelonako Unibertsitatea.
José Aylwin, Giza Eskubideen behatokiko zuzendaria, Temuco, Txile.
José Luis Gómez del Prado, Mertzzenarioak erabiltzeari buruzko Nazio Batuetako lan-taldeko kidea.
José Manuel Pureza, Ikasketa Sozialen Zentroa, Coimbrako Unibertsitatea, Portugal.
Judith Salgado, Giza Eskubideetako Andeetako Programa, Simón Bolívar Andeetako Unibertsitatea, Quito, Ekuador.
Koen de Feyter, Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna, Anbereseko Unibertsitatea, Belgika.
Manuela Mesa, Bakerako Hezkuntza eta Ikerketa Zentroko (CEIPAZ) zuzendaria, Madril.
Noé Cornago, Nazioarteko Harremanetako irakasle titularrak, Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea, Leioa.
Pablo de Greiff, International Center on Transnational Justice, New York.
Víctor Toledo Llancaqueo, Politika Publikoetako Zentroa, ARCIS Unibertsitatea, Santiago, Txile.
Vidal Martín, Nazioarteko Harremanetarako eta Kanpoko Elkarrikerarako Fundazioko (FRIDE) ikertzailea, Madril.

Lau honen berregintza, banaketa, komunikazio publiko edo moldaketaren bat egiteko, ezinbestekoa da egileen baimena izatea, legeak ezarritako salbuespenetan izan ezik. Lan honen atalen bat fotokopiatu edo eskaneatu behar izanez gero, jo ezazu CEDROa (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org).

© Deustuko Unibertsitateko Argitalpenak
1 posta-kutxa - 48080 Bilbao
Posta elektronikoa: publicaciones@deusto.es
ISBN: 978-84-15759-32-4

Aurkibidea

Erabilitako siglak	9
1. Sarrera	11
Domestikazio eta Ikusezintasunaren Kontrako Erresistentzia	11
2. Etxean pentsatuz munduan jokatu	17
Laugarren Mundua: Paradiplomazia Indigenaren sorrera	17
Kanpoko Ekintza Indigena xx. mendean	18
1960ko urte garratzak: indigenismo gizatiarraren hamarkada	21
1970eko hamarkada: Mundu mailako mugimendu baten hasiera	23
Laugarren Mundua: paradiplomazia indigenaren agerpena	26
Indigenen aldeko GKEen sorrera	27
George Manuel: Kontzeptuaren sortzailea	27
Paradiplomazia indigenaren lehenengo urratsak	28
1980ko hamarkadan mugimendua sendotzen	32
169 Hitzarmena: hamarkadako aurrerakuntza nagusia	39
1990etik 2007ra nazioarteko aktorearen sendotzea	41
Foro Iraunkorra: partaidetza indigenarako mekanismoa	51
Giza Eskubideen Eremitik Haratago	53
Jatorrizko proposamen indigenak aurkituriko oztopoak	57
HIGEA lortzeko bide luze eta zaila	58
3. Epilogo	69
Autodeterminaziotik abiatuz benetako nazioen arteko erkidegora	69
4. Bibliografia	75

Erabilitako siglak

AIFI.	Afera Indigenetarako Foru Iraunkorra.
CANZUS.	Kanada, Australia, Zelanda Berria eta AEBk osatzen duten ardatza, honek tinko borrokatu du urteetan zehar HIGEAren aurka.
COICA.	Confederación de Organizaciones de la Cuenca Amazónica.
ECOSOC.	Economic and Social Council of the United Nations.
ET.	Erakunde Transnazionalak.
GKE.	Nazioarteko Gobernu Kanpoko Erakundeak.
GS.	Garapen Iraunkorra.
HIFI.	Herri Indigenen Foro Iraunkorra.
HIGEA Lantaldea.	1995ko HIGEAri buruzko Lantaldea.
HIGEA	Herri Indigenen Giza Eskubideen Aldarrikapena.
HIKE.	Herri Indigenen Kanpo Ekintza.
HIMB.	Herri Indigenen Munduko Batzarra.
IITC.	International Indian Treaty Council.
MME.	Munduko Merkatal Erakundeak.
NBE.	Nazio Batuen Erakundea
NLE.	Nazioarteko Lan Erakundea.
PIL.	Populazio Indigenen Lantaldea.

1. Sarrera

Domestikazio eta Ikusezintasunaren Kontrako Erresistentzia

Herri indigenei¹ buruz mintzatzen garenean oso zaila da indar kolonizatzaile ezberdinek sorturiko irudi eta estereotipoak gainditzea. Estalaketaren alde eraikitako diskurtsoa oso hedatua eta ondo errotuta dugu gure artean.

Irudi nagusiaren arabera indigenak barbaroak, periferikoak, basatiak, primitiboak eta modernotasunaren aurrekoak bezala aurkeztuko zaizkigu sarri askotan. Ikuspegi honi jarraituz Estatuak herri indigenak etxekotu ondoren (Martínez, 1999), estali (Dussel, 1996) egin dituzte eta behialako errealitateak izanik modernotasunaren poderioz desagertu direla aldarrikatu izan dute. Iraganeko indigena laudatu egiten zen bizirik zeuden kulturak okupatu eta asimilatu eta menderatu egiten ziren bitartean (Arregi, 2010). Ondorioz, indigena ikusteko ezintasuna Estatuan «integrazteko» (Duneway, 2003) estrategiaren ondorio nagusia dugu.

Historikoki, indigenak diskurtso eta praktika politiko nagusitik kanpo gelditu dira, bai Estatu barneko zein nazioarteko politikan. Errealitate honen ondorioa herri indigenen ikusezintasuna izan da (Spicer, 1992:4). Ikusezintasuna Spicer-en proposamenean bikoitza da. Alde batetik herri indigenak ezin dira ikusi nazio-estatuaren pareko bezala (*national blindness*), ez baitira nazio-estatuak. Bestetik, bertan egon arren euren kulturak ez dira balio handikoak, modernoak ala garaikideak kontsideratzen (*cultural blindness*). Beraz tokian-tokiko gizarte nagusiaren ikuspegitik indigena bere indigenotasunean ikuse-

¹ Liburu hau posiblea izan da Ikerketa Taldean egindako lanari eta bere laguntzari esker. Ministerio de Ciencia e Innovación. ref. HAR2011-24072.

zina izango da. Bakarrik ikusiko da Estatuak sorturiko kategoriak eta estereotipoak erabiltzen direnean: nekazari, langile, behartsua, etab. Aipaturikoa eginez gero indigenak balorerik gabeko kulturak kontsideratu eta eskubide berezirik gabeko moduan ikusiko dira. Ezaugarri hau indigenei ematen zaien izenei erreparatuz ikus dezakegu: herri izaera ukatu eta populazio, tribuak ala antzeko deiturak erabiliz deskribatuko direlako askotan. Indigenak pareko herriak eta baliodun kulturak moduan ikusteko gabezi honek ondorio ezkorrak izan ditu herri indigenentzat historian zehar.

Ikusezintasunak bat egiten du desagerturiko indioaren (vanishing indian) diskurtsoarekin (Arregi, 1994). Era honetan benetako indigenak iraganekoak, museotan aurkitu daitezkeen kultura handietakoak (maya, inka etab.) ala gizon zuriak ez ukituriko parajetan bizi direnak soilik direla uste da. Modu batean ala bestean modernotasunetik at. Horrela behin eta berriz ukatzen zaie euren garaikidetasuna (Ibid, 2006), herri izaera ukatu eta populazio, tribuak ala antzeko deiturak erabiliz deskribatuko direlako askotan. Indigenak pareko herriak eta baliodun kulturak moduan ikusteko gabezi honek ondorio ezkor-ezkorrak izan ditu herri indigenentzat historian zehar.

Indigenak ikusteko ezintasuna gobernu eta populuaren artean ez ezik akademiko, GKE, nazioarteko aholkulari, eta gobernuetako teknikarien artean ere gertatzen da. Estatuak sorturiko diskurtso baztertzailerik nazioartera egin baitzuten xx. mendean (Clavero, 1996). Adibidez, herrien deskolonizazioa hizpide zenean 1950tik aurrera indigena «garapen arazoa» bezala agertzen zaigu definituta (Rodríguez-Piñero, 2005). Izan ere, garapenari buruzko pentsamendu nagusiak laguntzaren onuradunen artean dagoen kategoria bezala erabiltzen du indigena, euren miseria, marjinaltasuna eta beharra azpimarratzen direlarik (Arregi, 1993). Horrexegatik Estatuaren politiken objektu eta bere politika asimilatzaileen helburu bezala agertu zaigu orain gutxi arte. Hauxe baita indigenei oraingoz toki askotan aplikatzen zaien ikuspegi nagusia. Modu batean ala bestean, indigenak kanpoko aktore eta prozesuen eragina pasiboki jasaten dituzten objektu bezala agertzen dira, horrexegatik ukatu egiten zaie euren garaikidetasuna, modernotasuna, autonomia eta subjektu politikoa direnik. Are gehiago, euren kultura tradizionala, lokala eta estatikoa bezala irudikatuko da eta erraz ondorioztatu da euren ezintasuna mundu modernoan integratzeko. Ikuspegi honek ez du aintzat hartzen herri indigenen aktoretza, ekimen politikoa, ezta, are gutxiago, beraiek pairaturiko erasoen aurrean buruturiko erresistentzia.

Ikusezintasuna are larriagoa da Estatu gabeko nazioen esperientzia aztergai duen gatazka etnikoari (*ethnonationalism & ethnic conflict*) buruzko ikerketa mailan. Gatazka etnikoetz arduratzen den ikerketa

gehiago zentratzen da Estatuekin tirabiran dauden etnonazionalismoetan, gatazka armatua dagoen kasuetan (Trejo, 2000) edota Estatu independentea sortu nahi omen duten mugimenduetan (Wilkes-en 1997; Corntassel 2003); Euskadi, Quebec, Flandes, Ipar Irlanda, Katalunia dira, besteak beste, gehien aztertutako kasuak. Werther (1992) gabezi honetaz jabetu da eta etnonazionalismoan berezituriko ikerketak duen ezkurtuko bekatuaren esplikazioa eman digu.

Clearly, the ethnonationalism literature has failed in this area for several reasons. First, most literature on ethnonationalism in the First World simply ignores or gives scant attention to aboriginal groups and has therefore been unable to examine differences and similarities across the whole spectrum of ethnonational movements ... Included in this point is the observation that there is a distinct bias toward studying larger, more powerful and disruptive groups in the larger countries of Europe and North America because of the assumption that the ability to disrupt the state at the center is requisite to success ...

Second, because of the assumptions from which they proceed ... the tendency among researchers has been to focus upon polity-level variables attaching to ethnonational groups generally, rather than on differences and similarities in the structure and content of political claims advanced by individual movements ... In effect, the theoretical, legal, and moral universe in which claims are grounded has usually been ignored. This directs attention away from smaller, less «powerful,» and by extension, aboriginal ethno nationalisms that may choose strategically different weapons because they cannot compete in a political universe dominated by large actors using most «direct» and «mobilization» resources ... The point here is that because of theory-driven attention about what is relevant for success, numerous scholars have ignored the content of political demands as an operational variable in favour of polity-level variables such as socioeconomic status, population, regional concentration, location vis-à-vis the centre, and coherence ... Differences in the legal, theoretical, and moral grounding of competing claims were ignored in favour of these system-level variables (Ibid:20-21).

Paradoxa zera da: estaturik gabeko mugimendu etnonazionalisten kasuek ez dutela euren eskubideekiko inolako nazioarteko aitortpenik lortu, eta literaturan bizi direneko Estatuarekin duten gatazka dela aztergai nagusia.

Espanian, gatazka etnikoa aztertzen duten ikerlari batzuek apurtu egin dute joera honetan eta hasi dira herri indigena eta estatu gabeko herrien arteko harremana aztertzen. Euren interesa zuzendu egin diote estatu gabeko nazioek indigenengan izan dezaketen ahalezko eraginari

(Gibernau, 1996). Gibernauren kasuan nazionalismo indigenari egindako aipamenak EEBBko eta Kanadako kasuei heldu die (Gibernau, 1998). Bertako Estatuekin indigenek izandako hika-mika aztertzen delarik (Ibid, 2000). Egile honen kasuan aipatu dugun ikuspegi estatuzalea gailentzen da.

Ikusezintasuna nagusi duen errealitate hau abiapuntutzat hartuz, herri indigenen aktoretza polikoa azpimarkatu nahi dugu liburu honetan. Horretarako, batetik, herri indigenek euren erresistentzia xx. mendean hoberen burutzeko nazioartean aritzeko mugimenduaren historia garatuko dugu. Bestetik, herri indigenek nazioartean lorturiko onarpena erakutsiko dugu. Ondoren berorrek in erdietsiriko bai babes maila berria zein politika egiteko eremua zein lege tresnei erreparatu nahi diegu. Nazioarteko politika diplomaziak duen sofistikazioarekin, nazioarteko ekimenen konplexutasunarekin eta urrun dauden kulturen xarmarekin lotu da. Hauek dira hain zuzen liburu honetan erabili nahi diren osagaiak herri indigenen aktoretza politikoa, garaikidetasuna eta nazioarteko politikari egindako kontribuzioa aurkezteko.

Herri indigenek buruturiko diplomaziaren historia oso gutxi ezagutzen da gure artean. Nolabait basatiek ezin dutelako hain fina eta konplexua den ekimena burutu. Are gehiago, Estatuaren monopolioa den eremu honetan. Hain zuzen ere, hemen kokatzen dugu lan honen ekarpena.

Gure lanak nazioarteko mugimendu berri eta berritzaile honen historia laburra egin eta berorren ahalegina ulertzeko klabe nagusiak eskaini nahi ditu: bere sorrerari, berau lagundu zuen une historikoari (*pull factors*), lorturiko errekonozimenduei eta nazioarteko alorrean zabalduko ekintza-eremu politiko berriei, eta prozesu honetan ezaguturiko muga eta oztopoei buruzko informazioa emanez. Era honetan herri indigenekiko nagusi den alterofobia edota alterofiliatik haratago (Arregi, 2006) joan nahi dugu, eta nazioartean garatu duten izate politikoan oinarritu euren buruzko ezagupen berria ezagutarazi.

Guzti hau garrantzitsua da oso, batetik, Laugarren Mundua eu-roamerikanoak ez diren Laugarren Munduaren agerpen indartsuak nazioarteko aktore geopolitiko berri baten existentzia eta agenda erakutsiko digu. Honen garrantzia handiagoa da gaur egungo munduan non Estatuak, Estatu gabeko nazioak, multinazionalak eta beste aktore batzuk elkarren aurka aurkitzen ditugun. Gatazka hauek Estatu barnekoak dira eta hein handi batean ekosistema indigenetan aurkitzen diren baliabideen gaineko kontrola da jokoan dagoena (Murphy, 2003). Are gehiago, Williams-ek (2003) Estatu barneko gatazka askoren iturburua Estatuak indigenekiko duten jokaera dela diosku. Horrexegatik, indigenak euren lurralde eta kulturak desagertzeko zorian jarri dituzten

Estatuen aurka aurkituko ditugu borroka bizian. XX. eta XXI. mendean erresistentzia indigenak nazioarteko erkidegora jo eta bertan burutu du bere borrokaren beste fronte garrantzitsu bat. Ekimen berritzaile horren historia gutxi ezagutzen da gure artean.

Testuinguru honetan kokatu behar dugu Laugarren Munduaren sorrera eta garapena. Laugarren Munduan herri indigenen erresistentzia nazioartean proiektatzeko ahalegina baita.

2. Etxean pentsatuz munduan jokatu

Laugarren Mundua: Paradiplomazia Indigenaren sorrera

Herri indigenek kolonialismoaren aurkako erresistentzia modu ezberdinak erabili dituzte: negoziazioa, hitzarmenak ala borroka armatua egoera eta garai ezberdinetan erabilitako bitartekoak izan dira gailentzen zitzaizen sistemari aurre egin asmoz. Hala ere, 1970tik aurrera herri indigenek gai izan dira erresistentzia estrategia berria eta konplexua diseinatzeko euren borroka eta eskaerak nazioartekora eramanez. Iraganean ez bezala aurrean zuten mehatxua ondo ulertu eta honi aurre egiteko gai zen estregia prestatu dute. Halaber, nazioarteko mugimendu pan-indigena sortu dute Estatu sistema eta globalizazio harrapakariari aurre egin ahal izateko. Ahalegin honetan bere burua Laugarren Mundua bezala aurkezten duen nazioarteko aktore berri bat eratu dute. Mugimendu honek munduan dauden 300 milioi indigenen ahotsa ordezkatzeko du.

Estatuak nagusi dituen nazioarteko erkidegoak Estatu gabeko herri indigenekiko jarrera aldatu du. Era berean nazioarteko erkidegoak Estatu gabeko nazioen kontribuzioa munduko aniztasun kulturala eta biologikoa defendatzeko orduan aitortu eta partaidetza eremuak zabaldu dizkie herri indigenei. Aitorpen hau azken hiru hamarkadetan herri indigenek buruturiko nazioarteko mobilizazioaren ondorio da. Mobilizazio honek nazioarteko erakundeek, mota guzietako aktore ez gubernamentalek eta Estatuak indigenei zituzten jarrera, joerak eta joera erak aldatzera eraman ditu. Prozesu hau ezer gutxi ikertu da nazioarteko harremanen kasuan.

Herri indigenek tokian tokiko zein nazioarteko mobilizazioen bidez globalismo harrapakariaren aurkako borroka burutu dute. Herri indigenen mobilizazioa historikoki euren aurka arituriko etnokraziaren aurkako erresistentzi mugimendua da. Kolonialismoarekin loturiko Estatu-eraikuntza-aren zein garapen prozesuen biktimen erantzuna hain zuzen (Arregi, 1993).

Laugarren Mundua mendetasunezko errealitatea aldatu eta modernotasunaren onura aprobetxatu nahi duen prozesua bezala ulertu behar dugu. Era berean behialako «*mutual dependence*» egoera batetara itzuli nahi du horrela herrien arteko elkarrizketa eta errespetua berreskuratuz.

Euren kasuan globalizazioaren (mundu mailako integrazioa) eta lokalismoaren (kultur ezberdintasuna mantentzen duen espazioa) arteko tentsioak eta botere borrokak ikus daitezke.

Indigenek beren nazioarteko presentzia posiblea egiteko bultzaturiko Laugarren Munduak, ideologian eta praktika politikoan, globalismo solidarioa bultzatuz, bat egin du globalismo gizatiarra defendatzen duten indarrekin. Laugarren Munduak, nazioarteko presentziaren bidez, munduko indigenen nazio eta herri izaeraren aitortpena zein autodeterminazioa errebindikatzen ditu. Era berean, beren aniztasun kultural eta politikoaren defentsa; berdintasuna, justizia eta elkartasuna eskuratzeko helburuak ditu ere. Gainera, gaitasun handia erakutsi du globalizazio harrapakariaren biktima diren indigenen kontzientzi komuna sortzeko eta ekintza bateratu batetara eramateko. Honegatik, herri indigenak xx. mendeko azken 30 urteetan nazioarteko zein Estaturbarneko garrantzi handiko aktore politikoak bihurtu dira.

Munduko herri indigenak eta Estatu gabeko nazioak bateratu nahi duen «Laugarren Mundua» nazioarteko mugimendu berria da (Seton, 1999:NET). Autoidentifikazioari eta maila lokalean gertaturiko erresistentzia prozesuei garrantzia ematen die. Seton-ek (1999) eta Pino-Roblesek (2002) defendatu egiten dute nazioarteko aktore politiko berri hau ondo ulertzeko, errealitate honi ondo moldaturiko marko teoriko berri bat behar dela. Laugarren Munduaren teoria izendatu duten ikerketa berri honen bidez makro eta mikro politikaren arteko harremanak eta aniztasunez beteriko erresistentzia prozesuak estudiatu daitezke herri indigenen ikuspegitik. Jarrera honek aldizkako bide bat eskaintzen digu gatazka etnikoak aztertzeko saioan ikuspegi Estaturzentrikoak nagusi ditugulako nonahi.

Kapitulu honetan Herri Indigenen Kanpo Ekintzak (HIKE) lorturiko arrakasten historia labur bat egingo dugu. Historia honekin garbi utzi nahi dugu HIKE kode etnikoan egindako mundu mailako mugimendu originala dela. Munduko indigenak osotzen duten Laugarren Munduaren existentzia defendatuz, aktore berri baten presentzia azpimarratu nahi dugu.

Kanpoko Ekintza Indigena xx. mendean

XIX. mendearen amaieran eta xx. gizaldiaren hasieran ikusiko ditugu euren egoera zuzentzeko nazioartera jotzeko lehenengo ahaleginak. Sanders-ek (1980, en Arregi, 2010), dioskunez Maoriek 1882,

1884, 1914 eta 1924 saiatu egin ziren Britainia Handiko errege-erreginek in batzartzen kolonietako gobernuekin zituzten auzietan bitartekaritzak burutzeko. 1909an British Columbiako Nishga herriak jo zuen Britainia Handiko Erregearengana bere bitartekaritzak ala *Judicial Comite of the Privy Council* delakoena lortzeko, azken hau Inperio Britainiarrean zegoen azken eta gorengo apelazio gortea zen. Kasu guztietan ahaleginek huts egin zuten, etxera itzultzeko eta euren arazoak bertako gobernuekin hitzartzuz konpondu zezatela esan zitzairen. Adibide hauek, kale egin bazuten ere, jo-muga bihurtu ziren geroxeago Laugarren Mundua bihurtuko zen horrentzat, erakutsi egin zutelako hirugarren instantzia baten aurrean eztabaidatu zitezkeela gaiak, eta hauek aliatu potentzialak izan zitezkeela, kasu hoberenean, edota txarrean tokian tokiko gobernuak baino ulerkorragoak.

XX. mendeko lehenengo hamarkadetan herri indigenen borroka ardatz nagusia lokala bazen ere Nazioen Ligaren jaiotzarekin batera nazioarteratzeko lehenengo ahaleginak ikusiko ditugu. Ligaren sorkuntzaren inguruan zegoen proposamen idealistak herri indigenen interesa erakarri zuen. Bertan bakea sustatzeko eta nazioarteko zuzenbideak gidatuko zuen orden berria eraikitzeko gogoak plazaratu ziren. Honetaz gain, autodeterminazioari buruzko Wilson presidentearen proposamenaren 5. artikulua indigenen arreta piztu zuen.

Ligaren sorreran gutxiengoan auzia garrantzi handikoa izan zen, eta argi zegoen honelako egoerak konpontzeko prozedura bereziak ezarri behar zituela nazioarteko erkidegoak. Honetaz jabetuz, 1923an Chief Deskah Irokesak eta Chief Ratana Maoriak negoziazioa eta hitzartutakoari errespetua indigenak mantenduriko aspaldiko printzipioak izanik, eta euren hitzarmenak nazioartekoak zirela mantenduz Ginebrara jo zuten Bertan Haudenasauce aitzindaria zen Deskeheh bi urte eman zituen lobbya egiten (Arregi, 2010). Ekintza honekin hasi zen xx. mendean herri indigenek egindako lehen ekintza paradipomatikoa. Deskeheh-i, batez ere Holandako gobernuak, baina baita ere Irlanda, Estonia, Panama eta Persiako gobernuak baietza eman zioten baina Britainia Handiak ezetz borobila. I Mundu Gerratik botere nagusienetariko bezala atera zen Britain Handiak indigenen arazoak arazo domestikoak eta ez nazioartekoak zirela inposatu zuten (Khosravi, 2006).

Beraz, Ligak ez zuen euren aldeko erabakirik hartu. Nazioen Ligak indigenekin loturikoa auziak «barne arzoa»tzat kontsideratzea erabaki zuen. Izan ere, bere 22. artikuluan indigenak nazio aurreratuen erantzukizunaren eta babesaren pean gelditzen zirela aldarrikatu zuten Nazioen Ligak, «*sacred trust of civilization*» (Clavero, 1994:23) deklaratu. Argi gelditu zen Wilson-ek aldarrikaturiko autodeterminazioa eta gu-

txiengoei omen zegokien babesa Europan bizi ziren taldeei soilik aplikatu zitzaieela.

Estatuen artean lortu ez zuten arrakasta Suizako gizarte zibilarekin eta botere lokalekin lortu zuten (IITC, 1997). Baina gobernuekin zuten gatazka konpontzeko, euren hitzarmenak balioztatzeko ahaleginean, nazioarteko gizartearen laguntza eta bitartekotza lortzeko ahaleginak alegia, porrot egin zuten. Hala ere, porrot politikoa mugarri sinbolikoa bihurtu zen eta erreferentzia bihurtu.

Argi gelditu zen Wilson-ek aldarrikaturiko autodeterminazioa ez zela indigenentzat egina. Hala ere, bere mezuaren burrunbak indigena askorentzat inspirazioa izan zen. Hau buruan, nazioarteko arautegian eta gobernuaren sortu nahi zuten erakundeetan parte hartu behar zutelako ikusi zuten indigenek.

II. MG osteko testuinguruak ez zuten gauzak asko aldatu. Aliatuen printzipioak biltzen zituen eta NBEren Kartaren aurrekaria den Atlantic Charter-ek autodeterminazio eskubidea eta deskolonizazioa bultzatzeko deliberoa erakutsi zuen. Roosevelt-ek modu honetan Wilson presidentearen idealismoari jarraipena emanez Gainera, naziak eramandako politikaren eraginez arrazismoaren kondena eta minorien babesa printzipio bezala bultzatuko da nazioarteko erkidego berrian nazio eta gizabanako guztien berdintasuna defendatuz. Ondoko NBEren sorrera eta Giza Eskubideen Aldarrikapenak tokian tokiko mugimendu indigenen arreta erakarri zuen. Erakunde hauek testuinguru berria sortu zuten eta giza eskubideen defentsa eta promoziorako egitura berria ezarri, baita ere euren babesa ziurtatzeko jarraipen mekanismoak Era berean, 50. hamarkadan garatuko den eskubide zibilen eta deskolonizazioaren aldeko borrokek nazioarteko garaiko ordenuaren zutabeak gogor astindu zituen. Bi prozesu hauek gutxiengo etnikoek bizi zuten kultura zapalkuntzari buruz kontzientzi berri bat sortu zuten. Beste alde batetik asimilazio politiken porrotak tribu eta herri ezberdinak batzen zituen nortasun berrien loratzea ekarri zuen.

Hala ere, 50. hamarkadan indigenek ez zuten lortu nazioarteko erakundeen aldetik inolako aitopen berezirik. Mende honetan bigarren, nazioarteko legearen babesak kanpo utzi zituen indigenak, eta koloniek bizi zuten arazoaren konponbiderako autodeterminazioa agintzen zen bitartean, indigenentzat garapena defendatzen zen, Latino Amerikako Estatuak horrela aldarrikatuta (Rodríguez-Piñero, 2005). Aipaturikoa gertatzen zen bitartean, Hopiek nazioarteko testuinguru berrian giza eskubideen eremuari loturiko aukera berriak zabaltzear zedela ikusi eta berauek aprobetxatzeko borondatea agertu zuten. Hopiek 1950an Truman presidenteari euren eskaerak eta salaketak NBEra eramateko abisua egin zioten (Weyler, 1984:213).

1960ko urte garratzak: indigenismo gizatiarraren hamarkada

Laugarren Munduak tokian tokiko Estatu, erregio, eta kontinente-tako erakunde, gobernu zein gizabanako indigenak biltzen ditu bere baitan. Laugarren Mundukoek mugimendu etniko handi baten kide dira nazioarteko politikan parte hartzeko, euren artean kontaktuak dituzte sarri askotan, eta nazioarteko eremutan, NBE mailan bereziki, modu koordinatuan borrokatzen duten nortasun agenda komuna garatu dute.

Prozesu guzti honen hasiera 60. hamarkadan aurkituko dugu mundu mailan emandako borrokei jarraituz eta, batez ere, giza eskubideen eta eskubide zibilen alde zein arrazakeriaren kontra gertaturiko borrokei jarraituz. Ezin dugu ahaztu 60ko hamarkadako mundu ekonomiak ala lasterketa militarrek beharrezkoak zituzten baliabide estrategikoak lortzeko mundu mailako lasterketa hasi zela. Hau dela eta, herri indigenen eskubideen defentsa gehienbat lurraldearen inguruan, erreserba ala «ayllu»-aren inguruan kokatuko da. Lehenengo munduko indigenak (AEBtan, Kanada, Australian, Zelanda Berrian ala Eskadinabian) kulturaren defentsan eta arrazakeriaren aurkako eskubide zibilen aldeko mugimenduetan inspirazioa aurkituko dute (Minde, 1995). Toki guzti hauetan erakunde indigenak sortuko dira euren eskubide zibilak defendatzeko eta tokian zeudenak indartu. Aldi berean, orduan bizi zen deskolonizazio prozesua izango dute beste erreferente nagusia. Lurra eta kulturaren defentsaren inguruko mugimendu hauetan hasi zen «gizon gorriaren» ideologia garatzen.

Hirugarren Munduan, aldiz, askatasuna lortu berria zuten Estatuak garapena eta Estatu-eraikuntza zabaltzeko politikak buru-belarri aplikatzen ari ziren. Garapen prozesuak bideratzen gobernu ez demokratikoak izango ditugu nagusi mundu mailan. Aniztasun kulturala nazio eraikuntzaren aurkako mehatxutzat hartuz asimilazioa zen bultzaturiko politika ofiziala. Barne kolonialismoa, sarraski ekologikoa eta giza eskubideen bortxaketa nagusitu egin ziren munduko lau bazterretan; herri indigenak askotan biolentzia horren biktima zirelarik. Egoera honetan herri indigenen saiakerak ezkerreko mugimenduei lotuta ikasle eta, batez ere, nekazari mugimenduei lotuta ikusiko ditugu Hego Amerikan.

Guda Hotzaren gatibu ziren Lehen eta Bigarren Munduek proiektu erraldoiak eta azpiegitura lana bultzatzen ari zen nonahi. Lehen Munduan Eskandinabia, EAB eta Australia, Zelanda Berrian eta Kanadan indigenen azken lurrak besterenganatzeko saiakerak etengabeak izan ziren. Saiakera hauen aurka mugimendu indigena indartsuak sortu ziren, esate baterako Kanadan «White Paper» delakoaren aurka. Mugimendu hauetan indigenak eskubide sozialeen aldeko mugimenduekin bat egin

zuten. Honekin batera deskolonizazioa izango da «gizon gorriaren ideologia» elikatuko duen beste iturria. Are gehiago, indigenek ikusten dutenean Hirugarren Munduko nazio berriak ere euren lurretan dauden baliabideen egarri direla, eta nazio-Estatu homogeneizatuak sortzea zutela helburu. 60 hamarkadan desarrollismoaren hasiera markatzen da. Garapen proiektuek eragindako genozidioa eta etnozidioa, batez ere, herri indigenen kasua nazioarteko orduko gizarte zibilaren begietara ekarri zuten. Amazonia bihurtuko da modernotasunak eragindako saraski genozidaren ikurra. Amazoniak herri indigenen sufrimendua eta injustizia erakutsi zuen estrainekoz.

Hamarkada honetan hasita eta hurrengotan areagotuz, garapen proiektuak bitarteko Amazoniako hainbat herri indigenek desageritzeko zorian aurkitu zuten euren burua. Brasilen bereziki, hil ala biziko borroka gertatu zen askorentzat eta genozidioaren eta etnozidioaren errealitateak GKE ekintza piztu zuen batez era eliza kristauekin loturikoak. Iraupen kulturala eta herri indigenen lurak babesteko eskubi-dea garrantzizko auzia bihurtu zen Iparraldeko GKE batzuentzat. Euren laguntzari esker, Shuar-ek lehenengo konfederazioa sortuko dute eta nazioarteko kontaktuak eduki euren lurak eta kultura defendatzeko asmoz. Kasu honetan Shuar herriak lokarri etnikoa erabili zuen ahaidegoetan banaturiko komunitate ezberdinen arteko ekintza batasuna eragiteko. Gainera, Shuar herriak trebezia handia erakutsi zuen euren helburuak erdiesteko ahaleginean erakunde ez indigenak konprometitzeko (Stavenhagen 1997). Shuar-ak agertzen dira askotan globalismo harra-pakeriaren aurka herri indigenen mobilizazioa kode etnikoan burutu zuen lehenengo kasu bezala (Morris, 1992).

Hamarkada honetan «indigenismoa», hau da, aktore ez indigenen nagusitasuna izango dugu herri indigenen eskubideen aldeko borrokan nagusi. Esker oneko antropologoak, akademikoak eta kristau elizen erakundeak dira protagonista. Eurok egindako ahaleginak indigenak bizi zireneko Estatuetan «gutxiengo» integratuak lortzeko egin ziren. Borondate oneko indigenista hauek mundu modernoaren inposaketa ekidinezina zela uste zuten, eta saiatu egin ziren prozesuaren gogortasuna moteltzen. Estatuetakoa erakunde bereziak, nazioarteko garapen erakundeak, NLE eta antzekoak izango dira euren egoeraz arduratuko direnak. Hala ere, NBEan giza eskubideez arduratzen diren erakundeak ez dute indigenen ardurarik izango. Mundu mailan herri indigenen egoera «garapen arazoa» eta giza eskubideei dagokionez barne arazoa izaten jarraituko du.

Garai honetan indigena miseria gorrian bizi denaren irudiarekin lotuta ikusiko dugu gehien bat. Beraz, indigena garapen eta ongizate politiken «objektua» izango da. Politika hauek euren salbaziorako asimi-

lazioa bultzatzen zuten eta modernotasunaren aurrean irtenbiderik ez zegoela mantentzen zuten. Gauzak horrela eginbeharrekoa trantsizioa ahalik eta hobeto, biguna egitea zen.

Indigenismoaren ikuspegitik indigenak euren egoera hobetzeko ekimen ezberdinen «objektuak», onuradunak ziren, baina inoiz ez subjektuak. Erantzukizun osoa ez indigenei zegokien. Beraz, nazioarteko erkidegoan indigenen «gabezia» izango dugu nagusi. Euren arazoak tratatzen direnean ez indigenei zuzenduriko programen barruan aurkituko ditugu indigenak. Mundu indigenari buruzko informazioa ez indigenen eskutik helduko zaigu (Gonzalez, 1998).

Nortasun propio baten gabezia Lehenengo, Bigarren nahiz Hirugarren Munduko Estatuak martxan jarritako politika eta ekimen politikoetan ikusi daiteke. Indigenak ez indigenek definituriko helburuak lortzeko bitartekotzat izango dituzte.

1970eko hamarkada: Mundu mailako mugimendu baten hasiera

Aurreko hamarkadan hasitako errebindikazio prozesuak sendotu eta «gizon gorriaren» ahotsa nazioartekoan urratsez-urrats aurrera egiten hasiko da. Hamarkada honetan Gerra Hotzak bere horretan jarraitzen badu ere, egon badaude nazioarteko testuinguruan aipamen berezia merezi duten gertakizunak. Deskolonizazio prozesuaren gailurra lortzen da eta Hirugarren Munduko nazioak nazioarteko erkidegoan euren indarra NBEan sentiarazi egingo dute «Herri ez Lerrotuen Mugimenduen» bitartez. Hamarkada honetan ere, Hirugarren Munduko petrolio ekoizleek «petrolioaren krisialdia» eragin zuten. Krisialdi honek gogor aztindu zuen orduko nazioarteko erkidegoa. Nazio boteretsuek argi ikusi zuten nolakoa zen baliabide eskazia. Kontzientzi honek gairitu egin zuen «*nation building*» orduko politika, eta hasiera eman «*global interdependence*» primatzen zuen hurbilketa bati. Hurbilketa berri honetan nazioarteko erakunde eta beste aktoreen partaidetza handitu egingo da. Nazioarteko erakundeak zein multinazionalak, Hirugarren Munduan batik bat, garapena zelan erdietsi definitzen eta dibersifikazio ekonomikoa lortzeko ahaleginetan laguntzen ikusiko ditugu. Beraz, bereziki Hirugarren Munduan Estatuaren internazioanalizazioa aurkituko dugu. Gero eta gehiago NBE familiako edota nazioarteko beste aktore batzuk Estatuari inposatu egingo dizkiote garapena lortzeko errezetak.

Petrolioaren krisialdiak Lehenengo eta Bigarren Mundua bultzatu egin zituen euren barneko baliabideak gehiago ustiatzera. Barneko baliabideen gaineko presioa areagotu egingo da, eta ordura arte urruneko lurraldeen konkista intentsifikatu egingo da (Burger 1990).

Testuinguru honetan, deskolonizazio mugimendua inspirazioa bihurtu zen herri indigenentzat. Esperientzi kolonialistan oinarrituz harraskada honetan «barne kolonialismoaren» ideiak aurrera egingo du indigenen artean.

Es hasta 1970 que, gracias a los movimientos africanos de liberación, se redefinió el concepto de colonialismo aplicándolo a los Pueblos nativos opresores y locales que operan en cada Estado independiente. Se definió que un Pueblo es colonialista e imperialista cuando, entre otros, monopoliza y controla el Estado mientras que el resto de comunidades étnicas son sujetos coloniales, practica la opresión lingüística y cultural contra los sujetos coloniales, mediante el expansionismo cultural de su etnia o la prohibición de enseñar y utilizar los idiomas no oficiales. Asimismo, cuando realiza esfuerzos por asimilar a los miembros de los Pueblos y nacionalidades oprimidas so pretexto de reconocerles igualdad de derechos y darles el acceso al poder, y cuando practica políticas específicas de explotación económica de los miembros de Pueblos dominados, etc. (Cojti, 1997:25).

Kolonialismo eta arrazakeriaren aurkako mundu mailako iritzia sendotu egingo da nazioarteko diskurtso eta praktikan. Honetan indigenak Hirugarren Munduko herrien laguntza jasoko dute. Aldi berean, Helsinkiko akordioak sinatu ziren 1975an. Hauek funtsezkoak izan ziren Lauugarren Munduaren sorrerako nazioarteko marko eta aukera berriak sortu zituelako (Ryser, 1992 eta 1995). 37 Estatuk onarturiko lanerako marko berria zen. Akordioetan segurtasuna, harreman ekonomikoak, herri eta nazioen arteko harremanak, giza eskubideak eta nazioarteko portaera bideratzeko printzipioak ezartzen ziren. Nahiz eta betetzeko derrigorrezkoak ez izan pisu moral handikoak dira gobernu maila goreneko onarpena jaso zutelako. Honekin batera Carter Administrazioak, giza eskubideen alde egindako apustua sustatuz, nazioarteko testuinguru politikoan aldaketa eragin zuen (Fourth World Documentation Project, 1983). Hegoafrika, Rhodesia ala Txile gertatutakoak giza eskubideak Estatuaren arduraren ez izan nazioarteko erkidegoaren arduraren ere direla frogatuz.

Herri indigenen kultura eta lurraldeen defentsak mobilizazio indartsu bat bultzatu zuen erregio nahiz nazioarte mailan. Honek «*status quo*»ekin kritikoa ziren indar asko bildu zituen bere inguruan. Mobilizazioa bai asimilazioaren eta garapen etnozidaren aurka bai herri indigenen eskubideen aldekoa izan zen. Ikuspegi aldaketa honetan paper handia izan zuten antropologo, abokatu eta mota zein jatorri guztietako profesional kritikoek.

Giza eskubideekin loturiko gaiak nazioarteko agendaren puntu garrantzitsu bat bihurtuko dira. Estatu baten irudia zikintzeko indarra izan

eta GKEen interesa eta ekintza mobilizatzeko gauza izango dira. Egoera berri honek nazioarteko zein GKE eginkizunetan aldaketa bultzatuko du eta mugak ezarri Estatuak zuten nagusitasunari.

Nazioarteko testuinguru berri honek berebiziko ondorioak izango ditu herri indigenengan eta euren mobilizazio ahaleginak areagotu eta tinkotu egingo ditu. Asimilazio politikaren aurkako indigenen erresistentzia Lehenengo zein Hirugarren Munduan areagotu egingo da. Lurraren defentsa eta desarrollismoaren aurkako borroka herri mailan ez ezik nazioarteko erakundeetan ere emango da, bitarteko eta estrategia ezberdinak erabiliz.

Testuinguru honetan ordezkarri indigena batzuk hasi ziren euren antzekotasunen kontzientzia garatzen eta elkarrekin lan egiteko beharraz jabetzen. Antzekotasunen artean aipagarria dugu mundu osoko indigenak batzen dituen kolonialismoaren esperientzia (Minde, 1995). Hau berebiziko erakusle etnikoa bihurtu da, batetik Laugarren Munduak duen nortasun eta proposamenaren berezko elementua delako eta, bestetik, erresistentzian dauden herriak bezala irudikatzen dituelako.

Asimilazioaren aurkako eta lurraren gaineko eskubideen aldeko borroka funtsezko gaia izango dugu AEBtan, Kanadan, Australia, Txilen, Mexikon eta Paraguayan. Indigenen borrokek giza eskubide mailan zein ekologian aritzen diren erakundeen interesa piztuko dute eta harremanak sendotu egingo dira herri indigenekin. Herri indigenek Hirugarren Munduko askapen mugimenduekin harremanak hasi eta eskubide zibilien mugimenduetan inspiraturiko erakunde berriak sortu zituzten, insumisio zibilari loturiko estrategiak eta politikak martxan jarri (Morris, 1992). Testuinguru honetan «modernotasunaren» eta desarrollismoaren kontrako diskurtso indigena independentea garatzen joango da. Bertan ekozidio, genozidio eta etnozidioaren aurkako jarrera eta giza eskubide zein ekologiarekin loturiko gaiak herri indigenen autodeterminazioarekin lotuta agertuko dira. Naturarekiko lotura, lurrarekikoa, naziotasuna eta honi dagozkion eskubideak, nazio barneko zein arteko diskurtso indigenaren oinarriak bihurtuko dira.

Herri indigenek bizi zuten egoera aztertzeko 1971ak NBEak Txosten berezi bat agindu zion Cobos Jaunari. Bestetik, iraultza isil honen beste pasadizo garrantzitsu bat Kariben gertatu zen. Elizen Mundu Batzarrak (WCC), 1971an Barbadosen herri indigenekin loturiko gaiak aztertzeko elizak, antropologoak eta mota guztietako adituak batu zituen. Biltzar honen emaitza nagusia Barbados I delako aldarrikapena izan zen, bertan herri indigenak bizi zuten egoera kolonialetik askatzeko deialdia egin zen eta salatu egin ziren orduko Estatuak, erlijiosoek eta antropologoek izandako erantzukizuna zapalkuntza honetan. Gainera, aldarrikapenak herri indigenek euren bide propioa egiteko eta autogobernua izateko du-

ten eskubidea ere defendatu zuen. Honetaz gain, Barbados I-k indigenak euren askapen borrokaren protagonistak zirela eta euri lehentasuna eta ahotsa eman zitzaielako ondorioztatu zuen. Ondorio hauek eragin handikoak gertatu ziren herri indigenentzat. Batetik, «euren aldeko zuri» eta gizarte zibilaren egitekoak birdefinitu egin zituelako, bestetik garrantzi asko eman zitzaielako herri indigenen protagonismo politikoa bultzatzeari eta euren ahotsa entzunarazteko bideak sortzeari. Finean, historikoki eraikitako herri indigenen gabezia konpontzeko beharrezkotzat ikusi zen herri indigenek euren boza eta euren diskurtsoa berreskuratzeko laguntza eskaintzea. Neurri handi batean indigenen irudia, errealitatea eta diskurtsoak transmititzen zituen «borondate oneko zuriaren» protagonismoarekin (Dussel, 1988) amaitzea erabaki zen. Hain zuzen ere, Europa ala munduko beste eskualdetara etortzeko eta euren errealitatea eta itxaropenak zuzenean helarazteko bideak lantzea suposatzen zuen.

Nazioarteko gizarte zibil eta indigenen arteko elkarlanaren hasiera markatu zuen Barbados I -ek. Honek sorturiko dinamikak posiblea egin zuen gizarte zibilak eskainitako bitartekoak erabiliz erakunde indigenak sortzea eta Europa zein AEBtara bidaiak egitea. Aurrez aurreko harremanak bultzatu egin ziren. Garai honetan gizon gorriaren ideologia zabalduko zuen salaketa diskurtso politikoa izan zen nagusi. Indigenek «errudun sentimendua» eta erromantizismoa bultzatu egingo dituzte, laguntza eta mota guzietako bitartekoak eskuratu nahian. Anayak (1991) azpimarratu egiten du herri indigenen nazio izaera azpimarratzen duen diskurtsoaren garrantzia. Diskurtso honen arabera, nazio izate horri dagozkion eskubideak onartu behar zaizkio eta gaur egun bizi duten egoeragatik ordainak zor. Diskurtso honekin batera, giza eskubideekin loturiko diskurtsoa bultzatzen hasiko dira eta talde eskubideak eskatzen. Hamarkada honetan paradiplo mazia indigena bideratzeko erakunde bereziak sortuko dira, hasiko dira kanpora jotzen, nazioarteko interesa erakartzen, nazioarteko gizarte zibilarekin harremanak sendotzen, eta NBERen mailan lehenengo harremanak izaten.

LAUGARRREN MUNDUA: PARADIPLOMAZIA INDIGENAREN AGERPENA

Barbados I-ek berebiziko oihartzuna eta eragina izan zuen Ipar Ameriketako eta Europako zirkulu akademikoetan, batez ere herri indigenekin lanean ala ikerketan ari ziren antropologo eta euren erakunde profesioaletara heldu zelako. Prozesu luze honetan berebiziko garrantzi izan zuen 1972an ekologiarekin loturiko Estokolmoko Munduko Gailurrean gertaturikoak. Bertan Kanadako ordezkarietan partaide George Manuel zegoelako eta gainera beste 10 Hopi buruzagiek parte hartu zutelako. Hauek Hirugarren Munduko Estatua lortu berria zute-

nen laguntza eta elkartasunaren bila joan baziren ere, aurki behialako kolonialismoaren aurkako buruzagiak, Estatu gizonak bihurtu zirela, eta «modernotasunarekin» konpromiso erradikala zutela ikusi egin zuten. Bertaratu zirenak Hirugarren Munduko gobernuen teknologi, zientzia eta industrializaziorako grina ikusi eta euron balore izpiritualerik eta Natura errespetatzeko euren diskurtsoaz nola trufatzen ziren ikusi egin behar izan zuten.

Weyler-ek dioskunez esperientzi honen ondorioz Hirugarren Mundukoak ahaztu eta mugimendu etnonazionalistei begira hasi ziren aliatu berriak eta egokiagoak bilatzeko, aipaturikoen artean euskaldunak geundelarik (Manuel, 1974:11).

Indigenen aldeko GKEen sorrera

1970ko hamarkadan Amazoniako herrien inguruko kezka izan zen nagusi mundu mailan (Ekins, 1992) eta zonalde honetan bizi diren herri indigenak laguntzeko burutuko dira hainbat ekimen. Copenhaguen-en IWGIA sortu zen. Bere helburua herri indigenek mundu mailan bizi duten egoeraren ikerketa plazaratzea izanik. London-en Survival International sortuko da, herri indigenak pairatzen dituzten gehiegikeriak eta praktika genozidak salatzen. AEBn Harvard-eko antropologoek herri indigenen lurrak eta kulturak babesten laguntzeko Cultural Survival sortu zuten.

Nazioarteko gizarte zibilean sorturiko erakunde hauekin batera, herri indigenen artean ere nazioartekora batera ekiteko *World Council of Indigenous Peoples* (WCIP) (1975) eta *International Indigenous Treaty Council* (IITC) (1974) Ipar Ameriketara sortu ziren. 1974an AEBtako 100 nazio indigenek autodeterminazioa eskubidearen aldeko apustua egin eta Subiranotasun Aldarrikapena sinatu zuten (Ryser, 1992). Autodeterminazioa bihurtu zen ondoko urteetan lau haizetara zabaldu zen mugimendu pan-indigenaren marka.

Horrela nazioarteko politikan aktore izateko borondate sendoa zeukan aktore berria jaio zen: Laugarren Mundua. Mugimendu berri honek egoera agoniakoan dauden Estatu gabeko herri indigenak izango ditu protagonista. Munduko periferian, modernotasunaren ertzean bizi zirenak, nazioarteko zentro politikokoan zegoen NBera hurbiltzeko abiadan jarri ziren.

George Manuel: Kontzeptuaren sortzailea

Mugimendu pan-indigena sortzeko ahaleginean aipamen berezia merezi du Chief Joseph Manuel-ek. Chief Joseph Manuel-ek nazioarteko sustatzailearen (Moravcsik, 1998) papera bete zuen eta Laugarren

Munduaren diskurtsoa eta nazioarteko sarea sustatu zuen. Ahalegin honekin euren agenda eta arazoei heltzeko aldeko nazioarteko plata-forma sortu eta euren arazoak euren ahotsez planteatzeko espazioa bilatu nahi zen. Manuel, *boomerang* efektua indigenen mesederako posible egin zuen gizona dugu.

Aitzindari honek Kanadako National Indian Brotherhood of Canada (NIBC)-rentzat egin zuen lan, baina bere nazioarteko lanaren ondorioz, pan-indigenismoaren beharra ikusi eta errealitate honi nazioarteko erkidegoan zegokion toki politikoa errebindikatu zuen. 1974an Manuel-ek batera «Laugarren Munduaren» ideia aurkeztuko du. Berak argi utziko du Laugarren Mundua munduko indigenak osotzen dutela eta ez bakarrik Ameriketakoak. Manuel-ek Europa, Ozeania eta Asiako indigenekin mantendu zituen kontaktuak eta pairaturiko barne kolonialismoak sorturiko arazo komunak kontzientzia hartu.

Definizio honetan herri indigenen marka diren gaiak aurkitzen ditugu. Euren naziotasunaren ukapena, arrotzak balira bezala tratatuak izatearena modernotasunak buruturiko kolonizazioaren biktimak izatea. Estatu barruan pairaturiko marginazio, indar politikoaren eza, euren lurraldetan dauden baliabideak kudeatzeko ezintasuna lurralde bakoitzean lehenengo herria izatearena. Halaber, Naturarekiko harreman berezia kosmos ikuskera ezberdin baten existentzian oinarrituta dagoena aipatu zen. Honelako proposamen honek indigena eta ez indigenen arteko mugak markatu ditu.

PARADIPLOMAZIA INDIGENAREN LEHENENGO URRATSAK

1973an, Manuelek Artikoko herriek Copenhaguen antolaturiko konferentzia batean parte hartu zuen. Bertan Groelandia eta Kanadako Inuitak, Eskandinabiko Samiak, Kanadako Dene eta Metis Petrolioaren krisiaren erdi-erdian batzartu ziren honelako krisialdiak euren lurraldeetan izango zituen ondorioak aztertzeko, periferiako lurren kolonizazioaren alde iluna erakutsiz. Jull-ek (1998) hemen identifikatu du nazioarteko mugimendu garaikidearen sorrera puntua. Batzar honetan auzi indigenei buruzko mundu mailako konferentzia antolatzea adostu zen, eta berau indigenak kontrolatua izan behar zuela. 1974an Manuelek proposamena bota eta beste kontinenteko erakunde indigenekin hasi zen lanean. Manuelek 1974an «*World Council of Churches*» delakoarekin batera hasi zen Herri Indigenen Nazioarteko Konferentzia sustatzen. Urte honetan Guayanan bidea prestatzeko konferentzi bat antolatu zen eta bertan «herri indigenen» definizio politiko pan-indigena bat sortu zen (Sanders, 1980:NET).Guda Hotzaren erdian munduko herri indigenek osotzen zuten Laugarren Mundua aurkeztu zen. Aktore berri honek

beste blokeekiko independentzia eta bere izaera eta eskaeren berezitasuna aurkeztu zion nazioarteko erkidegoari.

1975an Kanadan Herri Indigenen Nazioarteko Konferentziaren ondorioz WCIP-Herri Indigenen Munduko Batzarra (HIMB)- sortu zen. Port Albert-en indigenen ordezkari zabalagoak egon zen, gobernu ordezkari batzuk eta komunikabideak. Konferentziak ondoko gaiak aztertu zituen 1) NBE mailan zuten ordezkari zabalagoak, 2) herri Indigenen Mundu Batzordearen fundazio gutuna 3) herri indigenen egoera politiko, sozial, ekonomiko eta justiziazkoarekin loturiko auziak 4) nortasun kulturalaren bermatzea eta 5) herri indigenen lurra eta lurraldearen babesa. Erakunde hau IITCekin batera HIKeren gune eta erreferente nagusia bihurtuko delarik. Nazioarteratzeko prozesu honetan beste urrats inportante bat NIBC-ek NBEren aholkulari estatusa jaso zuenean gertatuko zen, munduko horrelakorik jasotzen zuen lehenengo erakunde indigena izanik. NIBC-ek zuen NBEren aholkulari statusa HIMB-ri pasatu egin zion eta Port Alberni-en erabakitako autodeterminazioa erdiesteko konpromisoa hartu zuen honek. NBEren sorrera aldarrikapenean esandakoa kontuan harturik «*We the indigenous peoples of the world... vow to control our destinies*» aldarrikatu zuen WCIPek. Gaur egungo NBE nagusi den Estatuaren arteko sistema benetako nazioarteko sistema bihurtzeko mundu mailako mugimendua martxan zegoen.

Herri Indigenen Munduko Batzarra agertzearekin batera, aipatzekoa da ere beste nazioarteko sustatzaile baten lana. Jimmie Durham, eskultore cherokeea, 60. eta 70. hamarkadetan Ginebran bizi zena. Bere emazteak Elizen Mundu Batzarrarentzat lan egiten zuen eta mundu osoko askapen mugimenduekin zuen harremana adibidez Hego Afrikako Kongresu Nazional Afrikanoarekin SWAPOrekin, etab. 1974an American Indian Movement delakoarekin bildu eta International Indian Treaty Council (IITC) sortzeko konbentzitu zituen (Dunbar-Ortiz, 2006). AEB barruan AIM, mugimendu indigena erradikalak, pairatzen zuen egoera gogorra lehentzeko modu bat legez ikusten zen nazioartera jotzea. Durham-en proposamenak bat egin zuen Deloriak ere defendatzen zuen nazioartera jotzeko behararekin (Dyson, 2004), ondorioz 1975an sortu zen paradiploziararako erakunde indigena hau. Bere helburu nagusietarikoa AEBren kontra lotsaren politika (*policy of embarrassment*) erabiltzea (Minde, 2007:18-19).

Mundu osoko indigenak bat egin zuten Laugarren Munduaren ideiarekin, eta nortasun pan-indigena bezala erabili zuten euren gobernuarekin negoziatzeko, baita nazioarteko sistemari bere babesa eskatzeko eta bizi zuten egoera ekonomikoak, sozialak, eta kulturalak hobetzeko eskatzeko (Gartrell, 1986). Honi jarraituz batzarrak, aldarrikapenak batzar paraleloan antolakuntza gertatu zen edonon. Guzti

hauen bidez nortasun berri eta agenda pan-indigena amankomuna garatu zen.

NBERen mailako presentzia indigena handitu egingo da 1977an IITC-ak aholkulari izaera jaso zuenean. Bi erakunde hauek bihurtu ziren HIKEren aitzindariak, koordinatzaile eta bultzatzaile nagusiak harkada honetan. HIKEA koordinatzeko eta egituratzeko nazioarteko, erregio mailako ala gai zehatzen inguruetan egindako konferentziak eta bestelako ekintzak erabili zituzten. Erakunde hauek pan-indigenismoaren mundu mailako erreferentzia bihurtu ziren, eta paradiploiazia eta nazioarteko prozesuetan partaidetza bultzatzea izango du helburu nagusia. Partaidetza eta presentzia bultzatzeko modua herri indigenen arazoak tratatzeko nazioarteko konferentziak sustatzearena izango da. Konferentzi hauek GKE ez indigenekin batera egingo dira. Era honetan Manuel-ek (1974:261) esandakoa eredu bihurtuko da «*I have set down here our own needs as Indian peoples for the Fourth World. We know that we cannot move very far in that direction unless you (non-Natives) also choose to move*» eta finkatu egingo dute HIKEren ezaugarri garrantzitsu hau.

Paradiploiazari esker, gizarte zibilaren erakundeekin lan eginez, informazio berria publikatu, giza eskubideetan berezituriko erakunde eta beste aktoreekin nahiz akademiarekin loturiko zirkuluetan debatea bultzatuz, gobernuen politikak, proiektu eta jokaerak kritikatu egin ziren. Honela, herri indigenen arazoak, euren eskaerak eta gero eta hobeto antolaturiko proposamenak nazioartean egin ziren. Honekin batera, GKEek lagunduta, biderkatu ziren nazioartera egindakoak. Esate baterako, Amazoniako hainbat aitzindari indigenak aukera izan zuten euren egoera aztertzen zuten konferentzi ezberdinetan parte hartzeko. Wisconsin-eko Unibertsitateak 1977an Barbados Ilan antolaturiko bigarren biltzarrean zein 1978an Arrazismoa eta Arraza Bazterkeria konbatitzeko Nazio Batuen Konferentzian eta Baliabide Natiboen Kontrola eta Nazioarteko Korporazioen problematika aztertzeko konferentzian parte hartu zuten (Morris, 1992). Konferentzi honetan, lehenengoz, «herri indigena» izena erabili zen inolako mugarik gabe eta onartu egin zen indigenek euren lurraldeekiko eta baliabideekiko eskubideak zituztela.

Amazoniako indigenek aukera izan zuten euren laguntzaileekin eztabaidatuz euren ikuspegia zabaltzeko, iritzi eta analisis ezberdinak entzuteko eta euren borrokarekin bat egingo luketen talde eta posibilitatez jabetzeko. Kontaktua hauei esker euren erakundeak zein garapen proiektuak bultzatzeko behar zituzten bitartekoak lortu zituzten.

1977an Barbados II-rekin batera, garrantzi handikoa gertatu zen beste biltzar bat dugu. «*International NGO Conference on Discrimination Against Indigenous Populations*». Konferentzi honen antolakun-

tzan paper nagusia izan zuen IITC-ek. Bertan NBEan aholkulari statusa zuten 600 erakunde inguru bateratu ziren Arraza Bereizkeriaren eta Deskolonizazio Batzordeak gonbidatuta. Bertaratu zirenen artean 26 irokesak euren pasaporteekin joan zirenak aipatu behar. Ekintza hau sinbolikoa bada ere galduriko Estatusaren errebindikazioa erakusten du eta ekintza paradiplomatikoa kontsideratu dezakegu. Une honetan argi gelditu zen HIKE burutzeko eta, batez ere, NBEan partehartzeko erabaki tinkoa zegoela. Horrela erakusten du NBEko bertan Russel Means-ek esandakoak.

You see there is only one color of mankind that is not allowed to participate in the international community, and that color is red. The black, the white, the brown, the yellow- all participate in one form or another. We no longer, until this day, have had a voice within the international community (aip. IITC, 1977).

Pasarte honetan «gizon gorriaren ideologiak» nazioartean parte hartzea aurreikusten zuela erakusten du. Russel-ek indigenak nazioak bezala onartuak izatea eta hauei dagokien nazioarteko presentzia bermatzeko neurriak hartzea eskatu zuen. Hau da, NBE mailan paradiplomazia indigenaren mugarrietako bat: estreinakoz indigenak NBEren barnean, euren ahotsez hitz egiteko parada izan eta Laugarren Munduari zegokion tokia errebindikatuko egin zutenean.

Biltzar honen ondorioen artean aipagarria dugu *Draft Declaration of Principles for the Defense of the Indigenous Nations and Peoples of the Western Hemisphere* egin zela. Dokumentu honetan onartu egiten zen nazio indigenak eta herri indigenak daudela eta errealtate hauei moldatzeko nazioarteko legedi berria behar zela. Aldarrikapen hau, 1985an egindakoarekin batera, oinarritzko dokumentu eta aurrekariak izango dira HIGEA diseinatzeko orduan. Dokumentu hauetan defendatu egiten da nazioarteko aktore berri baten existentzia eta kategoria honi dagozkion eskubideak bermatzeko eskakizuna egiten da.

Nazioarteko diskurtso honi esker, nazioarteko gizarte zibilaren launtza izanik, herri indigenek sendotu eta berrindartu egin zituzten euren tokian tokiko diskurtso politikoak eta alternatiba kulturalak. Era honetan, belaunaldietan zehar sorturiko eta mantenduriko ikuspegi, mezu eta eskaerak plazaratu egingo dituzte. Baita ere eskatu euren Estatuei nahiz legea goiburu duen nazioarteko erkidegoari euren eskubideak errespetatzea. Eskubide hauen artean autodeterminazioa, herri ezberdinak bezala irauteko eskubidea, euren bizimodua mantentzeko zein herri garapena euren asmoei jarraituz nahiz eurak protagonista izanik lortzeko eskubidea aurkituko ditugu.

Idea honi jarraituz erakunde indigenek nazioartera abiatuko dira, batetik euron gobernuarekin duten negoziatzeko ahalmena sendotzeko, bestetik, gobernuaren kontroletik at dagoena esperimintatzeko eta elkarlanerako eremu autonomo bat izateko non beste aktoreekin estrategia komunak landu daitezkeen.

Indigenak euren arazo propioak nazioarteko gai eta joerekin lotzen hasiko dira giza eskubide, ekologia ala bakearekin loturikoak jorratuko dituzte euren proposamenetan. Hots, hamarkada honetan hizpide zen «*New Economic Order*» delakoari buruz hausnarketa plazaratu zuten proposamen honen alde onak zein txarrak erakutsiz.

1980ko hamarkadan mugimendua sendotzen

Hirugarren Munduan inportazioak ordezkatzeko estrategiek porrot egin zuten. Nazioarteko Fondoak eta Munduko Bankuak Hirugarren Munduko Estatuaren kanpoko zorra ordaintzeko egitura ekonomikoa doitzeko programak jarri zituzten martxan. Gauzak horrela, aurreko hamarkadetan hasitako herri indigenen lurraldeetan aurkitzen ziren baliabideen ustiaketak gora egin zuen.

Hirugarren Munduko Estatuak zein nazioarteko erakundeek sustaturiko erasoei erantzuteko mobilizazio indigenak indarra irabazi zuen, eta jarraitu egingo ditu Banku Mundialaren eta beste nazioarteko erakundeen aurka 1970ko hamarkadan emandako urratsak. Beraz, hamarkada honetan Laugarren Munduaren ekimena sendotu egin zen eta globalismo harrapakariari aurre egiteko gauza bihurtu.

Hamarkada honetan ere, ekologiak nazioarteko agendan aurrera egin zuen. Garai honetan hasiko dira herri indigenen eskubideak eta ekologia lotuko dituzten analisiak egiten (Delgado, 1996). Aurreko hamarkadetan garapena gidatu zuen paradigma nagusiaren kritika bizia egingo da, eta herri indigenen rola berraztertu ekologiarekin eta giza eskubideekin loturiko gaiak indarra hartzen zuten heinean.

Indigenak akademikoen artean eta eurei loturiko komunitate epistemologikoen artean ospea irabaziko zuten (Gupta, 1999), eta honek baldintzatu eta erraztu egingo du euren aldeko jarrera. Garapen alternatiboa, ekologia, giza eskubideak eta herri indigenak lotzen duen ikuspegi alternatiboak aurrera egin zuen nazioarteko aditu, gobernu teknikari, akademiko GKEen zein, azkenenik, politikoen artean.

Akademikoen artean aipagarria da herri indigenek nazioarteko sare epistemologikoen laguntza jasoko dutela. Antropologia, ekologia, eta giza eskubideetan zein gatazka prebentzioan adituak direnek lagundu egin zituzten indigenak. Komunitate hauek oso inportanteak dira as-

kotan Estatuak eta nazioarteko erakundeek euren deliberoak hartzeko erabiltzen duten marko ideologikoa baldintzatzen dutelako (Salomón 1992 Haasek, 1992:35 aip.).

70. hamarkadan Laugarren Munduko aktibista eta ideologoez defendatu egin zuten herri indigenen nazio izaera eta autodeterminazioa gorpuzteko era egokiena herri indigenen gobernu modeloak indartzea zela. Horrelako proposamenek borroka indigena laguntzen hasten diren kolektibo ezberdinetan sustraitu ziren. Hauetariko batzuk hasi ziren Laugarren Munduaren izaera alternatiboaz azpimarratzen. Akademian antzeko zerbait gertatu zen Nietschmann-ek (1985) bere lanak argitaratu zituenean eta indarrean zegoen Guda Hotzaren ideologiari ikuspegi berri bat gehitu zionean. Ikerlari honek Estatuak eta herri indigenak elkarren aurka zituzten gatazkak ezin zirela Guda Hotzaren testuinguruan bakarrik ulertu esan zuen, eta Laugarren Munduaren existentziaz eta Laugarren Munduko gudetak hitz egin zuen. Soka beretik jarraituz nazioarteko aktore berri baten sorrera iragarri zuen.

Increasingly, the Fourth World is emerging as a new force in international politics because in the common defence of their nations, many indigenous peoples do not accept being mere subjects of international law and state sovereignty and trusteeship bureaucracies. Instead, they are organizing and exerting their own participation and policies as sovereign peoples and nations (Ibid.).

Akademiko eta aktibisten lan konbinatuak argi utzi zuen Estatuak gaur egungo mugak ez datozela bat herri indigenen muga «imaginatuekin», eta salatu egin zuten herri indigenek galdua zutela euren lurretan zeuden baliabideen gaineko kontrola eta beraiek erabiltzeko aukera. Nietschman (1994:231-238) gainera salatu egin zuen nazio-erakuntzaren beste aldea nazio-desegitea zela, eta desegite honek askatasun biologikoa eta kulturala etengabe murrizten ari zela. Nietschman-en lana Nicaragua eta Guatemalan zentratu zen nagusiki, baina era berean hamarkada honetan bizi ziren gatazka asko Laugarren Munduko gerlak zirela erakutsi zuen.

Hamarkada honetan Laugarren Mundukoek kuestionatu egingo dituzte existitzen diren eta indigenak bizi direneko Estatuak muga geopolitikoak, batez ere muga hauen barnean nazio bakarra dagoela dioten pentsamendu ofiziala (Minde 1995). Garai honetan Laugarren Munduak arrakasta lortu zuen Estatuak barruan herri indigenek duten espazio eskasa salatze baita domestikazio eta asimilazio politiken aurkako iritzia indartzen (Wilmer, 1992:42).

Hamarkada honetan Laugarren Mundua oso efektiboa izan zen Mendebaldeak herri indigenen aurrean erakusten zuen nagusitasuna kritikatzan. Horrexegatik bilatu egin zuen diskurtso kolonialak sorturiko irudi ezkorretatik askatzea eta indiotasuna zerbait positibo bezala ezarzteza. Gainera, lortu egin zuen erakustea munduan zeuden gatazka politiko, militar, kultural eta ekologiko asko ezin zirela konpondu herri indigenen eskubideak aitortu eta indarrean jarri arte. Gainera, Laugarren Mundua agertu egin zen globalizazio harrapakariaren aurka ziharduen aktore geopolitiko sendo eta indartsu bezala (Delgado, 1996:1).

Beraz, Hirugarren Munduan gertaturiko mobilizazio indigenak mundu mailako erreferente bihurtuko ziren gizarte zibilaren zein akademikoentzat, komunikabide eta politikoen arreta erakarritik. Amazonia, Narvada ala Chipcko gertaturiko mobilizazioak globalizazio neoliberalaren aurkako sinboloak bihurtu ziren eta aldaketa sozial eta politikoen baten beharra erakutsiko dute. Kasu hauetan ekologistekin batera izandako protagonismoak indigenei ikusgarritasuna eman zien. Ekologistentzat indigenak globalizazio neoliberalaren aurkako erexistentzia lehenengo defentsa lerro bihurtu ziren. Indigenak eta ekosistemak lotzen dituen ikuspegia indarra irabazten hasiko da hamarkada honetan. Etnoaniztasunik gabe ez dagoela bioaniztasunik argi gelditu zen (Arregi, 1993). Indigenek zuten mugen etikak indigena askoren interesa erakarri zuen (Martínez Bringas, 2006), baita nazioarteko mugimendu ekologistarena. Egoera honetan Laugarren Mundukoek genozidio, «etnozidio» eta «ekozidio»ri alternatiba bezala defendatzen zuten autodeterminazioa sostengua irabazten hasi zen.

Beraz, ekologismoak eta garapen alternatiboaren indarrek mundu politikoan zein akademian aurrera egiteak indigenentzako mesedegarririk gertatu zuen. Lehenengo munduan alderdi berdeak espazio politikoan lortu zuten eta alderdi tradizionalei alternatiba bihurtu ziren hainbat herrietan. Hirugarren Munduan pobreen ekologismoa agertuko da neoliberalismoak martxan jarritako hainbat proiektuen aurka mobilizatuz. Ekologismoa eta garapen alternatiboa helburu zuen nazioarteko gizarte zibila herri indigenen aliatu bihurtu zen.

Herri indigenei mugimenduaren zabalkundeari dagokienez, hamarkada hau Asiako herri indigenen hamarkada izango da zalantzarik gabe. Aurreko hamarkadan Lehenengo Munduko indigenen protagonismoa nagusi zen batez ere Amerika, Australia y Ozeania (Bose, 1996). Mugimendu hauek demokrazia jaio eta garatu egin ziren. 80. hamarkadan berriz Asiako mugimenduek diktadura gogorrei aurre egiten agertuko dira. Asiako herri indigenen hamarkada izango da (Ibid.). Asian 150 milioi indigena bizi dira Bangla Desh, Burma, Txina, India, Indonezia, Japon, Malaysia, Pakistan, Filipina, Sri Lanka edo Tailandia bezalako

herrietan Asiako herri indigenen garapen programen aurkako mobilizazioa indartu egin zuten, eta Asian barneko kolonialismoak hasitako hainbat gatazka non etnozidioa eta ekozidioa bateratzen zirela erakutsi zuten (Peang-Meth 2002), baita hauen aurkako mobilizazioa.

Filipinasen Cordillera People, Bangla Desh-en Chittagon Hill Tracks-eko jendea, Malasian Sarawak-eko Penan edota Indonesian Dayak-en kasuak aipagarriak dira, egoera larrian bizi ziren toki hauetako herri indigenak euren defentsarako erakundeak sortzeaz gain nazioartera jo zuten. Asiako erakunde indigena hauek PIL-era joko zuten euren errealitatea erakusteko eta nazioarteko erkidegoaren laguntzaren bila. Latino Amerikan aurreko hamarkadan gertaturiko gatazkei Asiako, Ozeania ala Afrikakoak gehituko zitzaizkion. 1989an estreinakoz erakunde afrikar baten partaidetza ematen da Moringe Ole Parkipuny, Tanzania masaiak Populazio Indigenen Lantaldean parte hartu zuenean (Hodgson, 1994).

Amazoniarekin batera Asiako basoen defentsa munduko herri indigenen eta ekologisten ikurra bihurtuko da. Testuinguru honetan aniztasun ekologikoa mantentzeko kultur aniztasunak duen garrantzia gizarte zibilaren printzipioen artean sendotu egingo da. Akademia mailan OJri garrantzia ematen hasiko zaio eta Brundtland txostenak erakusten duen bezalaxe, ingurumen eta gizartearen arteko harremanari, kulturaren garrantzia ingurumena mantentzeko zein partaidetza eragiteko orduan batik bat gehituko zaio.

1970ko indigenen mobilizazioa nazio errebindikazioan zentratu bazen ere 1980 hamarkadan nazioarteko agendan agertzen ziren gaiak loturiko lana burutu zuten. Indigenak argi ikusi zuten nazioarteak bizirauteko beharrezko laguntza eman zezakeela. Hain zuzen ere, euren ahotsa kanpoan entzunarazteko eta kanpotik laguntza eta baliabide gehiago erakartzeko gaitasuna bihurtuko da mugimendu indigena garaikidearen marka (Arregi, 1993).

Aurreko hamarkadan pilaturiko esperientzia aprobetxatuz, indigenek nazioarteko erakundeen mailan parte hartzea sendotu egin zuten. Nazioarteko sistema gobernatzan dituzten sistema normatiboa eza-gutzeko eta erabiltzeko balioaz jabetu eta trebezia erabili zuten. Erakunde indigenak Herri Indigenen Eskubideak defendatzeko nazioarteko aldarrikapen baten beharra defendatzen hasiko dira. Aurreko hamarkadako Kirunan erabakitakoari helduz, Martinez Cobos, NBEko adituak, egindako txostenaren bidetik joz eta giza eskubideekin loturiko beste tresna juridikoei erreferentzia eginez euren eskaerak planteatu zituzten.

Kontinente guztietan, euren indarra hobetzeko asmoz, herri indigenak Estatu mailako erakundeak ala erregio mailakoa erakunde pan-indigenak sortzen hasiko dira. Erakunde berri hauek nazioarteko gizartearen aktore aktiboak diren erakunde-kideak izango dira. (Martí i Puig, 2004). Latino

Amerikan aldiz erregio mailako erakunde pan-indigenen sorrera ikusiko dugu. Aurreko hamarkadan sorturiko erakundeak «*Confederación de Naciones Indígenas de la Amazonia Ecuatoriana (CONFENIAE)*», «*Asociación Indígena de la Selva Peruana (AIDESEP)*», «*Consejo Regional Indígena del Cauca (CRIC)*», «*Confederación Indígena del Oriente Boliviano (CIDOB)*», UNI (Brasil) eta hamarkada honetakoak *Organización Nacional de Indígenas de Colombia (ONIC)* bateratu egingo dira eta *Confederación de Organizaciones de la Cuenca Amazónica (COICA, 1984)* sortu zuten.

Herri Indigenen Munduko Batzarrak hamarkada honetan egindako lana ikaragarria izan zen. Manuelek bost kontinenteetan zehar bidaiatu eta bertako indigenekin aritu zen (Sanders, 1980). WCIP-ren inguruan bilduriko erakundeek 1980an herri indigenek genozidio, ekozidio eta etnozidioaren salaketa burutu zuen «Bertrand Russel Tribunal» antolatatu zuten. Bertan herri indigenek pairaturiko genozidio, etnozidio, ekozidio eta gainerako bortxaketen nahiz errudunen deskribapen gordina egin zen. Laugarren Munduak lortu egin zuen Noruegaren laguntza Russel Tribunal-aren ostean. Honekin batera Groenlandiako gobernuak emandako laguntza eta sostengu intelektuala oso inportantea izango da. Eta honetan Laugarren Munduak ordu arte ezezagunak zituen mailalara heltzeko gai izango zen (Minde, 1995). Garai honetan mugimendu indigenak egindako nazioarteko aliantzek lagundu egin zioten euren indar politikoa sendotzen eta globalizazio harrapakariaren ondorio ezkorrei aurre egiten.

Urte bat geroxeago 1981an UNESCO-k Meeting of Experts on Ethno-Development and Ethnocide in Latin Amerika burutu zen Costa Rican. Biltzar honetan etnozidioren salaketa eta etnogarapenaren aldeko apustua eginez. Hau garrantzi handikoa suertatu zen herri indigenek pairatzen duten errealitateari heltzen ziolako. Ordu arte, asko ziren etnozidioaren existentzia ukatzen zuten adituak eta asimilazioa zen jarraitu beharreko politika ofiziala. UNESCOren bilera asimilazioa zalan-tzan jarriko eta alternatiba gisa etnogarapena defendatu zuen. Urte berean GKEek antolaturiko *International NGO Conference on Indigenous Peoples and the Land*. Indigena asko bildu ziren hemen 1977ko biltzarrean baino gehiago eta lehenengo aldiz Laugarren Mundua» bezala NBEan aurkeztu zuten euren burua (Pino-Robles, 1999). Giza Eskubide eta Ekologiarekin loturiko gaiak eztabaidatu zituzten: energia, mineral, nekazaritza industriekin, jaki ala nazioarteko droga trafikoaekin loturiko gaiak, alegia.

Urte honetan ere garrantzi handiko beste gertakizun bat gertatu zen Douglass Sander, eta Manuelen aholkulari eta zuzenbide irakasleak, Herri Indigenen Munduko Batzarraren bilera batean nazioarteko Kon-

bentzio baten zirriborroa aurkeztu zuenean, hau da herri indigenen eskubideak zaintzeko nazioarteko estandar baten proposamena egin zen lehenengo aldia (Minde, 2007:27). Konbentzioa Estatuek eta herri indigenek onartu beharko zutelarik.

HIKEren beste bi mugarri 1982an gertatuko dira. Lehenengoa, Banku Mundialak euren *Tribal Policy* onarpena izan zen. Dokumentu honetan herri indigenei eskubide batzuk onartu egiten zaizkie. Era honetan Bankuaren politika barruan zegoenez maileguak eskatzen zituzten gobernuei presioa egiteko beta aurkitu zuren indigenek. Nahiz eta *Tribal Policy* honek kutsu asimilazionista izan, garapen proiektuek herri indigenengan duten ondorio genozidak, etnozidak eta bestelakoak saihesteko borondatea agertu zuen. Bankuak honelakoak saihestea iradokitzen zaie Bankuaren zerbitzuak eskatzen dituzten gobernuei. Horrenbesteko garrantzia duen erakunde batek martxan jarritako ekimena dugu hau eta hemendik eratorria den arategiak parada eskainiko die indigenei euren Estatuei presioa egiteko nazioarteko legedia eta iritzi publikoa erabili zuten indigenek.

Garrantzi handiko beste mugarria 1982an NBEk, herri indigenek egindako presioei zein berak aginduriko Martinez-Cobos-en txostenari erantzunez, Populazio Indigenen Lantaldea (PIL) onartu zuenean gertatu zen. Era honetan urteetan NBEren aldetik indigenek pairaturiko interes eza amaitu egin zen. PILk Laugarren Munduaren partaidetzarako, euren arazoez arduratzeko eta hauei erantzuteko nazioarteko legedia egiteko saioan parte hartzeko atea zabaldu zuen. PIL HIKEren bilgune nagusia bihurtu zen eta herri indigenen ekintza paradipomatikoa sendotzeko, sustatzeko zein koordinatzeko balioko zuen. Ahalegin honetan herri indigenek, aldeko hainbat GKE ez indigenen laguntza izan zuten. GKE hauen lana funtsezkoa bihurtu zen NBE mailako HIKE aurrera eramanez ahal izateko.

PIL sortu zenetik, indigenen ekimen nagusia eremu honen inguruan kokatu da, bere *locus* nagusia izatera heldu delarik. Foro honetan munduko herri indigenek bizi dituzten arazoei buruzko aurrez aurreko testigantzak eskaintzeko parada lortu zuten. Honelakoak entzun ondoren, NBEko adituen laguntzarekin gobernu, herri indigenak eta nazioarteko erakunde eta aktoreen arteko negoziazioak gertatu ziren. Honekin batera, agindu egin ziren indigenek pairatzen zituzten arazo nagusiei heletzen zieten txosten bereziak. Izan ere, txostenetan iradokitako proposamenetan legedi berria egiteko aukerak biderkatu egin ziren PILen existentziarekin. Izan ere, PIL elkarren berri izateko, arazo eta ikuspuntuak komunak identifikatzeko, estrategi alternatiboak diseinatzeko eta proposamenak presentatzeko toki nagusia bihurtuko zen (Clavero 2006). Honetaz gain, espazio honek parada emango die nazioarteko, erregio ala

Estatu mailako sare informalak sortzeko (Garcia-Alix, 2006). Baita ere, gobernuekin banaka zein taldeka lobia egiteko ala GKEen laguntza lortzeko ere (Burger, 1999). Modu honetan euren mezuak zabaltzeko, euren erakundeak sendotzeko baliabide politiko, tekniko eta ekonomikoak eskuratzeko eta garapen zein beste motako proiektuak bultzatzeko laguntza erdiesteko aukera izan zuten. Lantaldeak ahalbidetu egin zien herri indigenei euren presentzia sentiarazten, estatus politikoa handitzea, etxean gertatzen diren tentsio politikoetatik urrun egonik beren gobernuekin kontaktu eta negoziazio zuzenean sartzeari, eta nazioarteko zuzenbidearekin kontaktu zuzenean egonik eta bere moduetan bustitzea. Gainera, egoera larrian dauden herri indigenei egoera katartikoa eskaini die euren arazoa plazaratzeko eta parada eman aitzeko arazoak bizi dituzten herri indigenen elkartasuna modu zuzenean sentiarazteko. Modu honetan euren herrietan bizi duten isolamendua apurtzen zelarik. Baita ere erreferente positiboak eskaini zizkien euren agenda osatu ahal izatek (Stavenhagen, 2006:24).

Nazioarteko konferentzia eta PILren babespean nahiz aukeraturiko ekintza eremuetan (issue-arena) delakoetan parte hartuz Laugarren Munduak Estatuak baldintzatzeko gaitasuna garatu zuen, lobi ekintzak eginez, eta arazo indigenak helburu duten txostenak bultzatuz. Era berean biderkatu egin ziren proselitismoa egiteko aukerak eta sare indigena zein aldekoak (Stavenhagen, 2006). Geroxeago informazio elkartrukatzeari eta estrategia komunengarapena etorriko zen. Hau «*Transnacional Advocacy Networks*» delakoengarria izanik (Keck & Sikkink, 1998).

Gauzak horrela, hamarkada honetan NBEren mailan HIKeren ahalegina Herri Indigenen Giza Eskubideen Aldarrikapena (HIGEA) sortzeko errebindikazioaren inguruan zentratu zen. Honekin batera bultzatu egingo dira herri indigenentzat garrantzitsuak diren gaien inguruko txostenak. Hauen artean aipagarriak dira herri indigenek pairaturiko arrazakeria aztertzen diren txostenak. Honek jorraturiko bide bereetik jo zuten beste txosten batzuk eta arrazakeriaren aurkako aktibismoa Laugarren Munduak jorraturiko ekimen-eremua bihurtu zen. Hasierako mezu politiko sendoak ezagutarazteko ahaleginak tokia utziko dio gai zehatzetan zentratutako askoz ere teknikoago eta proposamenak egiteko ekintza paradiploamatikoari. Euren eskubideak errebindikatzeko hamarkada honetan praktikan jarritako agitazio politikoa eta legala konbinatzen duen HIKE jarri zen martxan (Sanders, 1980). HIMBK Panaman 1984an egindako bileran Camberran onartutako Sanders-en zirriborroa onartu zen, bertan 17 artikuluek osaturiko proposamena onartu zelarik. Panaman adostutakoari jarraituz, 1985an NBEren mailako lanaren nondik norakoak argitu asmoz Declaration of Principles on

the Rights of Indigenous Peoples onartu zuten NBEren mailan parte hartzen ari ziren erakunde indigenek eta aldeko GKEek.

Nazioarteko eremuan izandako partaidetzak, zein ekologista, akademiko eta garapen alternatiboaren aldeko aliatuekin egindako lanak lagundu egin zuen herri indigenen aktoretza politikoa eta euren kulturaren balorearen aldeko iritzia sortzen. Hamarkada honetan akademian zein nazioarteko instituzioetan jatorria duen herri indigenen aldeko literatura indartsua agertuko da. Bertan herri indigenen kasua giza eskubide mailan baina batez ere, euren ohiko jakinduria ingurumenaren babeserako zuen garrantzia hasi ziren modu indartsu batean zabaltzen. Sutherland-ek (1995) aipatu egiten du herri indigenek gobernu eta akademikoekin landuriko kontaktuak erabat baldintzatu egin zutela ekologiarekin loturiko nazioarteko agenda. Egile honen ustez eragin hau are nabariagoa da ohiko jakinduriari loturiko debate eta ikerketan. Adibide gisa, munduko etnobotanikoak, biologoak, biokimikoak eta indigenekin bateratu zituen *First International Congress of Ethnobiology*. Biltzar hau Brasilgo Belen-en egin zuten eta bertan indigenen ohiko jakinduria erabiltzeagatik konpentsazioaren bat jaso behar zutela defendatu zen. Honelako batzarrek indigenak hamarkada honetan sare epistemologikoekin, aktibista zein gobernuarekin aliantzak sortzeko eta gai zehatzei loturiko nazioarteko sare zabalak lortzeko gaitasuna erakusten digute.

Herri indigenen aktoretza politikoa, euren kulturaren balorea munduko biodibertsitatea mantentzeko nahiz euren kulturaren jarraipena bermatzeko bai HIGEAREN proposamenean zein 1989an UNICEFek bultzaturiko Haurren Konbentzioan aurkituko ditugu. Munduko umeentzat hain garrantzitsua den konbentzio honetan lortu egin zen haur indigenei euren kultura mantentzeko zuten eskubidea bere 30. artikuluan aitortzea. Artikulu hau NBEren mailan herri indigenei zuzenduriko lehena da (Burger, 1999) eta ama kulturaren aldeko eskubide hau garrantzitsua da euren umeak jasan dituzten politika asimilatzailei aurre egiteko.

Herri indigenen aktoretza eta kulturen aldeko hamarkada honetan gertaturiko beste sona handiko beste gertakizuna NLEren 169 hitzarmenaren onarpena izan zen.

169 HITZARMENA: HAMARKADAKO AURRERAKUNTZA NAGUSIENA

Aurrerago aipatu dugun bezala, NLEk bultzaturiko 107 hitzarmenak munduko herri indigenen egoera zertxobait hobetu zuen, baina asimilazio bidean jartzeko gomendioa berebiziko mehatxua suposatzen zuen herri indigenentzat. Indigeneentzat asimilazioa heriotza zen. Jokoa zegoena horren garrantzitsua izanik mugimendu indigena asko mehatxu honi aurre egiteko sortu ziren. Garapen prozesuaren hastapenak

birplanteatzeko, euren herri izaera defendatzeko, politika eta proiektuetan aldaketa eragiteko, asimilazioa uxatzeko nahiz honen ordez kultura eta herri/nazioen arteko elkarrizketa ezartzeko lan politikoari hasi zioten. Ezaugarri asimilazionistarekin batera indigenek ez zuten maite 107ak gobernuei euren arazoan gainean nahiz euren etorkizuna erabakitzeko zuten erabateko boterea. Beraz, asimilazioaren aurka eta burujabetasunaren zein deszentralizazioaren aldeko mugimendua sustatu zuten hamarkada honetan. Deskribatu dugun bezalaxe, euren presentzia eta eragina indartu egin zen nazioarteko eremuan, gobernuen arteko erakundeen artean zein gobernuz kanpokoen artean.

1986an WCIP-ek etnozidioaren aurkako jarrera hartu, 107ren eragin ezkorra salatu eta konbenioan aldaketa eskatu zuen (Anaya, 1996). Goi mailako eztabaidatan modu zuzenean izan ez bazen ere, langile sindikatuen bidez ala gobernu ordezkarietzan parte hartuz lortu egin zuten euren ikuspuntuak mahai gainean jartzea NLEak zegoen egoeraz jabetuz, 107 hitzarmena berraztertzeiko kontsulta batzuk egin zituen, batez ere, Latino Amerikan eta indigenek hauetan parte hartu zuten. Hala ere, inportantea da argitzea indigenen partaidetza eskasa izan zela eta zeharkako bideak erabili behar izan zituztela euren ikuspuntuak balioztatzeiko. Baina arrakasta izan zuten komunikabide eta gizarte zibilarekin asimilazio politikaren ondorio ezkorrak erakusten, horrela Nazioarteko Lan Erakundea (NLE) bere jarrera birplanteatzera eramanez. Horrexegatik 169 sorreran zegoen ebaluazio lantaldera ordezkari indigena batzuk gonbidatu zituen. Khosravi-ren (2006: 13-14), arabera 107 hitzarmenaren aurkako kritika eta aktibismo asko Lantaldean sortu ziren. Honi erantzunez NLEk adituen batzorde bat deitzea erabaki zuen, eta hemen sartu ziren. Herri Indigenen Munduko Batzarra eta Survival International lehen aldiz parte hartu zuten nazioarteko foro batean aditu bezala. Honetaz gain egon ziren langileen ordezkarietat lagunduta indigenak ikusle bezala. Gobernuen, langile ordezkarien eta enpresa ordezkarien arteko negoziazioen ondorioa izan zen 169 Ituna. Hitzarmen honek aurrekoaren hizkuntza asimilazionista arbuia eta kulturen arteko errespetu eta duintasunaren alde egiten du. Ondorioz NLEk 1989an herri indigenen eskubideak aitortzen zituen 169 Hitzarmena onartu zuen. Modu honetan NBERen familiako erakunde nagusi batek herri indigenek egindako ekintza paradipomatikoaren fruituak onartu eta txertatu egin zituen nazioarteko garrantzi handiko itun batean.

Indigenen partaidetza eskasa izan bazen ere, ituna herri indigenen eskubideak onartzen dituen maila gorenena duen ituna izanik, hurrengo hamarkadan gertaturiko hainbat errebindikazio indigenen protagonista izan da (Anaya, 2006), Estatu zein nazioarteko aktoreekin izandako negoziaketetan erreferentzia bihurtu delarik. Latino Ameri-

kako hainbat herrietan herri indigenen presioei erantzunez euren aldeketa konstituzionaletan aintzakotzat hartu zuten hitzarmen hau, eta indigenen egoera hobetzeko ahalegin askotan protagonista izan dugu.

169aren inguruko prozesuan parte hartuz Laugarren Munduak bere presentzia eta eraginkortasuna sendotu egin zuen hamarkada honetan. Izan ere, bidea prestatu zuen hurrengo hamarkadan gertaturiko aurreakuntzak ahalbidetzeko. Zeharka zein zuzenean, ikusiko ditugu herri eta nazio indigenak Estatu zein nazioarteko erakundeekin harreman zuzenean ikusi genituen. Gainera, jarrera historiko luze batekin apurtuz onartu egin zen Estatu eta gizabanakoaren artean eskubide bereziak dituzten herri indigenak daudela. Nahiz eta eztabaida handiaren erdian izan, indigenek lortu egin zuten euren ahotsa eta presentzia nazioarteko politikan finkatzea.

Bestalde prozesu honetan parte hartu zuten erakundeek euren Estatusa goratu zuten eta esperientzi honek sare diplomatiko propioa zabalitzeko balio handikoa izan zitzaion. Prozesu honen adibide ona dugu COICA. Erakunde indigena honek NBEak antolaturiko batzarretan parte hartuz eta NLEren 169 hitzarmenaren inguruko negoziaketan partaide izanik. Era honetan, erakunde indigena Europako hainbat aktore berriekin harremanetan jarri zen eta komunikabideekin kontaktuak lortuz aliatuak nahiz nazioarteko baliabide ekonomiko ugari lortu zituen. COICAk egindako bisitaldiek baldintzatu egin zituzten ondorengo politikak ofizial zein ez ofiziala asko. Kasu honetan erakunde honek Amazoniako gaitan bere pisu politikoa nazioarteko erkidegoan nahiz erregioa mailan tinkotu egin zuen.

1990etik 2007ra nazioarteko aktorearen sendotzea

1992tik 2007ra indigenek aurreko 500 urteetan izan ez duten ikusgarritasuna lortu dute mundu mailan. Euren presentzia eta diskurtsoa nabaria da, euren protagonismoaren adibide gisa aipa ditzagun Amerikaren Aurkikuntzaren 500. Mendeurrenean (1992), Garapen Iraunkorra (GS) munduratu zuen Rioko Gailurrean (1992), Giza Eskubideei Buruzko Vienako Mundu Konferentzian (1993), Herri Indigenei Nazioarteko Urtean (1993) eta hauei zuzenduriko hamarkadan (1994-2004), matxinada Zapatistan (1994) edota Seattle, Genova ala Porto Alegreko Globalizazioaren Aurkako Biltzarretan, bai eta Arrazismo eta Xenofobiaren Aurkako Durban-eko Bileran (2001) edo Rioko 10 urteren osteko Johannesburg-eko II Mundu Gailurrean (2002), Tunez-ko Informazio Gizarteari buruzko Gailurrean eta, azkenik, Bali-n (2007) Klima Aldaketari buruzko Gailurrean. Biltzar hauetan, bertan sorturiko goi mailako do-

kumentuetan herri indigenak presente egon dira. Honetaz gain 2000an gertaturiko Herri Indigenen Foro Iraunkorraren sorrera eta 2007an Herri Indigenen Eskubide Unibertsalen Aldarrikapenaren onarpena.

Horrelako ekimenekin lortu egin zuten euren ahotsarekin mendeetan isilean eta ezkutuan mantendu zituen eta sarritan arbuia ere egin zituen nazioarteko gizartean. Presentzia honek nazioarteko zuzenbidean oraindik dagoen ideologia kolonialistaren dekonstrukzioaren eta kritikaren jomuga markatzen du (Ryser, 1996). Ideologia honek herri indigenekiko bizirik dagoen nagusitasunezko sentimendua islatzen du.

90ko hamarkadan aurreko hamarkadetako nazioarteko erkidegoa biziki baldintzatu zuen Gerra Hotza amaitu egin zen. Bigarren Munduak ezaguturiko inplosioak nazioarteko paradigma eta egituren erabateko aldaketa ekarri zuen. Metafora bat erabiliz zera esan dezakegu: Gerra Hotzak sorturiko izotzak agenda indigena zanpatu eta blokeen arteko gatazkaren gatibu mantendu zutela, izotzak desagertu ahala gai indigenek gora egin zutela, eta hamarkada honetan mugimendu indigenaren benetako loraldia gertatu zela, inolako ez-bairik gabe. Gerra Hotzaren osteko eszenatokian globalismo eta interdependentziarekin loturiko gaiek garrantzia irabazi zuten nazioarteko agenda berrian. Nazioarteko ordenu berria deitu zen horretan indigenek maite zituzten gaiek, hots, giza eskubideak, demokraziaren sustapenak, ekologiak, demokrazia eta partaidetza nahiz gatazka prebenzioa aurkituko ditugu.

Giro honetan gatazkak prebenitzeko eta konpontzeko ekimenek nazioarteko erakunde, politiko eta akademikoen agendetan aurrera egin zuten. Giro berrian Laugarren Munduak bere partaidetza eta kontribuzioa gauzatzeko bide berriak aurkitu zituen. Aurreko hamarkadan egindako lanari esker, gatazka zein hondamendi ekologikoa prebenitzeko bibliografian areagotu egin zen euren presentzia, nazioarteko ahaleginean derrigorrezko partaide bezala aipatzen zirelarik. Era horretan akademiko eta adituen artean aurreko hamarkadan lortutako eragina handitu egin zen.

Garai honetan aurreko hamarkadan hasitako bake prozesuek aurrera egin zuten eta bakea ikusiko dugu Salvador, Guatemalan, Nikaragua Bangla Desh, Timor-en ala Perun. Munduan zehar demokraziaren haizeak indartsu jo zuen eta diktadura anitz erori ziren. Hainbat tokietan gobernu demokratikoak izango ditugu diktadurak ala etnokraziak zeuden tokietan. Txile, Hego Afrika, Filipinak ala Indonesia dira, gutxi batzuk aipatzeagatik, prozesu honen lekuko. Demokraziaren hedapenak mobilizatorako aukera berriak sortu zituen herri indigenentzako (Dunaway, 2003).

Nazioarteko testuinguru berri honek Laugarren Munduaren mobilizazioa erraztu egin zuen eta posiblea egin Mexikon, Bolibia, Txilen, Ekuador ala Guatemalan, herri indigenek irabazitako protagonismo politikoa. Testuinguru berri honi eta aurreko hamarkadan herri indigenen aldeko nazioarteko lortutakoari jarraituz eta herri indigenek egindako barne presioari erantzunez, Latino Amerikako Estatu bakar batzuek herri indigenen eskubideak konstituzio aldaketak egin zituzten, gehien bat eskubide kulturalak sustatu nahian: Nikaragua (1986), Brasil (1988) Ekuador (1994 eta 1998), Nikaragua (1995), Kolonbia (1991), Mexiko (1992 eta 2001), Guatemala (1992), El Salvador (1992), Paraguay (1992), Peru (1993), Bolivia (1994), Argentina (1994), Bolivia (1994), Venezuela (1994) eta Australian (1992). Modu batean ala bestean, herri indigenen eskubide kulturalak eta zabalera ezberdineko lurraldearen gaineko eskubideak onartu ziren, baina oso gutxitan onartu ziren Estatuaren nazio aniztasuna edota lurraldeen gaineko kontrola ala gobernu autonomoak.

Hamarkada honetan herri indigenek gorengo ikusgarritasun politikoa irabazi zuten, eta euren aktoretza nazioarteko erkidegoan, baina bereziki NBEren baitan finkatu da. Aurreko hamarkadetan egindako presio politikoa erantzunez NBEak herri indigenen partaidetza ahalbidetzeko bideak eta ekimenak bultzatu zituen hamarkada honetan. Hau dela eta, HIKeren loratzea ikusiko dugu, inoiz baino gehiago, eta inoiz baino sarriago agertuko baitzaizkigu indigenak nazioarteko aferetan parte hartzen. Nazioarteko partaidetza honek aurreko hamarkadetan egindako ahalegina sakondu eta biderkatu egin zuen. Gainera hamarkada honetan indiotasuna mundu mailako nortasuna eta arazoa bihurtuko da. Aurreko hamarkadetan ezagunak egin zaizkigun aktoreei Afrika eta Sobiet Batasuna izandakoaren herri indigenak gehitu zitzaizkion. Modu honetan, Laugarren Munduaren agenda eta identitate kolektiboa mundu mailako fenomeno bihurtu zen eta kontinente gutzitara zabalduriko fenomeno bihurtu.

Aipatu dugun bezala, orduko nazioarteko agendan berrian ekologia eta garapen sostengarriarekin loturiko gaiak interes handikoak kontsideratu ziren. Giro berri honetan, asko hasi ziren botere kontzentrazioaren arriskuak salatzen. Kritiko hauen aburuz ingurumen krisialdia eta giza eskubideen bortxaketa botere politiko eta ekonomikoaren kontzentrazioarekin lotuta zegoen. Kontzentrazioaren aurka nazioarteko gizarte zibila «*Grass Roots Diplomacy*» agertu zen ahots alternatibo bezala multinazionaleri eta bere meneko ziren gobernu laguntzaileei aurre egiteko. Aliatu honen presentziarekin batera, komunikabide teknologian gertaturiko aurrerakadak posiblea egin zuten nazioarteko mugimendu pan-indigenaren sendotzea. (Salazar, 2004) eta zabaltzea (Seton 1999; Arregi 2006).

Faktore guzti hauek posible egin dute Laugarren Munduak planteaturiko nortasun pan-indigena eta bere agenda nazioarteko politikan ez ezik komunikabideetan eta Interneten indartsu agertzea ere. Mendeak isiltasunean eta ahazturik igaro ondoren indigenek euren aktoretza politikoa, errealtate aktiboa eta erresistentziatzko historia ekarri digute begi aurrera. Indigenek inoiz baino gehiago fenomeno garaikidea, moderno eta globala direla erakutsi digute. Are gehiago, herri indigenen kulturaren kultura deitu duen horrekin gure zibilizazio industrial, arrazionalista eta teknokratikoei kontrajartzen zaien mundu-ikuspena dagoela erakutsi dute.

Aurreko hamarkadan bilduriko esperientzia aprobeztatuz eta aukera berriez baliatuz HIKE bere goi mailara eramango duen inteligentzia pan-indigena sortu zen aurreko hamarkadan ohiko aitzindarien protagonismoa hartuz. *Intelligentsia* honek nazioarteko erkidegoan nagusi ziren joera eta jarrerei hobeto moldatzen zitzaion diskurtso eta praktika politikoa burutu zuen, inoiz baino teknikoagoa. Helburua Laugarren Munduari dagokion tokia lortzea nazioarteko erkidegoan eta bertan aktoretza aktiboa burutuz parekoei dagokien tratamendua jasotzea.

Mundu berriak pairatzen zituen erronkei erantzuteko asmoz NBEk ikuspuntu berriak hartu eta herri indigenei lagungarri gertatu zitzaizkion aldaketak jarri zituen martxan. Hamarkada honetan 40 urtez nazioarteko politikaz euren ahotsaz kanpo egon ondoren «Laugarren Munduak» aurkitu egin zuen bere tokia. Are gehiago, onartu egingo zaio bere aktoretza eta bere arazoei hobeto erantzungo dion nazioarteko sistema batera abiatzeko proposamena kontuan hartu zen. Helburu hau erdiesteko negoziaketa eta presio politikoa izan zen. HIKEren helburu nagusia nazio, Estatu eta nazioarteko erakundeekin negoziazioak burutzea. Honen helburua herri indigenen arazoei hobeto erantzuten dien nazio barneko nahiz arteko marko normatibo eta politikoa berria lortzea izanik. Hamarkada honetan negoziazio politikoa tresna eta helburua izango da. Indigenek mundu akademikoan, nazioarteko gizarte zibilaren eta nazioarteko adituen artean aliatuak lortu bazituzten ere, argi zuten nazioarteko eta Estatu barneko sektore nagusiekin elkarrikeria eta negoziazioa beharrezkoak zirela.

Printzipio honi jarraituz herri indigenek euren ikuspuntua aurkezteko balio handikoak izan ziren foru ezberdinetan parte hartu zuten hamarkada honetan. NBEren babespean antolaturiko txosten, ikerketa, tailer, konferentzi eta antzekoek aukera ezin hobeagoak eskaini die herri indigenei euren ahotsa entzunarazteko eta euren prestakuntza, erakunde sendotasuna zein euren partaidetza nazioarteko erkidegoan hobetzeko. Era berean, berei zuzenduriko ekimenen kopurua herri indigenek irabazitako presentzia eta garrantziaren testigu bihurtu dira.

Gainera, NBEren mailan gauzaturiko partaidetza beren arazoak konpontzeko negoziaketa eta nazioarteko legediaren alde egindako konpromisoaren froga bihurtu da. Negoziaketa eta legearen errespetua beraz, izango dira eurek bizi dituzten arazo larriak konpontzeko bidea kasu berezietan matxinada, hots, Chiapas, Chittagon Hill Trucks ala Burman zein Papua Ginea Berrian.

1990eko hamarkadan ia ezinezko gertatuko zaigu giza eskubideez, ekologiaz, garapenez, sakontze demokratikoaz eta gobernu egokiaz (Martí i Puig, 2004), justiziaz, kultura aniztasunaz, gatazka etnikoaz, demokrazia ez eta nazioarteko gizarte zibilaz hitz egitea herri indigenei erreferentzi egin gabe (Dunaway, 2003). Laugarren Munduaren presentzia biderkatu egingo da hamarkada honetan eta inoiz baino gehiago izango dira nazioarteko politikan zabalduko leihoak. Hauek euren arazoak eta proposamenak kaleratzeko aprobetxatuko dituzte herri indigenak. Hamarkada honetan NBEren mailako partaidetzak puntu altuena lortuko du 1999an 1000 pertsona inguru bildu zirenean PILan 17. Saioan. Modu honetan euren ekimenez aurreko hamarkadan sorturiko esparru politiko hau sendotu eta finkatu egingo da. Aurreko hamarkadetan prozesua hasi zuten erakunde historikoekin batera, maila lokaleko GKE indigenak ala herri indigenen ordezkariak ikusiko ditugu hamarkada honetan nazioarteko politikan esku hartzen. Lehenengo Munduko eta Amerikako ordezkariak prozesuan zuten erabateko nagusitasuna osatu egin zen Asia, Afrika eta Pazifiko eta Sobiet Batasuna zenaren ordezkarien partaidetzarekin.

Errealitate honek mugimenduaren izaera dinamikoa erakusten du eta enbido egin NBEn europar botereen kolonizazio historiakoa eta «indigena» lotzen dituzte definizioei. Indigenek «xur gatzituaren» printzipioari kritika gogorra egin, berau bertan behera uztea eta «barne kolonizazioa» integratzen duen kontzeptu berri baten beharra defendatu dute (Pino-Robles, 2002). Barne kolonialismoaren kontzeptuak intelektual ez indigenen lanetan ere aurkituko ditugu. Hots, Stavenhaguen-ek (1990) erabili egingo du herri indigenen egoera mundu mailan deskribatzeko eta hurrengo hamarkadan egile ezberdinek Afrikako (Ibid.) egoera deskribatzeko erabili egin dute.

Nazioarteko oihartzuna ukan eta nazioarteko sarea eraikitzeko baliu zuten ekimenen artean aipagarria da 1991an UNESCO-k Otawan egindako «500 urteak baino haruntzago izpiritua sendotzen» biltzarra. Bertan 800 partaide bildu ziren eta Ameriketako ordezkariak ez ezik Filipinas, Australia, Eskandinabia, Errusia eta Afrikako ordezkariak egon ziren. Bertan bildutakoek etnozidioa, akulturazio, hezkuntza elebidunarekin eta kulturen arteko harremanei buruz mintzatu ziren. UNESCO-k zabalduko bide honi jarraituz San Cristobal de las Casas-en (1991) eta

Oaxacana-an (1993) hezkuntza eta kulturarekin loturiko gaiak aztertu ziren.

Honekin batera, Munduko Bankuak 1991an 4.20 herri indigenekiko politika berria onartu egin zuen. Arautegi honek herri indigenen definizioa eskaini, partaidetza eskubidea defendatu eta euren lurretan Banku Mundialak lagunduriko proiektuak daudenean «Herri Indigenen Aldeko Garapen» planak izatea agindu zuen. Gainera, ondorio ezkorrek sahiesteko eta baita ere babesa emateko gogoia erakutsi egin zituen eta mekanismoak ezarri egiten ditu proiektuen inguruko prozedura guzietan herri indigenak integratzeko. Erabaki honetan pisu handia izan zuten 1980ko hamarkadan Bankuak berak bultzaturiko proiektuen aurka mundu mailan egindako mobilizazioak. Gerorago, bide honi heldu zioten Banku Interamerikanoak eta beste nazioarteko finantza erakundeek. Hau garrantzi handikoa gertatu zen honelako erakundeek konfiantza hartu dituztelako herri indigenen aldeko nazioarteko.

Herri indigenen nazioarteko presentzia eta ikusgarritasunari dagokionez, 1992a izango da, ezbairik gabe, arrakastaren urtea. Urte honetan Ameriketako Aurkikuntzaren Bosgarren Mendeurrenaren aurkako inguruko mobilizazioak gertatu ziren. Espainia eta Batikanorentzat fundazio mito inportantea ospatzen zen eta honek ekarri egin zuen indigenen mundu mailako erantzuna, Ameriketara handiagoa izan bazen ere. Gogoratu egin behar dugu 1977ko konferentzian indigenek eskatu egin zutela urriaren 12a «Nazioarteko elkartasun eta Doluminaren eguna izandatzeari» (Ortiz-Dunbar, 2004). Herri indigenek eta euren erakundeek, horietariko asko ekintza honen inguruan sortutakoak, protagonismoa lortu eta politiko zein munduko komunikabide guztien arreta lortu zuten (Van Cott, 1996). Mendeurrenaren inguruan prestaturiko ospakizun zein salaketak herri indigenen partaidetza izan zuten. Gertaizun historiko honen inguruan buruturiko hausnarketa kolektibo honetan kulturen arteko komunikazioari atea zabaldu eta historia ofizialari kritika egin zitzaion. Zapalduen ikuspuntua, euren ahotik entzutea posible izan zen.

Herri indigenek, eurek egindako kritikak eta proposamenen bidez, garapenaren norabidea eta ingurumenarekin zuen modernotasunak harremana aldatzeko debatean protagonismoa irabazi zuten. 1992ko Erriko Munduko Gailurretik hasita, eta honetatik eratorriak diren Kontentzio eta ekimen guztiek modu batean ala bestean herri indigenen paperean aitorpena eta euren partaidetzaren beharraz aritu ziren. Lorturiko nazioarteko errekonozimendu honek sendotu egin ditu ekologiarekin loturiko gaiak, HIKE-ren ardatz nagusietako bat izatera pasatu zelarik.

Gailurrean lorturiko arrakastaren atzean, Kari-Oca-ko biltzar indigena eta paraleloan egindako «Lurraren Gutun Indigena» zeuden.

Rio-n GSaren nondik-norako nagusiak eztabaidatzeko eta negoziatzeko Estatu buru, diplomatiko, aditu eta antzekoak bildu ziren bitartean, Kari-Oca-n indigenak eta gizarte zibilaren ordezkariak bildu ziren, GSri buruzko eztabaida honi euren kontribuzioa egiteko. Mobilizazio indigena honen ondorioz Errio-tik ateratako Agenda 21-ek bere 26. artikulua «herri indigenei» eskaini zien, euren garrantzia eta egokitasuna munduko arazo ekologikoak tratatzeko eta prebenitzeko orduan gorai-patuz. Hau gutxi balitz, gailur honetan lehenengo aldiz ordezkari indigena batek plenariori hitza zuzentzeko aukera izan zuen (Burger 1997; Minde 1995; Anaya 1997).

Garapen eta ekologia bateratzen zituen GSan indigenak nazioarteko estrategietan aktoreak bezala agertu ziren lehen aldiz. Gainera, Erriotik eratorriak diren itun eta dokumentuetan euren kulturen balioa, natura kudeatzeko trebetasuna aitortu egiten da, indigenen auto garapena bultzatzeko eta euren eskubideak bermatzeko deialdia eginez. Modu honetan GSa bultzatzeko politika eta programen (major group) bihurtuko dira. Beraz, indigenak lagundu eta indartu beharreko aliatu bezala agertuko zaizkigu. Lur eskubideak eta kulturaren balioa sustatzeko nazioarteko deialdia hedatuko da. Ondorioz, nazioarteko legedia zein printzipio hauek integratzen dituzten Estatu mailako legediek indigenak babesteko mandatu bere gain hartu zuten.

Historian zehar behin eta berriz euren kulturen balioa ukatuta ikusi ondoren indigenek nazio industrializatupei zer kontribuitzerik badutela ikusi zuten munduko Estatuak, beren nazioarteko sistemak eta berau osotzen duten erakundeak.

Arlo honetan ezaguturiko arrakasta aprobetxatuz ekologiarekin lotuta zabaltzen ari zen eremu horretan benetako presentzi eraginkorra izateko gai zehatzei loturiko nazioarteko erakunde indigenak sortu ziren, adibidez, basoen defentsan zentraturiko mundu mailako, *International Alliance of Indigenous - Tribal Peoples of the Tropical Forest* sortu zen. Erakunde honek Laugarren Munduaren ideologiari jarraituz biopolitikarekin loturiko arloetan erregio mailako erakundeak, GKE eta adituak bilduko ditu bere baitan. Sortu zenetik arlo honetan erreferentziazko erakundea bihurtuko da.

Urte honetan gertaturiko azken mugarria Rigoberta Menchú-ri Pake Nobel Saria jaso zuenean gertatu zen. Horrela, herri indigenek azken 500 urteetan gauzaturiko erresistentzia eta bere borrokaren zilegitasunaren aitortpena jaso zuten.

La lucha que hemos emprendido para que nuestros derechos sean reconocidos y respetados, ha trascendido las fronteras y nuestros propios países para ir directamente al campo internacional. Hemos

hecho trabajo de denuncia de parlamentos, diplomático. Hemos ido a los propios salones de la ONU para exigir a este organismo que nos acompañe en nuestra lucha y nuestras demandas (Menchu, 1997:21).

1993an Vienan egin zen Giza Eskubideei buruzko Mundu Mailako Konferentzian presente egon ziren. Aldi honetan ia dozena bat ordezkari izan genituen hitza osoko bilburari zuzentzen (Khosravi 2006; Burger 1997). Indigenen herri izaeraren aitorten ezak berei loturiko autodeterminazio eskubideak aurrera egin ez bazuten ere, Foru Iraunkorra sortzeko herri indigenen eskaera bultzatu egin zen. Halaber, euren nazioarteko zein Estatu barneko partaidetza areagotzeko eta sendotzeko deialdia egin zuen Konferentzi inportante honek.

Deialdi honi jarraituz NBEak 1993ko urtea izendatu zuen «Munduko Populazio Indigenen Urtea». Indigenek nahi zuten 1992a izendatzea baina AEB eta Espainiak 1993ra atzeratu zuten (Minde, 1995). Urteetan zehar mobilizazio pan-indigenaren helburu bat bete zuen: honelako urte bat izatea munduko herri indigenek bizi zuten egoeraren larriaren gainean munduko arreta eta interesa erakartzeko. Gura erreallitatea bihurtu zuen NBEk 1993ko urtea zeregin honetarako izendatu zuenean. Urte honen xede nagusienetarikoa herri indigenek bizi zuten arazoei aurre egiteko nazioarteko kooperazioa sendotzea zelarik. Jorratutako alorrak giza eskubideak, ingurumena, garapena, hezkuntza eta osasuna izan ziren eta aukeraturiko *slogana* «Herri Indigenak: Aliantza Berria». Honetaz gain, Rigoberta Menchu urte honetarako NBEren borondate oneko enbaxadorea izendatu zuten.

Honekin batera, 1993an ere, 48/163 ebazpenean NBEko Batzar Orokorrak onartu egin zuten 1995-2004 hamarkada herri indigenen hamarkada izendatzea. Hamarkada honen helburua, herri indigenekin nazioarteko kooperazioa bultzatzea zen. Era honetan herri indigenek pairatzen zituzten arazoei (giza eskubideen, osasun, ingurumena eta garapenaren alorrean batik bat) aurre egin ahal izateko. Hamarkada honi laguntzeko Hamarkadarako Borondatezko Kontribuzioen Fondoa sortu zen. Fondo honetan UNDPren ordezkari bat, hiru gobernu emaitzen ordezkariak, Populazio Indigenen Lantaldearen Burua eta Herri Indigenen bost ordezkariak biltzen dira ordudunik. Honetaz gain, komunikazio eta kontzientizazio mailan laguntzeko Abuztuaren 9, herri indigenen nazioarteko eguna bezala izendatu zen. Baina seguruenek benetakota mugarrira HIGEaren azken zirriborroa onartu zenean lortu zen.

Justu hau onartuta gero, 1994an WCIP inguruko jendeak beste herri eta ordezkari indigenekin batera HIGEARi alternatiba egiteko Herri Indigenen Nazioarteko Konbentzioa proposatu zuten. Alternatiba hau indigenek propio buruturikoa da.

HIGEA azpibatzerde mailan 1993an onartua izan ondoren 1995an zirriborroak bere bidea jarraitu zuen. Giza Eskubideen Batzordeak talde berezia sortu zuen HIGEAren proposamena eztabaidatzeko. Estatuaren eragina berehala sentiarazi zen. Hasieratik prozedurak luzatu, negoziazioak bihurritu eta indigenen partaidetza eta Estatuak onartutakoa berriro zuzentzeko intentzioa azaldu zuten. Zirriborroaren osotasunaren defentsa HIKEn beste ardatza bihurtu zen hamarkada honetan.

Bestalde 1995an Herri Indigenen Foru Iraunkorra sortzeko lehenengo bilera egin zen Copenhaguen-en eta Laugarren Munduak partaidetzarekin. Foru Iraunkorraren iradokizuna NBEren sistema indartzeko eta Laugarren Munduaren partaidetza gauzatzeko beste pausu inportante bat zen,

NBEtik kanpo 1996an Copenhaguen-en Visions Abya Yala delako nazioarteko erakunde eta ordezkari indigenen bilera gertatu zen. Amerikako herri indigenen ordezkariak aukera izan zuten Europako herriek, zuzenean, NBEren mailan zein Estatu bakoitzean gertatzen ari ziren prozesuei buruzko informazioa emateko. Bilera hau garrantzi handikoa izan zen egungo arazo eta prozesuei erantzuteko herri indigenek euren proposamenak kaleratu zituztelako. Jorrraturiko gaien artean autodeterminazio eta lurraldetasuna, biodibertsitatea eta jabego intelektuala, hezkuntza eta kultura, izpiritueltasuna eta erlijioa, emakumea, nazioarteko hitzarmenak, nazioarteko kooperazioa eta garapena, komunikazioa, osasuna eta ohiko sendakuntza egon ziren. Bilera honetan trataturiko gaiak eta ikuspuntuak bilduz bertan «Copenhaguen-eko aldarrikapena» atera zen. Bertan Laugarren Munduak buruturiko HIKEn ardatza diren gaiak eta aurkitu daitezke, baita ere nazioartean aritzeko proposamenak eta lan ildo nagusiak ere.

1999 HIKek bultzada handia jaso zuen Miguel Alfonso Martinezek *Estudio sobre los tratados, convenios y otros acuerdos constructivos entre los Estados y las poblaciones indígenas* indigenek sinaturiko hitzarmenei buruzko txostena aurkeztu zuenean. Txosten honetan Martinez-ek domestikazio politika gogor kritikatu zuen. Martinez-ek argi utzi zuen indigenekin sinaturiko tratatuak nazioartekoak zirela eta ezin direla indargabetu aldebakarki. Izan ere, egindako subiranotasun indigenaren ukapena legegabekotzat eman zuen eta gogoratu Hawain antzeko kasuak daudela. Hawaik deskolonizaziorako herrien artean egon beharko lukeela zion Martinez-ek. Azkenenik, azpimarratu egin zuen sinaturiko hitzarmenak ahalmena handia dutela indigena eta ez indigenen artean XXI. mendeko harremanak bideratzeko.

1992an hasita herri indigenak NBEk antolatutako nazioarteko mundu mailako gailur inportante guztietan presentzia izan zuten, eta eremu honetan sorturiko aldarrikapena eta ekintza programetan ai-

patuak izatea lortu zutelarik. Hots, Vienako Giza Eskubideei buruzko Konferentzia (1993), El Kairoko Populazioari eta Garapenari buruzko Nazioarteko Konferentzia (1994); Copenhagueneko Gizarte Garapenari buruzko Nazioarteko Konferentzia; Beijingeko Emakumei buruzko 4. Nazioarteko Konferentzia; Arrazismoari, Arrazakeri, Xenofobia eta Intolerantziari buruzko Durbaneko Mundu Konferentzia (2001); Johannesburgoko WSSD Gailurraren (2002) eta Tunezko Informazio Gizarteari buruzko Mundu Konferentzia dira aipagarrienak. Aipaturiko kasu hauek nazioartean duten presentzia eta euren alde zabalduko iritzi eta joeraren erakusleak dira.

Nazioarteko biltzarretan izandako partaidetzarekin batera, aipatzeak dira indigenek egindako aldarrikapenak, adibidez, 1996an Copenhague-ko aldarrikapenak aurretik jorraturiko bidetik abiatu eta osotu egin zituen aurretik gertaturikoak: hala nola Kari-Oca-koa (1992) Garapen Sostengarriari buruzkoa, Mataatua-koa (1993) jabego intelektualari, biopirateria eta eskubide kulturaleri buruzkoa; Phoenix-koa (1995) Giza Genomari buruzkoa, Leticia-koa (1997) basoei buruzkoa, Seattle (2000) eta Bonn (2004) klima aldaketari buruzkoa.

Paradiplomazia indigenaren arrakasta honek, NBEren adituek bultzaturiko aldaketarekin batera, eraman egin zituen NBEren sistemaren barruan dauden hainbat erakunde herri indigenekiko euren politika eta ekimen ereduak berriz aztertzerara. Adibidez, WIPO, UNESCO, UNDP, WHO, Nazioarteko Moneta Fondoa edota Munduko Bankuak eta bere kideak (Banco de Desarrollo Iberoamericano, Banco de Desarrollo Asiático) politika bereziak bultzatu zituzten. Halaber Europar Batasunak edota Amerikako Estatutuen Batasunak bat egin zuten nazioarteko joera honekin.

Nazioartean lorturiko onarpenek hainbat Estatu 169 Ituna sinatzerara eraman zuten. Kanada, Australia eta Zelanda Berrian «*Terra Nullius*», alboratzeko ekimenak hartzen dira. Era berean lege ekimen berriek «*Native Title*» errekonozitzen dute Herri Indigenekin negoziatzeko beharra eta itun zaharren inguruan adostasun berriak lortzeko apustua. Horretarako akordio berriak ala gaurkotze formula juridikoak erabili daitezkeela defendatzen da. Itunen bidea erabiliz Estatu, erregioetako gobernu, multinazional eta herri indigenen arteko gatazkak bidera daitezke (Martínez, 1999). Hala ere, Estatuek nahiago dute akordio berrietara heltzea. Hau horrela da Itunetan «*nation-to-nation*» Estatusa onartzen delako, eta horrek atea zabaltzen duelako nazioarteko zuzenbidearen bidea jorratzeko (Anaya, 1996).

Aipaturiko bidetik abiatuz, Latino Amerikako hainbat konstituzio berri herri indigenei zuzenduta daude eta eskubide kultural batzuk onartu zatzaizkien. Asian ere Filipinas, Kanpuchea eta Malasiako go-

bernuek legedi berria eta aurrerakoiagoa jarri zuten martxan, herri indigenei nolabaiteko aipamenak eginez. Europan (Noruega) eta Errusian ere herri indigenen singularitatea onetsi zen. Afrikan Etiopia, Camerun, Uganda, Argelia eta Hego Afrikan antzeko ekimenak sustatu ziren. Herri indigenak onartzeko joera honek bere isla izan zuen nazioarteko itunetan eta hainbat prozesuetan. Hala eta guztiz ere, aitorten hauetariko asko oso mugatuak dira herri indigenak gutxiengo nazionaltzat dituztelako eta euren eskubideak Estatuak emandako zerbait bailitzan.

1990ko hamarkada honetan gertaturiko aurrerapenik handienak, hala ere, ondoko bi hauek dira Herri Indigenen Aferen Foro Iraunkorren (hemendik aurrera HIFI) sorrera (2001) eta Giza Eskubideen Batzordearen Barruan Afera Indigenen Errelatore baten izendapena (2002). Bi eremu berri hauen onarpenak indigenek nazioarteko erkidegoan lorturiko onarpen mailaren zein NBEren egituraren gorengo mailan kokatzeko gaitasunaz testigantza eskaintzen digu.

Foro Iraunkorra: partaidetza indigenarako mekanismoa

NBEren mailan herri indigenak partaidetza iraunkorra eta NBEren mailan ahalik eta gorenean izateko aspirazioa aspaldiko kontua da. Kapituluaren hasieran Deskahen-en esperientzia dugu aitzindari eta aurrekaria, gero 1980ko hamarkadan eta 1991ko Nuukeko mintegian egindako eskaerak aipatu ditzakegu. Eskaera hau Laugarren Munduak duen nazioarteko erkidegoaren aldaketarako (*system transforming*) ekimenerako, funtsezko auzia da. Honelako gune batek nazio eta Estatu ordezkarien presentzia eta elkarlana ahalbidetzen duelako, batik bat.

Foroaren ideia gibelean, NBEren mailan erakunde, sektore eta batzordeen artean banatuta dauden herri indigenei buruzko ekimena, programak eta abarren koordinazioa sustatuko zuen gunea lortzea zen. Hau HIKeren helburu nagusietariko bat bihurtu zen 1990ko hamarkadan.

1993an Vienan izandako Giza Eskubideei buruzko Mundu Konferentzian Danimarkako ordezkariak zuen Groelandia-ko gobernuaren ordezkariak Herri Indigenen Foro Iraunkorren alde (HIFI) deklarazioa egin zuen. Konferentziak ekimen hau onartu eta bere bideragarritasuna aztertzeke deialdia zabaldu zion NBEri. Urte berean NBEak 48/163an Batzar Orokorrak erabaki egin zuen Giza Eskubideen Batzarrari gai honi lehenetsua ematea. Honek, bere aldetik, 1994an eskaera luzatu zion PIL-i gai hau aztertu zezan.

Foruaren bideragarritasuna aztertzeke 1995an lehenengo tailerra egin zen Copenhaguen (Danimarkan). Bertan 21 gobernu ordezkari,

21 ordezkari indigena eta 2 aditu independentek hartu zuten parte. Tailer honetan erabili egin zen Daes eta Stavenhaguen adituek prestatuturiko txostena eta Foroan gai nagusiak definitu ziren: NBEren egitura mailan non kokatu; non izango zuen egoitza; nortzuk, zenbat eta zer zonaldetakoak izango ziren partaide indigenak, nolako iraupena izango zuten karguan; zer gai eta nolako mandatuarekin tratatuko zituen; zer prozedura jarraitu beharko zuen Foroak eta, azkenik, nola finantzatuko zen. Honetaz gain, Foroa nazioarteko erkidegoan Laugarren Munduaren presentzia ziurtatzeko bidea eta indigenak partaide zireneko gatazka konponbiderako tresna zela azpimarratu zen.

Danimarkan iradokitakoari jarraituz 1995an Azpibatzerdeak, bere 47. Saioan, HIFI sortzeko proposamena plazaratu zuen. Bere mandatuari buruz giza eskubideak, garapena, ingurumena, osasuna, hezkuntza eta kultura sartzea kontsideratzea defendatu zen. Mandatua HIFI-k NBEko egituran izango duen tokiaren arabera erabakiko zela argudiatu zen baita. Mandatuaren zabalera argitzeko azterketa bat eskatu zen, NBEren mailan honetaz arduratzen diren beste erakundeekin topo ez egiteko.

Urte berean, Batzar Orokorrak bere A/51/493 dokumentuan onartu egiten zuen ez zeudela NBEren egituran herri indigenei buruzko gaietan aritu ala interesa dutenen arteko informazioa bultzatzeko mekanismoak. Are gehiago, Idazkari Nagusiak herri indigenen partaidetza eraginkorra bermatzeko prozedura egokirik ez zegoela onartu zuen (Henriksen, 1997:15).

1997an bigarren tailerraren aurretik Indigenek Foru Iraunkorriari buruzko Herri Indigenen Lehenengo Mintegia egin zuten Temucon. Bertan egoeraren analisia egin ondoren proposatu egingo dira ondokoak: HIFI NBEren egituran ahalik eta toki altuenean kokatzea; herri indigenen partaidetza zabala eta gobernuek dutenen parekoa izatea; eta eskubideak kulturalak, zibilak, politikoak, sozialak, ekonomikoak, osasun arlokoak, emakume eta haurren eskubideak, garapena, hezkuntza; gatazka konponbidea eta NBEren sistemarekin aktibitatea koordinatzea izatea bere mandatuan.

1997an bigarren Lantaldea Santiago (Txilen) egin zen. HIFI bultzatzeko prozesuan proposamen zehatzak egiteko borondatea agertu eta ECOSOCra pasatzea erabaki zen. Lantaldeak onartu egin zuen mintegian indigenek erabakitakoa. Hori bai proposatu egin zen partaidetza, mandatua zein banaketa geografikoari buruzko azterketa egitea, herri indigenak non bizi diren eta hauen ordezkartza zabala nola hobeto bermatu zitekeen jakiteko.

1998an HIFiri buruzko Herri Indigenen Bigarren Mintegia Ukupseni-skardup (Kuna Yala, Panaman) burutu zen. Bertan adosturiko proposa-

menak aurrekoan erabakitakoari eutsi eta aurreko mandatuari gehitu egin zizkion ondokoak: biodibertsitatea, estatuen aniztasun kulturala aitortzeko konstituzio erreformak, gatazken prebentzioa, legedi nazionalaren araudia, bizitzeko eskubidea, hondamendien inpaktua eta emergentziak. Honetaz gain, partaidetzari begira begirale eta partaideen arteko bereizketa onartu zen. Erakunde eta aditu indigenak parte hartzeko aukera bai baina botoa emateko aukerari ezetza eman zitzaion. 1998/20an Batzarrak onartu egin zuen Txilen tratatutakoa eta Lantalde berezi bat sortzea prozesua aztertzeko. Urte berean, gaia aztertzeko Asiako Herri Indigenek bilera bat burutu zuten Indoren (India). Bertan idazkaritza independente bat sortzeko proposamena egin zuten. Halaber, Artikoko Herriek Ginebran bildu eta Deklarazio bat plazaratu egin zuten gai honekin lotuta. Mandatu zabala izatea, ECOSOC-i proposamenak, txostenak eta gomendioa egiteko ahalmena izatea etab. proposatu zen. Halaber, eskatu egingo da HIFI NBEren mailan herri indigenekin loturiko gai guztien koordinazio gune nagusia izatea.

AITPN-ek, Sami Kontseiluarekin eta Auzi Indigenen Nazioarteko Taldearekin batera, herri indigenen jarrerak eta hauen iradokizunak bilduko zituen txosten bat jarri zuten martxan. 2000. urtean helburu honekin Copenhaguen bildu egin ziren ordezkari indigenak eta onartu egin zuten «*Recomendaciones del Sector Indígena sobre la Creación de una Foro Permanente para Pueblos Indígenas en el Sistema de Naciones Unidas*». Bertan talde nagusiei eta begiraleen partaidetzari buruz proposamenak egin ziren. Gobernu ordezkariak onartu egin zuten dokumentu hau ondoko lanerako oinarri bezala.

Ondorengo negoziazioetan Chakma-k (2000) salatu du herri indigenen ikuspuntuak ez zirela kontuan hartu, eta Lantaldearen presidentek gobernuekin egindako negoziazioei lehentasuna eman zela. Egile honek laguntzaile eta azpialdeen sorrera partaidetza zentzu faltsua sortzeko erabili zela dio. Finean, gobernuekin izandako negoziazioa zela erabakigarriena estaltzeko estrategia zela salatu du idazle honek.

GIZA ESKUBIDEEN EREMUTIK HARATAGO

Gobernuztat indigenek egindako proposamenetan mandatuaren inguruko eztabaida eta preseskiago gatazka konpontzeko mandatuarekin loturikoak dira puntu gatazkatsuenak (Chakma, 2000). Baita ere, herri indigenen eskubideak errespetatzeko Estatuetako legediak ikustatzeko asmoa. Gerra Hotzaren osteko munduan estatu barneko gatazka etnikoak nagusi direnean Laugarren Munduak bultzaturiko eskaera honek gobernuen alarmak piztu zituen. Gobernuek HIFI-k gatazka prebenitzeko eta konpontzeko mandatura izateak estatu subiranotasuna

ren aurkako mehatxutzat hartu zuten. Finean, gobernuek ez dute nahi NBEan, estatuen kontrolpean dauden egituran, estatu ez den norbait euren arazoetan sartzeko aukera ematerik. Honelakoak «Laugarren Munduaren» aldeko nazioarteko interbentzioari ateak zabaldu egingo bailizkioke eta estatu subiranotasuna eta honi loturiko botere hegemonikoa mugatu.

HIGEArekin gertatutakoaren antzera HIFren mandatua murrizteko estatuen ahalegina etengabea izan zen. Testuinguru honetan eztabaida gorria egon zen ordezkariak hautatzeko prozeduraren inguruan. Estatu batzuek aukeraketa estatuen zeregina eta ahalmena izatea defendatzen zuten, eta planteatu egiten zuten lantaldearen parte hartzen duten askoren «errepresentazio falta». Jarrera honek ordezkari batzuen zilegitasunaren arazoa planteatzen zuen. Errepresentazioaren zilegitasunaren auzia ez da Estatuek oztopatzeko asmatu zerbait, existitzen den kezka legitimoa baizik.

Errealitate hau aitzakotzat harturik, estatu batzuek planteatu zuten ordezkari indigenak estatuen baimena izatea. Honek beto boterea suposatzen zuen estatuen partetik. Jarrera honen bultzatzaile sutsuen artean garaiko Espainiako Gobernuaren ordezkariak izan genuen. Espainiako ordezkariak NLEren modeloa defendatu zuen bere proposamena bultzatzeko. Honetan estatuek ordezkariak kontrolatzeko botere asko dute eta honelako posibilitatea ez zitzaien indigenei gustatu. Gobernu espainoleko ordezkariaren jarrerak eta egindako presioak erakunde indigena eta GKEen kritika zorrotza eragin zuen (Chakma, 1999:419). Indigenek egindako kritikaren arabera proposamen espainolari jaramon eginez gero gobernuaren jarrera sustengatzen ez duten ordezkari indigenek ezin izango lukete parte hartu. Gainera, Afrika eta Asiako herri indigenak baztertzeko bidea zabalik geldituko litzateke.

Indigenek ordezkariaren auzia bideratzeko ekimenak garatu zituzten eta ordezkariaren auzian euren berezko prozedurak kontuan hartuz proposamen zehatzak egin. Samiek, adibidez, argi utzi dute bereiztu egin behar dela gobernuen indigenen ordezkari eta aditu ala erakunde indigenen artean. HIFren botoa dutenak ordezkari indigenak ohiko gobernuen herri ordezkariak lirateke. Aldiz, Foroko partaideak eta bertaraturiko erakunde indigenak begirale bezala ahotsa bakarrik izan (IWGIA, 1999:94). Beraz, ordezkari indigenek ahalegina egin dute errepresentazioaren arazoa hau eurek konpontzeko.

Bere izenetik «Herri» izena kenduz 2000. urteko apirilaren 27an Giza Eskubideen Batzordeak Afera Indigenentzako Foro Iraunkorraren (AIFI) sorrera erabaki zuen bere 2000787 ebazpenean. Azkenean AIFI-k, ECOSOCekiko aholkulari izaera du, 16 ordezkari ditu (8 indigenak). ECOSOCeko presidentek mundu osoko erakunde indigenekin kontak-

tuan egon ondoren hautatuak dira hauek, eta bere mandatua garapen ekonomiko eta sozialaz, kulturaz, ingurumenaz, hezkuntzaz, osasun eta giza eskubideez arduratzea da. Dena dela AEB-ek eta Asiako Estatuak, Kubaren laguntzarekin, herri indigenen ordezkariak kontrolatzeko saiok arrakasta izan zuten eta behin betiko dokumentuan euren ikuspuntua txertatu zuten «*como resultado de las consultas formales con el departamento y los grupos regionales a través de sus coordinadores*» eta «*incluyendo procesos internos, cuando sea adecuado, y procesos de consulta a indígenas locales*». Beraz, ordezkariak ezin izango da inoiz Estatuak kontra erabaki.

Onarturiko AIFI-k planteatzen duen beste erronka ordezkariak geografikoarekin zer ikusirik du indigenek 17 zonalde geografikoak proposatzen zituzten bitartean 8 onartu dira. Erregio indigenak ondoko hauek lirirateke: Artiko/Europa, Asia, Ipar Amerika, Erta/Hego Amerika eta Karibe, Pazifikoa, Sobietar Batasuna izandakoa eta Ekialdeko Europa, Afrika eta, azkenik, zortzigarren ordezkaria aldatu egingo litzateke Asia, Afrika eta Erta/Hego Amerika eta Karibe artean.

Guzti honekin argi gelditzen da herri indigenen partaidetza NBE-ren mailan giza eskubideen alorretik haratago mugitu behar dela, eta Giza Eskubideen Batzordearen mandatutik at dauden esparruak ere ukitu behar dituela. Esate baterako, ospitale baten eraikuntza WHO/OMS ala UNDP/PNUDren ardura izan daiteke eta honelako bat lortzeko ez litzateke jo behar Giza Eskubideen Batzordera osasuna izateko eskubide betetzea eskatuz. Hau bide luzeegia litzateke garapenarekin loturiko zerbait lortzeko. AIFI honelako kasuei arinago erantzuteko koordinazio gunea izan nahi du. Proposamen honen arabera, Lantaldea giza eskubideen gaietan gehiago zentratuko litzateke eta HIFIrekin koordinazio izango luke. Bataren sorrerak ez du zergatik bestearen desagertzea ekarri behar. Baina aurreikusten da oldartze bat, estatuak aldetik, Lantaldeak ezarritako prozedura zabal eta demokratikoarekin amaitzeko. AIFI-ren onarpenarekin, beraz, espero daiteke Lantaldea desagiteko ahaleginen bat. Funtzio bikoizketa eta aurrekontu eskasia erabiliko dira Lantaldearen mandatuarekin amaitzeko. Dagoeneko AIFI bihurtzen ari dela HIKeren gune nagusi izan daiteke eta Lantaldea egoera agoniakoan dagoela esan daiteke. Genevatik New Yorkerako pisu politikoaren aldaketa nabaria da.

Estatuak asmoa ere bada, oso deserosoa egin zaien Lantaldearekin eta bere dinamikarekin amaitzea (Morris, 1998). Indigenek Lantaldearen aldeko erabaki sendoa hartu zuten eta positiboki ikusi. Herri indigenek bizi dituzten arazoak konpontzeko eta bere eskubideak babesteko nazioarteko normatiba egiteko funtzioa (Giza Eskubideen Batzordeak, gero ECOSOC, eta Batzar Orokorak onartu beharko dituenak) funtsez-

koa izaten jarraitzen du. Erakunde indigenek Lantaldearen egin beharretan laguntzeko ohitura hartu dute eta eraginkorra ikusten dute. Gainera, AIFren lana, aditu indigena eta ez indigenek ECOSOCi aholku eman koordinatzea eta informatzea delarik, bera eta Lantaldea elkarren osagarri direlako indigenen ustez.

Urtero 2002tik aurrera 10 egenez bildu egiten dira New Yorken AIFren partaide diren 16 adituak, gehi herri indigenen ehundaka ordezkari, GKE eta gobernu ordezkariak. Lehenengo batzarretik urteko batzarrek gai nagusi bat izango zutela erabaki zen. Hala ere, honekin batera herri indigenentzako interesgarriak ziren beste gai batzuk ere sartuko zirela erabaki zen. Trataturiko gaiak ondoko hauek izan dira: 2003an Gazteri eta Haur indigenak; 2004an emakume indigenak eta 2005an milenioko garapen helburuak (I eta II); azkenik 2006an mi-lurtekoaren garapen helburuak: milenioko garapen helburuak birdefinituz ikuspegi indigena batetik. Urte honetan honetaz gain aztertu egin ziren estatu eta gizarte zibilaren arteko partaidetza, herri indigenak eta ongizate erakusleak, herri indigenak eta emigrazioa, BBKren aditu taldeari eta etekinak partitzeko legedia zein herri indigenen eskubideak.

PIlean gertatu zen bezala herri indigenak euren artean eta GKE zein gobernu ordezkariekin biltzeko, negoziatzeko, gai zehatzei heltzeko, egindako lanak eta dituzten kezkak aurkezteko, martxan dauden programak presentatzeko etab. balio die.

Batzarrekin batera lantaldeak eta mintegi bereziak egin izan dira. 2004an herri indigenei buruzko datu berezituak buruz, 2005an Ohiko Jakinduriari buruz eta, bestea, aurretik egindako oniritzi aske, oso eta informatuari buruzkoa. Azkenik 2007an tailer bereziak antolatu dira klima beroketa eta ingurugiroa aztertzeko, eta indigenek aurkezturiko ekimenak aztertzeko, baita ere aitzindari indigenekin osoturiko aholkulari taldeari buruz eta NBEen duen paperari. Tailer berezien eremuan Foroak erakutsi duen gaitasuna indartu egiten du bere lana eremu berezitu lege, eta erakutsi egin du bere indarra gai indigenak NBE mailan zein nazioarteko politikan sustatzeko.

Foroak beraz lortu egin du ekimen indigenaren *locus* nagusia bihurtzea eta PILEkin gertatzen zen bezalaxe biltzargune aproposa bihurtu da, bertan gai indigenetan ari diren aktoreek informazioa, ikuspuntuak, ekimenak elkartrukatu dezakete eta euren agendak ezagutarazi.

Gainera, Foroak lortu egin du bere egitekoan txertatzea PIL eta Gai Indigenetarako Errelatore Berezia, Rodolfo Stavenhaguen lehenago eta James Anaya orain. Bere koordinazio lana dela eta komunikazio kanalak zabaldu egin dira NBEren sistemaren barruan gai indigenetan ari diren beste erakundeekin. Koordinazio berri honek lehen ez

zegoen informaturiko partaidetza mekanismo baten existentziaz testigantza eskaintzen digu. Era honetan herri indigenek aukera daukate euren presentzia sentiarazteko, eta bideak zabaltzen ditu euren proposamenak baldintzatu dezaten NBEk hartu eta euren bizitzetan eragina duten hainbat erabaki.

Gainera HIGEAren onarpenak eragina izan du Foroaren egitekoan, bere presidentea Tauli-Corpuz-ek (2008) dioen bezala, HIGEA bere lana burutzeko markoa izango da, eta indigenentzako nazioarteko gizar-tean dauden aukerak biderkatu egiten dira.

JATORRIZKO PROPOSAMEN INDIGENAK AURKITUARIKO OZTOPOAK

Herri Indigenek lortu arren estatus propio baten onarpena, baita euren agendaren auzi batzuk, giza eskubide eta ekologiarekin lorturikoak batik bat, huts egin dute gatazka prebentzioan eta konponbidean parte hartzeko orduan. Hau oso larria da gatazka asko eta asko indigenek dituztelako sufritzen, eta hainbat kasuetan legedi terrorismoaren aurkako erabiltzen delako euren eskubideak zapaltzeko. Era-kutsi dugun bezala anitz gatazka dira Laugarren Munduaren geografian gertatzen direnak. Ordea, gutxi dira gatazka hauetan prebentzio, bitartekaritza ala konponketan aritzeko aukerak. Hau horrela da, historikoki euren errebindikazio historikoa izan bada ere, eta Foroaren sorrera prozesuan horrela eskatu bazen ere. Chittagong Hill Tracks, Guatemala, Ecuador ala Chiapas-en izandako gatazkek behin eta berri-erakusten dute indigenek bizi duten egoera kaskarra. Behin eta berri-erakusten dute indigenak ditugu nagusi. Kasu hauetan nazioarteko bitartekaritza ezinbestekoa gertatu daiteke horrelako bortxa gelditzeko. Hala ere ez da horrelakorik gertatzen bitartekaritza indigenarekin eta gatazka prebentzioan, bitartekotzan eta konponbidean estatuak eta Nazioarteko Erakundeak edota GKE aurkitzen ditugu. Gaur egun ez Foroa, ezta errelatorea ere, ez dira gauza horrelako zerbait egiteko are gutxiago behialako Lantaldea, gaurko Adituen Taldea. Errelatorearen existentziak itxaropenari leihotxo bat zabaltzen dio baina itxaropena ekimen zehatzetan gorputzen ez bada ez dago zer egiterik.

Oztopoei begiratuz gero zera gelditzen da argi: Paradiplomazia indigenak sorturiko espazioak mugari historiko bat izanda ere, ez dela nahiko estatuak kontrolaturiko egitura batean aurrera egiteko. Hau horrela da maizegi estatuak entzungor egiten dietelako indigenen errebindikazioei. Era honetan paradiplomazioaren mugak markatzen dira eta erakusten da herri indigenen eskubideak bermatzeko bidea luze-luzea dela.

HIGEA lortzeko bide luze eta zaila

HIGEAk herri indigenek bizi duten egoera kaxkarra bideratzeko eta munduko beste estatu, nazio ala GKEkin aritzeko gutxieneko marko normatiboa da. Bertan adosturiko minimoak agertzen dira eta honek ez du, inolaz ere, suposatzen etorkizunean garatu daitezke eskubide berriei uko egiten zaienik. Aldarrikapen hau herri indigenek bizi dituzten arazo eta itxaropenei heltzen die, euren esperientzian oinarrituta daude eta euren partaidetza zuzenaren eta negoziazio gaitasunaren ondorioa. Horrelako partaidetza prozesurik NBEren mailan ezta beste inon aurkitzea (Burger, 1997).

HIGEAk herri indigenen nazioarteko agendan agertzen diren puntu nagusiak bilduko ditu bere baitan. Honetaz gain, badu beste ezaugarri garrantzitsu bat HIGEAk bere baitan biltzen ditu beste hitzarmenetan agertzen diren printzipioak eta artikulua, jada nazioarteko Zuzenbidean onarturik daudenak. Hau funtsezkoa gertatzen da aldarrikapena izanik betetzeko derrigortasunik normalean ez dagoelako, bai ostera kasu honetan, aipaturiko berezitasuna dela-eta.

Garrantzizko kontsideratzen dituzten gaiekin batera indigenek egin dako proposamenak agertuko zaizkigu. Hauen artean egon badaude kutsu indigena berezkoa dituztenak, hots, 7. artikulua etnozidioaren kondena egiten duena. Genozidioarena kondena agertu egiten da beste testu juridikoetan baina ez etnozidioarena (Burger, 1997:105). Honetaz gain, beste dokumentuetan agertzen ez den izaera kolektiboa du eta azpimarratu egiten du negoziazio, kontsulta eta «adostasunaren» balioa herri indigenak eta estatuen arteko harremanak gidatzeko printzipioak bezala.

HIGEA nazioarteko erkidegoa gobernatzen duen egituraren birmoldaketarako proposamena ere bada, horretarako Estatu gabeko herrien partaidetza zuzenagoa defendatzen duelarik. Munduko nazioek suposatzen duten errealitate anitza kontuan hartzea eta aniztasun hau txertatzeko nazioarteko erakundeen birmoldaketa bultzatzea proposatzen da. Honetarako eta benetako kulturen arteko hizketaldiari ekiteko eta elkarrenganako errespetua bultzatzeko proposamena biltzen da aldarrikapenean. Iraganeko gaizki egindakoak gainditzeko eta nazioarteko legean eta elkar errespetuan oinarrituriko lankidetzari ekiteko proposamena da. Aurrean dugun proposamena giza eskubideen errespetuan, unibertsaltasunean, berdintasunean, diskriminazioaren ezean, eskubideen arteko elkarloturan eta banaezintasunean oinarrituta dago (Anaya, 1999). Orden berri bat ezartzeko ez bada daukaguna hobetzeko indigenen kontribuzioa NBEko goi karguek 2002. urtean egindako AIFren lehen sesioan emandako sarrera hitzaldietan Mary Robinson eta Kofi Anan-ek

aitortu egin zuten herri indigenek euren partaidetzaren bitartez nazioarteko erkidegoari hobekuntza ekarri diotela. Baita ere, NBERi bere helburuak erdiesteko egin diezaioketen kontribuzioa azpimarratu zuten.

HIGEAn bildutakoak aldaketa sakona suposatzen du nazioarteko sistemarentzat, herri indigenen eskaera eta eurek egindako proposamena mundua askoz demokratagoa, partizipatiboagoa, ekologikoagoa egiteko proposamena da, eta bat egiten du gizarte zibilaren zein nazioarteko World Government antzeko mugimenduen partaideekin.

Hala ere, herri indigenen eskaerak hainbat Estatuentzako mehatxu zuzena dira. CANZUS taldekoek (Kanada, AEB, Australia, Zelanda Berria), Japonia, Txina, Frantzia ala Brasil ez datoz bat aldarrikapenak planteatzen dituen hainbat artikuluekin, euren subiranotasunaren gainean mugak jarri eta hau konpartitzera bultzatu egingo litzukeelako. 1987tik 1993ra egindako presio paradipomatikoari esker 1994an azpibatzerde mailan HIGEaren onarpena lortu egin bazuten ere, ondorengo bidea oztopoz josita agertu da. Ezin ahaztu biak PIL eta Azpibatzerdearen adituez osoturik daudela, batzarrean aldiz, diplomatikoak dira nagusi.

1993ko zirriborroaren proposamenen artean estatuak gehien aztoratzen duen gaia 3. artikuluan ezartzen den autodeterminazio eskubidearekin dugu lotuta. Hemen argi ikusten da NBEa nazio batuen erkidegoa izatetik urrun dugula eta berriz ere, estatu banatuak ditugula nagusi. CANZUS autodeterminazio eskubidea onartzearen kontra agertu eta gutxi batzuk izan ziren urte honetan, aldarrikapenean agertzen den moduan (Dinamarka eta Fidji), baina nazioarteko zuzenbidean historikoki ulertu denaren interpretazio mugatua eginez. Barneko autodeterminazioaren aldeko apustua UNESCO-k zein buruzagi indigena askok egingo dute. Autodeterminazio eskubidearen ikuspegi mugatzailea ezartzeko ahalegin hau ere 31. artikulua «ingeleszko» ala «gaztelarazko» itzulpenen artean dagoen ezberdintasunean eta ondorengo eztabaidan antzeman daiteke. Ingelesez autonomia ezartzeko moduetariko bat dela dioen artean gaztelaraz, berriz, modua, bera eta bakarra omen dena, dela dio. 1993ko zirriborroak oposizio gogorra ezagutu arren CANZUS aldetik herri indigenek ez zuten autodeterminazioaren auzian atzera egin, eta gainera Estatuaren papera eta bere zilegitasuna zalantzan jarri zuten.

La irrupción de los pueblos indígenas como sujetos de derechos quiebra el carácter estadocéntrico con el que el Derecho Internacional de los Derechos Humanos ha venido normando a quienes son sujetos colectivos. La irrupción del sujeto pueblos indígenas también supone un reto a la lógica del Derecho Constitucional inhabilitada hasta ahora para cobijar formas jurídicas colectivas y soberanas más allá de

la propia realidad del Estado-Nación y del pueblo al que está realidad construida o imaginada se remite (Martínez Bringas, 2006:90).

Eztabaida honek baldintzatu egin zuen 1993ko dokumentuan eta batez ere 2007 behin betirako HIGEA. Estatuak 1993ko zirriborroa aldatzeko saioa 1995an Giza Eskubideen Batzarrean lantalde berezia sortu zenean ikusi zen. HIGEAri buruzko Lantaldea (hemendik aurrera HIGEA Lantaldea) euren interesei hobeto erantzungo zion dokumentu bat lortzeko asmotan. Gertakizun honek onarpen prozedura trabatu egin zuen. Herri indigenek HIGEA zegoen bezala onartu behar zela eta ez zela negoziatuko esan zuten. Hala ere aurki errealtate diplomatiko latz bati erantzun behar izan zioten: NBEen estatuak nagusi dira eta Batzordean zein Batzar Nagusian botoa ematen duten bakarrak. Negoziatu ezean estatuak artikulu bakoitzari euren kasa botoa alde ala kontra edo emendakinak aurkeztuz burutu zuten euren asmoan, inolako eztabaida egin gabe. Hau arriskutsua zen indigenentzat euren ikuspuntuak ezin izango zirelako entzun eta gobernuekin elkartrukatu, euren eragina izateko eta euren jarrera aldarazteko aukera desagertuz.

Gauzak horrela aldarrikapena aztertzeko batzordean estatuak, NBEko egituraz eta prozeduraz baliatuz, zirriborroa aldatzeko eta ahultzeko mota guzietako trikimailuak erabili zituzten zirriborroan dagoena mugatzeko, birdefinitzeko, «zehazteko» asmoz, eta finean HIGEAren indarra moteldu nahian (Barsh, 1998). Hizkuntzaren zehaztasunak aitzakiatzat erabili egin ziren dokumentu inportante honen onarpena atzeratzeko eta hizkuntza diplomatikoaren ñabardurak arma bihurtu. Gainera, Chavez-ek (2000) deskribatzen duen bezala herri indigenek presentzia, partaidetza eta euren boza helarazteko irabazitako eskubidea murriztu egin zen gobernu ordezkarien arteko saio ez ofizialen bidez. Prozedura hau gogor kritikatu zuten indigenek (IITC, 2002).

Halaber, ordezkari indigena batzuekin izandako elkarrizketak laster «negoziazio» mailakoak balira bezala aurkezteko saiakerak egin ziren mugimendu indigenaren batasuna apurtzeko asmoarekin. Gobernuek egindako saio hauei erantzutea ez zen erreza izan Caucus Indigenarentzat eta kontraesana eta tirabirak sortu zituen honek (García Alix-Borraz, 2006). Baina zegoen blokeo egoeran ordezkari indigena batzuk hasi ziren estrategia aldaketa planteatzen eta 1994ko zirriborroa zegoen bezala onartzeko jarreratik aldentzen.

Coulter-ek (1997:NET) dioen bezala herri indigenek aurrean izan duten egoera ez da erreza izan. Nazioarteko sisteman estatuak jaun eta jabe jarraitzen dute eta euren ahalegin paradipomatikoarekin herri indigenek hitz egitea eta gobernuek entzutea lortu badute ere, azken era-

bakia gobernuen esku darrai. HIKE «indar morala» da (Manuel, 1974) eta berorren muga gobernuak negoziaketa eta elkarrizketaren bidez erakaritzeko saioa amaitzen denean agertzen zaigu. Honexegatik, Coulter-ek (1997:NET) errealitateak planteatzen duen aukera krudela mahai gainean jarri zuen du. Egokia al da estatuekin negoziaketan sartzea? Egin al daiteke horrelakorik euren hastapenak arriskuan jarri gabe? Zeintzuk dira ahalezko ondorioak negoziazioa burutu ala aldaketak egitea onartzen bada? Nola lortu daiteke ahalik eta modu eraginkorrenean aldarrikapena ahuldu baino sendotu egingo duen hizkuntza?

Coulter-en proposamenari jarraituz, honekin loturiko beste arazoa planteatu egiten da eskubideak negoziatu egiten direnean. Ahal da printzipioak negoziatzea? Hau gertatzen bada ez al dira etorkizuneko negoziazio indarrak motelduko? Zer gertatzen da negoziazio mahaitik erortzen diren eskubideekin? Ordezkarri batzuei erazutako akordioak guztion onespina bezala erabili dezakete Estatuak? Orduan zer egin?

Egoera ezta izan erreza. Negoziazioetan sartzea testua berridazteko atea zabaltzea baitzen. Ordezkarri maximalistek zirriborroaren onarpena zegoen bezala eta aldaketarik gabe onartzea defendatzen zuten. Posibilistagoak (Artic Circle, Tetebba eta Samiak) zirenak gaur egungo nazioarteko sistemaren mugak eta errealitateak kontuan izanik hartu-eman etikoari heltzeko proposamena egiten zuten. Kontuan hartuta eztabaidan parte hartzen ez bazen estatuak euren egingo zutela, proposatu egiten zen harreman etiko bat aldarrikapenaren mamia ahalik eta hobeto Batzar Nagusira heltzen zela ziurtatzeko. Helburua Estatu heztea eta erabakiak hartzeko orduan herri indigenen ikuspegia eta alternatibak kontuan izatea zen. Coulter-ek (1997:NET) eta bere erakundeak proposaturiko bide posibilista ekintza etiko batean oinarritzen zen non estatuei argi utziko liekete paradipomatiko indigenek ez dutela negoziatorik burutuko, eta ez daudela prest eskubideetan inolako mugarik onartzeko. Modu honetan aldarrikapena hobetzeko eta sendotzeko eztabaidak bai baina ez negoziatorik. Ikuspuntu hau mantentzekotan aldarrikapena sendotzen zituzten hobekuntzak bakarrik onartzeko asmoa zegoen. Eztabaidan aritzeko lan taldeak antolaturiko bileretan parte hartzea eta Estatu ordezkariekin banaka zein taldeka *lobi* egitea izanik. Egon bazegoen ahalik eta sostengu zabalena lortzeko beste arrazoi bat. HIGEA nahiz eta aldarrikapena eta ez konbentzioa izan, sostengu zabalakoa izateak aukera gehiago ematen ditu «*customary law*» bihurtzeko (Anaya, 2006). Laugarren Munduak honetara zuzendu zituen ahaleginak.

Gauzak horrela Giza Eskubideen Batzordean (GEB) 1995tik gertaturiko eztabaidan urteetan onaturiko artikulua bakarrik bi izan ziren 5. eta 43. Bi hauek banakoen eskubideekin loturik ditugu. 15, 16, 17,

18 artikuluen kasuan (kultura, hezkuntza, informazioa eta lan munduarekin loturiko eskubideak) adostasunerako bidea nahiko jorratu zen 2001ko saioan 1, 2, 44, 45 artikulua (giza eskubideekin loturiko has-tapen orokorrak dira eta beste lanabes juridikoetatik datozenak) eta 12, 13, 14 (kultura, eta tradizioarekin loturikoak) eztabaidatu egin ziren adostasun ala jarreraren hurbiltze bat bideratzeko. Garrantzia handiko artikulua hauekin batera ezadostasunak eta konpontzeko zailak gertatzen zirena autodeterminazioa (3. Art.) eta natur baliabideen kontrolaren gainekoak (25-30) ziren batik bat. Egoerak ez zuen hobera egin ondoko bi urteetan.

2002tik 2003ra Norwediako gobernuak aurkezturiko proposamena non autodeterminazioa zehazteko estatuen batasunari buruzko artikulua gehitzen zen aurrera egin zuen, Estatu honek aitzindaritza hartu zuen neurrian. Baina benetako aldaketa 2003an Copenhaguen egin zen. Tailer batean bide posibilista jorratzen ari ziren indigenak batu ziren. Negoziaziorako malgutasuna eta HIGEaren kontra ziren Estatuak isolatzeko eta aldekoak laguntzeko deliberoa hartu zen. Halaber autodeterminazio eskubidea eta herri indigenen eskubide kolektiboak ezin zirela negoziatu adostu zen. Gainera estatuen proposamenak artikulua zehatzei lotuta eztabaidatu ziren. Honek 1994koa zegoen bezala jarrerarekin apurtzea suposatu zuen (Åhrén, 2007:91) eta indigenek argi ikusi zuten Batzordera bidaliko zen testua Chavez-ena izango zela, Estatuaren erabateko adostasuna lortu ezean. Copenhaguen-go bilerari jarraitu zion Montrealen egindako beste bilera batek. Hemen argi gelditu zen erregio indigena guztietako ordezkariak parte hartzen zutela ekimen honetan. Orduetik aurrera posibilistek «Montrealgo Taldea» bezala ezagutu ziren.

2004an 1994-2004 Populazio Indigenen Aldeko Hamarkadaren helburu nagusienetarikoa zen HIGEaren onarpena ez zen lortu. Urte honetako abenduan HIGEA aurrean zituen oztopoak horren handiak izanik eta hamarkadak lorturiko helburuak hain xumeak 2005ean NBEk Bigarren Hamarkada onartzeko erabakia hartu zen, honen helburuen artean HIGEaren onarpena espresuki aipatu zelarik.

30. urteko debate luzean aritu ondoren indigenek onarpenerako bidea eta berorri loturiko prozesua trabaturik zeudela ikusi zuten argi eta garbi. Blokeoak sorturiko tentsioa eta frustrazioa salatu asmoz indigenek gose greba bat antolatu zuten Genevan hainbat Estatuak jarritako oztopoak salatuz, eta HIGEaren onarturiko proposamena indargabetzeko eta berridazteko saiakerari aurre eginez. Hala ere gauzak mugitzen hasiak ziren Norwediako gobernuak, beste estatuekin eta Eskandinabiako indigenekin batera (Samiak eta Groelandiako Gobernu autonomoa), proposamen bat landu zuen HIGEaren bertsio berria,

CRP 1 izenez ezagutu dena. Bertan 1994ko HIGEAri egindako hainbat emendakinak onartu egin ziren jatorrizkoak baino hobeagoa zirelako. Ondorengo negoziaketetan CRP 1 erabili zen. Honek estatu eta indigenen arteko elkarlana erraztu zuen eta negoziazioa aurrera bultzatu (Åhrén, 2007). Aurrera pausua Sami Council eta Sami Parliamentarian Council CRP 5 aurkeztu zutenean eman zen, honek negoziazioetan itzal handirik izan ez bazuen ere bai indigenen artean bultzatu egin zen eta erdietsi ere ordezkartza indigenak euren hitzekin proposaturiko testuak bidaltzea (Ibid, 2007:96). CRP 5 Estatuek egindako CRP 1 delakoari egindako alternatiba indigena bezala ulertu dezakegu.

Azkenean, 2005an Norweadiak harturiko aitzindaritzari Guatemala eta Mexiko gehitu zitzaizkion eta gauzak aurrera egin zuten ustekabeko moduan. Indigena eta estatuen kontsultak areagotu egin ziren eta azkenik urte honetan HIGEAren inguruko blokeoa gainditu egin zen Chavez Lan Taldearen presidentek bere proposamena aurkeztu egin zuenean. Korapilo diplomatikoa askatzeko ahalegin honetan Mexikoko ordezkariak eragin ikaragarria izan zuen. Berak «*Taller internacional sobre el Proyecto de Declaración de las Naciones Unidas sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas*» delako tailerra antolatu zuen, berau ezinbestekoa izan zelarik aditu, gobernu ordezkari zein ordezkari indigenen kontribuzioak bateratzeko. Lorturiko giro berriaren adibidea «herri indigena» deituraren onarpena izan zen

Esta discusión se vio favorecida por la reciente adopción por parte de los Jefes de Estado y de Gobierno, del documento final de la Cumbre Mundial 2005, en el marco de la Reunión Plenaria de Alto Nivel de la Asamblea General de Naciones Unidas, el cual consolida el reconocimiento del término pueblos indígenas, y refrenda el compromiso con los derechos humanos de los pueblos indígenas (Taller Internacional, 2005:3).

Hurrengo urtean, 2006an, HIGEAri buruzko Lantaldearen presidentea Chavez-ek kontsentsu dokumentu bat aurkeztu zuen. Proposamen honek Laugarren Munduaren onarpena eta gobernu askorena erdietsi zuen. Chavez-ek egindako dokumentu horren defentsak helburu zehatzak izan zuten: CANZUS taldeko estatuek zuten mesfidantzak kentzea, eta argi uztea gorengo helburua estatu eta herri indigenen artean harreman berri eta eraginkorra ezartzea zela.

Nazioarteko *lobby* ekimen handi baten ondorioz 2006an Batzarrak onartu zuen zirriborroa aurkeztu zuen. Urte honetako ekainaren 29an Giza Eskubideen Komite berriak onartu egin zuen HIGEA: 30 boto alde, 2 kontra eta 12 abstentzio.

NBEEn Mexicok duen ordezkariak Enrique Berruga Filloy-k HIGEAK ez zuela Estatuaren batasunaren aurka inolako mehatxurik suposatzen aldarrikatu zuen (Burchett, 2006).

Jarrera eta iritzi berbera zuten beste estatuek aldeko dokumentu bat sinatu zuten (Caucus Indígena, 2006). Antzeko ekimenak bultzatu zituzten Foro Iraunkorrek (Economic and Social Council, 2006) eta Stavenhanguen errelatoreak. Hala ere, CANZUSEk bere aldetik *lobby* go-gorra egin zuen eta askoren ametsak huts-hutsean gelditu ziren 2006ko azaroaren 28an, askorentzat Batzar Nagusian onartua izango zenaren egun berean, Bostwana eta Namibiako gobernuek, Afrika ordezkatzuz, onarpena atzeratzea lortu zutenean. Azkenean 82 boto alde, 67 kontra eta 25 abstentzio. Gauzak horrela atzeratu egin zen erabaki eta adostu zen 61 sesiorako aurkeztuko zitzaiola erabakia Batzar Nagusiari.

Herri indigenek tristeziak hartu zuten erabaki hau. Maniobra honek oztopo serioa izateaz gain leihoa zabaltzen zion debatea berriz irekitzeari eta HIGEA berridazteari. Horrek suposatzen zuen Kontseiluak onartu zuena baino testu ahulago bat izatea. Arriskua hortxe egonda ere, garaia zen lorturiko kontzertuen gainean ekimen paradipomatikoari berriz hasteko eta testuaren aldeko sostengu indartsua erdiesteko (Coulter, 2006). Azkenean nazioarteko testu indartsuago baten aldeko ekimen paradipomatikoari ekin zioten. Indigenak kontaktuak izan zituzten gobernu ordezkariekin, baina izandako «kontsultak ezin zutela HIGEAri buruzko lantalde berri bat ezartzeko erabili argi utzita. Kontsultak Laugarren Munduaren partaidetzarekin egin behar zirela, Giza Eskubideen Kontseiluak egindako lana indartzeko eta ezin zirela 2007ko iraila baino gehiago luzatu (Indigenous Caucus, 2006) defendatu zuten. Kontsultak laguntzeko Batzar Orokorren presidente Filipinako enbaxadorea Davide, izendatu zuen. Honek jarrera kontrajarriak zituzten estatuaren arteko kontsultak laguntzen aritu zen diferentziak gutxitu eta akordio batera heldu asmoz.

Afrikarren ustekabeko ezetzak Laugarren Munduaren paradipomaziaren barruan bizi izan den garai inportantetariko bati hasiera eman zion. Erantzun honetan Afrikako estatu batzuk, mundu osoko herri indigenen ordezkariak eta GKEak, Caucus Indigenaren, koordinazio pean, Geneva eta New York-en kontaktuak izan zituzten, estatu Afrikarrekin eta HIGEAren aldeko estatuekin, hauek «*co-patrocinadores*» bezala eza-gutzen zirenak. Afrikarrek zituzten kezkei erantzuten aritu ziren, baina argi utzita ez zutela aldaketarik onartuko jatorrizko testuan. Giro honetan ekimen pedagogiko interesgarri bat burutu zen HIGEAren alde, sostenguak lortzeko eta zeuden oztopoak bidetik kentzeko.

Ahalegin paradipomatiko honen alde jokatu zuen faktore inportante bat honako hau zen: ustez «Afrikarren jarrera» ez zen estatu guztiena, Hego Afrikak, Kamerunek eta Zambiak aldeko botoa eman

eta Argelia, Ghana, Marruecos, Nigeria, Senegal eta Tunez abstenitu egin baitziren. Debatea gertatu zenean NBE Estatu batzuk HIGEAREN alde agertu eta kontra zeudenen jarrerari aurka egin zioten. Baina horrelako asmoek ezin izan zuten nabaria zen gertakari baten eragina aldatu: ia Afrikako estatu gehienek ez zuten parte hartu HIGEAREN inguruko eztabaida luzean, eta HIGEAREN puntu batzuen inguruan zalantzak eta beldurrak zituzten. Beldur eta kezka hauek Aide Memoire izeneko dokumentuan bildu ziren. Kezka hauek Batasun Afrikarren 2007ko urtarrileko biltzarrean batu ziren eta deia egin zien Afrikako Estatuari onarpenaren kontrako botoa ematera. Egoera sakonki aztertu ondoren Laugarren Munduak argi ikusi zuen Afrikarren kezka asko ezjakintasunaren ondorio zirela. Aide Memoire delakoari erantzun asmoz, Afrikako 6 adituez osaturiko talde bat, IWGIAren laguntzarekin, New York-era joan zen 2007ko apirilean, 19 enbaxada afrikarrak bisitatu asmoz eta HIGEARI buruz eztabaidatzeko. Halaber, IWGIA-k Foroarekin batera mahai inguru bat antolatu zuen Afrikako estatuek zituzten ordezkaritza finkoekin eta beste estatu batzuetako ordezkaritzekin. Ekimen guzti hauekin batera. «Afrikako Herri Indigenen Koordinazio Komiteak» (IPACC) antolatu egin zuen Aide txostenari erantzun kritiko bat, Afrikako Estatuaren kezkei erantzunez.

Indigenek antolaturiko presio arrakastatsu honen ondorioz, Giza Eskubideei buruzko Komisio Afrikarrak HIGEARI buruzko eztabaida izan zuen 2007ren maiatzean Ghana-n egindako 41. saioan. Komisioak HIGEAREN aldeko botoa eman zuen Afrikako Giza Eskubideen kartarekin bat zetorrela kontsideratuz. Gainera adituez osaturiko delegazio baten bisita egin zien Kamerun, Erta Afrikako Errepublikari, Kongoko Errepublikari eta Burundiri HIGEAREN aldeko jarrera sustatuz.

2007aren maiatzean, Estatu afrikarrek NBEko Batzar Orokorreko presidentari HIGEARI egindako emendakia sorta bat aurkeztu zioten, bertan 30 aldaketa baino gehiago agertzen zirelarik. Bai erakunde indigenek zein aldeko estatuek ezetz borobila eman zioten proposamen honi. Hauek ostera Kontseiluan onetsi zen HIGEAREN onarpenaren aldeko proposamena egin zuten eta saiatu egin ziren afrikarrek estatuen batasunari zituzten kezkek argitzen.

Gauzak horrela eta bizi zen blokeo egoera kontuan izanik, argi zegoan 61. Batzar Orokorreko adostasunik ez bazegoen, CANRZUS (CANZUS+Rusia) taldeak, berriz ere, HIGEAREN inguruko eztabaida berriz eraikitzeke aukera zuela. Honen aurrean HIGEAREN aldeko Estatuak (Guatemala, Mexiko eta Peru) ekimena hartuz posibilista zen irtenbide bat aurkitu zioten egoera latz honi. Hau ez zen Laugarren Munduko guztien gustuko izan baina posiblea egin zuen 2007ko irailaren 13an HIGEAREN onartzea. Azken fase honetan Laugarren Munduak ez zuen inolako par-

taidetzarik izan afrikarrek eta HIGEAren aldeko Estatuak mantendu zituzten negoziazioetan, ezta ere Batzar Orokorrean izandako bozkan.

Hasierako egoera oso konplexua zen. Afrikako blokeak bere ezetza eman balu HIGEAri ez eta esatea ofizialki suposatuko zukeen, indigenen ikuspegitik kontrolatzeko zaila zen egoera bati atea zabalduz. Estatu afrikar eta «*co-patrocinadores*» delakoen arteko negoziazioek lortu egin zuten 30tik 9 emendakinetara pasatzea: (4) aldaketa hitz aurrean eta (5) artikuluetan. Artikuluetan inportanteena estatuen batasunari erreferentzia egiten ziona zen. Honen truke

... quedaron sin enmiendas todas las disposiciones claves incluyendo las sobre los derechos a la tierra y recursos, a la libre-determinación, consentimiento libre, previo e informado y a los tratados (Comité Directivo del Conclave Mundial de los Pueblos Indígenas, 2007).

Halaber, HIGEAren aldeko estatuak baieztatu egin zuten adostuta zegoela bloke afrikarrak ezetza emango ziola Kanadak edota beste edozeinek aurkezturiko emendakinei. Proposamen hau Caucus Indigenari aurkeztu zitzaion, hau saiatu egin zen bi emendakin sartzen baina ez zen horrelakorik onartu. Estatuen arteko akordioak kinka larrian jarri zuen Laugarren Mundua: Akordio testuak 46. artikuluan onartzen zuen batasun printzipioarekin oso ados ez bazeuden ere, ez zituen ukitzen autodeterminazio, lurra, lurralde eta natur baliabideei, aurreko adostasun, libre eta informatu eta, azkenik, hitzaurrean agertzen ziren paragrafoak non herri indigenei dagozkion berezko eskubideak eta berdintasuna onartzen zaizkien. Gainera, edozein aldaketa sustatzeak dinamika arriskutsuan sartzea suposatzen zuen.

Egoera konplexu honetan, Laugarren Munduak hiru egun bakarrik izan zituen zirt edo zart egiteko. Asia, Europa eta Karibeko estatuen baietza eta orain Afrikanoen izanik onarpena segurtaturik zegoen. Testua Laugarren Mundua osotzen duten 7 lurraldeetara bidali zen eta kontzertuz Asia, Asia Pacífico, Afrika, Artiko eta Errusiak onartu zuten. Ipar Amerika eta Latino Amerikan ez zen aho-batez onartu baina erakunde askok baietza eman zuten.

Finean, HIGEA onartu egin zen 143 Estatuen baietzarekin. Aurka 4 (Canada, AEB, Australia y Nueva Zelanda) eta 11 abstenitu egin ziren (Azerbaijan, Bangladesh, Bhutan, Burundi, Kolombia, Georgia, Kenya, Nigeria, Errusiar Federazioa, Samoa eta Ukraina). AEB, Australia, Kanada eta Zelanda Berriaren ezetzak Laugarren Munduaren haserrea piztu zuen. Estatu hauek autodeterminazio, lurra, lurralde eta natur baliabideei, aurreko adostasun, libre eta informatua (azken hau beto eskubide bezala ikusten baitzuen), jabetza intelektuala eta indigenen lege

sistema onartzearen aurka agertu ziren. Latino Amerikako estatu guztiek, Kolonbia ezik, alde agertu ziren. Afrikarren artean Burundi, Kenya, Nigeria izan ziren abstentziara jo zuten bakarrak.

Onarturiko HIGEAK 46 artikulua ditu, indigenek dituzten erakunde, kultura eta tradizio propioak babesteko eskubideak onartzen ditu, baita euren garapen propioa euren behar eta tradizioen arabera bilatzeko askatasuna. Herri indigenen eskubideak babesteko gutxieneko ereduak ezartzen ditu, baita ere berezikeria eta bazterketa borrokatzeko, eskubide indibidual eta kolektiboek aritzen da. Gainera eskubide kulturalak, nortasuna hezkuntza, osasuna, lana, hizkuntza eta beste asko lantzen ditu. Halaber, estatuekin harreman baketsu eta kooperaziozkoak mantzentzea sustatzen du eta defendatu herri indigenen osoko partaidetza euri dagokien auzietan. Izan ere, autodeterminazio eskubidea onartzen du dauden Estatuaren barruan «*within existing Status*», eta autogobernuarekin lotuta, barneko arazoei mugaturik. Era berean gizon eta emakumeen arteko berdintasuna onartzen du. Ohiko lurren gaineko jabegoa eta bertan dauden baliabideen gaineko kontrola eta ingurumenaren kontserbazioa aintzat hartzen dituela. Baita ere, euren lurraldeetan ekintza militarretik libre gelditzeko eskubidea onartzen dute, salbuespen bakarra eurek eskatuta ala egoera larrietan gertatzen denean. Azkenik, mugaz haratago dauden herri indigenekin harremanak izateko eskubidea aitortzen du.

Onarturiko testuak herri indigenen burujabetza onartzen du, barneko eta tokian tokiko auziei mugatuz bada ere. Osoko irakurketa batek erakutsiko digu autogobernurako tresna eta babesak bertan daudela, eurentzat funtsezko diren gaiak bere eraginpean egon beharko leudekeela aipatzen direlarik lurraldeen gaineko kontrola, eurengan onorioak dituzten auzietan parte hartzea, kulturarekin loturiko auziak, hezkuntza edota ohiko jakinduriaren gaineko jabegoa, etab.

HIGEAREN onarpena Tauli-Corpuz-ek dioskun bezala (Indigenous Peoples Indigenous Voices, 2007) estatu eta Laugarren Munduaren artean, estreinako historian, lorturiko hizketaldi positiboaren ondorioa da. Laugarren Munduak suposatzen duen askotasunaren onarpenean eta nazioarteko zuzenbide justu eta iraunkorrako baten eraikuntzan aurrera emandako urrats bat.

The long time devoted to the drafting of the Declaration by the United Nations stemmed from the conviction that Indigenous Peoples have rights as distinct peoples and that a constructive dialogue among all would eventually lead to a better understanding of diverse worldviews and cultures, a realignment of positions and, finally, to the building of partnerships between states and Indigenous Peoples for a more just and sustainable world (Ibid.).

3. Epilogo

Autodeterminaziotik abiatuz benetako nazioen arteko erkidegora

Autodeterminazioa HIGEaren zein agenda eta ekimen paradiplo- matikoaren indigenaren bihotz-bihotzean aurkitzen da. Funtsezko auzi honen inguruan amaiera gabeko debateak eta xika-mikak izan dira pro- tagonista erbeste ekintzaren historian. Batzuen igurikapenak besteen beldurrak ziren. Autodeterminazioa bera onartzeak pandoraren kutxa zabaltzea eta estatu sistema osoa kolonkan jarriko zuela entzun eta ira- kurri dugu maiz. Zalantzarik ez debate konplexu baten aurrean gaudela, nazioarteko zuzenbidearen izaera politiko eta estatuzalea ageri-agerian uzten duen horietakoa, hain zuzen.

Gauzak horrela, bai urteetako lan latzari esker bai ondo planifi- katu eta gauzaturiko herbeste ekintzari esker Laugarren Munduak Es- tatuak hezi egin ditu eta, baita erdietsi du ere informazio zuzena ema- nenik beren beldurrak uxatzea (Coulter, 2006). Era honetan lortu egin dute autodeterminazio indigenaren inguruan iritzi aldaketa sustatzea eta sostengu zabal bat lortzea nazioarteko erkidego mailan. Autode- terminazioa «*within existing states*» formulak beharrezko atxikimendua lortu, blokeoarekin amaitu eta HIGEari bidea libratu dio.

Aurreko bi mendean autodeterminazioa eskubidea nazioen inspira- zioa eta inperioren porrota izan dela ezin ukatu. Ez da posible xx. men- deko historia eta gaurko nazioarteko erkidegoa ulertzea autodetermi- nazio eskubideak izan duen garrantziari erreparatu gabe. Munduan dauden 194 estatuetatik ehunetik gora autodeterminazio eskubideari zor diote existentzia (Ryser, 1992).

Autodeterminazioaren inguruko eztabaida arazoz beterikoa dela diote: batetik, arrakasta handia izan duen printzipio politiko unibertsala delako, baina, bestetik, aldi berean bere aplikazioa, nazioarteko zuzen- bidearen arabera, oso-oso konplikatu delako. Are gehiago historikoki

kontu handiz erregulatu izan dute estatuek (Sanders 1991), nori aplikatu zaion, noiz eta nola asko zaindu delarik (Clavero 2003). Orain gutxi arte autodeterminazioatik kanpo gelditu izan dira indigenak helburua izan delako euren estatuen lurralde batasuna eta eurek osaturiko nazioarteko erkidegoaren baretasuna babestea. Horretarako bi mekanismo nagusi erabili dira: 1) «herria» eta eskubide honen subjektu kategorია nori aplikatzen zaion asko zaindu dute (McKay, 1999), eta indigenak «gutxiengoen» boltsa berean sartzen saiatu dira, eskubide kolektiboak daudenik ukatzen eta eskubide indibidualak bakarrik aplikatzen saiatu dira (Oliva 2005). 2) eskubidearen erabilera nori onartzen zaion ondo mugatzea «ur gatzituaren printzipioa» aplikatuz. Clavero-k (1997) gogoratzen duen bezalaxe asko dira diotenak autodeterminazio eskubidea kolonia diren herriei bakarrik aplikatzen zaiela, edota okupazio atzerritarra noziturik giza eskubide bortxaketa izugarriak pairatu dituztenei. Horrela herri indigenak dauden tokietan Estatu independenteak sortzeko betarik ez zabalteko ahalegina (Clavero, 1994) burutzen da autodeterminazio eskubidearen ikuspegi mugatzailea nagusituz (Clavero, 1998).

Hari honi jarraituz, estatuek herri indigenen eta gutxiengo nazionalen autodeterminazioa gatazka eta estatu apurketarekin lotzen saiatu egin dira euren jarrera ezkorra justifikatzeko. Honen arabera herri indigenei autodeterminazioa onartzuz gero «domino efektua» (Conversi, 1993) gertatu eta nazioarteko orekarentzat ondorio kaltegarriak izango lukeen «balkanizazioa» edota Moynihan-en «*pandemonium*» (1993) delakoaren atarian geundekeela iragarri dute. Errealitate hau kontuan harturik, argi dago autodeterminazio eskubidearen aplikazioa oso zaila gertatzen dela, salbuespenak salbuespen, egun dugun nazioarteko erkidego honetan.

Indigenek ikuspegi hau azken bi hamarkadan gertatutakoa ikusi ondoren bere horretan mantentzea zaila dela argudiatzen dute (Ryser 1993), eta salatu egiten dute eskubidea ukatu egiten zaiela gertatu ez den balizko apurketa baten izenean. Praktika politikoak bere errealitateak sortzen ditu eta estatuaren parte izan zirenak gaur egun estatu berriak dira, hots, Mendebaldeko Timor, Kosovo. Horrexegatik indigenek burujabetasuna indarrean jartzeko eskubidea aldarrikatu dute, nahiz eta jakin aditu askoren ustetan burujabetasuna/subiranotasuna estatuek bakarrik dutela esan.

Estatuen ikuspegi mugatzailea eta katastrofista izateaz gain, gehiegikeri bat eta oinarri gabeko analisia dela uste du Conversi-k (1993), eta Laugarren Munduak beti kontsideratu du traba egiteko ekimen baten aurrean gaudela. Laugarren Mundua kreatibotasun handiarekin erantzunez, estatuak hezteko ahaleginean beldurrak uxatzen aritu da, benetan zer nahi duten erakutsiz (Coulter, 2006).

Laugarren Munduak arrakasta izan du euren kasua deskolonizazioaren onuradunekin lotzen, hauek ere konkistatuak izan ondoren euren lurren kontrola galdu zutelako. Munduko beste edozein nazioei aitortzen zaien bezalaxe NBERen Kartan zein 1966ko Eskubide Politiko Zibilak, Ekonomikoak, Sozialak eta Kulturalen Itunean herri indigenei ere autodeterminazio eskubidea dagokiela baietsi du Laugarren Munduak. Kontrakoa munduko herri ala nazioen arteko berdintasun printzipioa haustea litzateke (Anaya, 1996) eta portaera honetan giza eskubideen aurkako jarrera eta historikoki pairatu duten arrazakeria indarrean dagoela erakutsiko zukeen (Daes, 2001). 1966ko Itunen 1. artikulua dela gogoratu eta herri guztiei dagokiona izanik HIGEAren oinarria zela printzipioari atxiki diote, bai 1(a) erabakitze eskubideari buruz zein 1(b) balibide naturalen kontrolari buruz.

Honekin indigenek nazioartean nagusi den aurreiritzi estatuzalea eta eurozentrikoa salatu dute eta apustu globalista egin. Euren aburuz debatea ezin da estatu-zale eta estatu-zatikatzailen artean banatu. Bide honetatik jotzea sinplekerietan erortzea litzateke. Gainera, oso konplexua den arazo bat estaltzeko estrategia merkea litzateke.

Are gehiago ikuspegi sezesionistaren sinplekeria eta faltsutasuna salatu dute indigenek eta defendatu egin dute euren oinarrizko gizarte egiturak ez datozela bat nazioarteko erkidegoan nagusi diren nazio eta Estatuekin. Ikuspegi hau neurri handi batean arrotza egiten zaie euren oinarrizko giza taldeak eta gizarte egiturak erabat ezberdinak direlako. Hala ere, euren talde eskubideak defendatzeko nazioarteko erkidegoan aski ezaguna den herri/nazio deitura aukeratu egin dute (Buchanan, 1993) egokiena baina ez hoberena zelako.

Estatuek erabilitako argudio nagusiari buelta emanez autodeterminazioa gatazka sorrerarekin lotzea baino gatazka prebentzio eta konponketarekin lotu dute indigenek: hain zuzen, autodeterminazioa herri indigenak eta estatuak aurrez aurre jarri dituen hainbat gatazka konpontzeko eta prebenitzeko tresna eraginkorra dela diote indigenek (Tauli-Corpuz, 1999). Indigenek euren estrategian burujabetasuna eta independentzia gauza ezberdinak direla erakutsi dute, eta euren kasuan, salbuespenak salbuespen, bilatzen ez dena. Pilatu ditugun ebidententzia guztiek argi uzten dute ez dela independentziari buruz. Bide beretik Claverok (2002) HIGEAk ez duela independentzia bilatzen baieztatatu du (Clavero, 2003:NET).

Jarrera honen erakusle da 1994ko HIGEAren 45. artikuluan estatu zatiketa sahisteko den 1970 Nazioen Arteko Harreman Adiskidetsuen Hitzarmenari egindako erreferentzia. Gauzak horrela, ikuspegi indigena batetik, autodeterminazio eskubidea duintasunezko (Anaya, 1991), benetakoa berdintasunezko eta diskriminazio ezari buruzko auzia da, irau-

pen kultural, etniko eta ekologikoarekin loturik dagoena (Tauli-Corpuz, 2000), estatu eta nazioarteko erkidegoaren zilegitasunaren oinarriak kuestionatu eta proposatzen duena eta erabaki eremu indigena baten sorrera defendatu. Proposamenak estatua zentro duen mundu sistema batetik nazioa zentroa duen sistema batetara pasatzeko iraganbideak erakitzea du helburu. Hau «*consent of the colonized via nation-to-nation*» (Short, 2002) filosofian oinarrituz erdietsiko litzateke. Ideia hau HIGEAren bihotzean aurkitzen da (Clavero, 1994:88).

Beraz, argi eta garbi gelditu zen herri indigenen helburua protodiplomatikoa ez zela. Baieztapen honekin batera garrantzitsua izan zen barneko autodeterminazioaren aldeko estatu jarrerak agertzen ikus-tea. Eiden-ek (2006:52) zergatia esplikatzen digu: 1998-1999 tartean gobernu batzuk autodeterminazio izena erabili egin zuten herri indigenekin zeuzkaten harremanak izendatzeko. Hau dela eta batzordeak eskatu egin zien estatu hauei informazio gehiago barne autodeterminazio politikiei eta onuradunei buruz. Elkartruke hauen bitartez, diosku aditu honek, 1966ko konbentzioaren 1 eta 27 artikulua lotzen zituen barne autodeterminazioari buruzko kontzientzia zabaldu egin zen. Aurrerakuntza honetaz jabetzen ziren indigenak baina ez zuten alboratu nahi estatu batek bere populazio indigena gizagabeki tratatzen duen kasuetan estatuarekin apurtzeko aukera. Gainera Daes-ek (2000:67) beste arrazoi boteretsu bat mahai gainean jarraitzen du: autodeterminazioarekin negoziatzeko indartsua den posizio batetik heldu behar diotela estatuarekin duten harremanari uste zuten indigenek. Posizio honetatik konfiantzazko harremana garatu dezaketela estatuarekin pentsatuz. Baina ez dute ahazten estatuarekin izandako harremanetan nagusi diren porrotak, eta ikasi egin dute estatuengan ezin dela konfiantza askorik izan. Gainera estatu batzuekin akordiotara heldu direnean hurrengo Gobernuak hauek bertan behera utzi ditu. Ikasi egin dute gobernuak eta baita konstituzioak aldatu daitezkeela eta negoziaturikoak ezerezean gelditu. Horrexegatik bilatu izan dute nazioartean ospe eta oihartzuna duen autodeterminazioan euren interes eta posizioaren bermea. Funtsean estaturen blokeari aurre egiteko eta zinez eta borondate honez negoziatzera behartzeko tresna da autodeterminazioa. Honen bidez, nazioarteko bitartekaritza bilatzen da estatuaren hegemonia mugatzeko eta parekoen arteko paktua sustatzeko. Estatuak ez badu negoziatorik nahi eta blokeatzen edota fede txarrez egiten badu negoziazioa hau horrela ikusi eta horrela geldi dadila munduaren aurrean bilatzen dute indigenek.

Helburua beraz, estatu naziobakardunetik estatu nazioanizdunera pasatzea da. Hemen datza gakoa, Caucus Indigenak argi erakutsi duen bezalaxe. Eztabaida osoa ezin da inolaz ere artikulatu batean finkatuz

egin, HIGEAn agertzen diren artikuluko guztiak bere osotasunean hartuta interpretatu behar dela defendatu zuten. Are gehiago, autodeterminazio eskubidea sailetan eta auzietan apurturik HIGEAn osoan dago barietaturik.

Honetaz jabetuz, herri indigenek proposamena egin diote nazioarteko erkidegoari aniztasun etnikoa kudeatzeko bide berriak proposatuz. Independentzia bilatzen dutela diotenei ko-dependenziaren debatea proposatu diete; hau da, estatuekin pareko bezala jokatzuz, beraiekin batera munduak bizi dituen arazoei aurre egiteko eta elkar bizitzeko marko berria eraikitzea. Proposamen honekin indigenek besteekiko zer dependenti maila izango duten erabaki nahi dute, elkar mendetasunaren ondorio ezkorrak kudeatu eta baikorrak sustatu (*mutual dependence*).

Estatuekin zein nazioarteko erkidegoarekin harreman berria hasteko eta azken 500 urteetako herentzia beltza atzean uzteko, ezinbestekoa zen autodeterminazio eskubidea onartu eta sustatuko zuen marko berria zabaltzea (Franke, 2007). Harreman berria adiskidetasuna berreraikitzeke eta geografikoki hurbil dauden herrien arteko errekontziliatoria heltzeko bidea izanik.

Errekontziliazioan aurrera egiteko ezinbestekoa estatu barneko aldatetekin batera nazioen arteko itun berrira heltzea herri hauen esku-bide ekonomiko, politikoa, sozialak eta kulturalak onartu eta sustatzen dituen nazioarteko marko berria ezarri (Menchu, 2000). Menchu-ren ustez iraganeko gaitzak sendatuko duen alternatiba nazioarteko legediari errespetua erakutsiz lortu behar zen. Nazioarteko legediak errekontziliatorako markoa izateaz gain lorturiko itunaren babes eta zaindaritza funtzioak beteko lituzke. Honekin bat dator Morris (1980) eta autodeterminazioan oinarrituriko harreman berria lortzeko asmoa dagoela HIGEAn azpimarratu zuen Chavez-ek 2005an bere testuaren defentsa egin zuenean. Era honetan bakarrik amaituko delako estatuen baitan diren herri indigenek pairatzen duten barne kolonialismoarekin eta nazioartean izan duten estalketarekin.

Harreman berria ezartzeko asmo honetan datza indigenek defendaturiko autodeterminazioaren benetako indarra. Beste eskubide askoren garapenez aurrebaldintza da eta hauen oinarrian dago, eta horrela agertzen da Cobos Txostenean ala Sanders-ek 1981 aurkezturiko proposamenean (Minde, 2008). Vatikanok ere horren aldeko jarraera erakutsi zuen 1985an (Barsh, 1986:382) aurrekoekin bat eginez. Printzipio hau 1985 hasi eta 1994an onartu zen HIGEAn zirriborroan aurkitzen da.

Finean, autodeterminazioaren gibelean zera dago tratatu zaharretan agertzen diren eskubideak berriz indartzeko eta hauek ezartzen dituzten betebeharrak betetzea, batik bat: lurraren gainean, ehiza ala

arrantzari lotutakoak. Eskubide hauekin batera herri indigenek euren kulturak iraunarazteko beharrezkoak diren bitartekoak maila ekonomiko, sozial, politiko eta kulturean izatea eskatzen dute. Funtsean autodeterminazio eskubideak euren herriengan eta euren orainaldian zein geroan eragina izan dezakeen edozein prozesuan herri hauek partaide-tza izango dutela, berdinak bezala tratamendua jaso eta kaltegarri gertatzen den orori ezetz borobila emateko eskubidea dutela onartzea litzateke.

Modu honetan talde zein banakoen giza eskubideak hobeto babesteko, HIGEA onartzearekin batera estatuaren eta berari loturiko egituraren birplanteaketa gertatu beharko da (Stavenhagen, 1998), indigenen partaidetzari tokia egin asmoz (Frank, 1998:79).

Ildo posibilista hau gehiago jorratuz eskubide honek bi alderdi nagusi dituela diosku Anayak (1996): (1) gobernua erabakitzeko ahalmena eta (2) garapen ekonomiko, soziala eta kulturala gauzatzeko tresna izatearena. Autodeterminazioa herri indigena bakoitzaren errealitate eta erabakitzeko gaitasunarekin lotuta dagoela onartuz, Laugarren Munduak azpimarratu du burujabetasuna erdiesteko modu asko dardela, bakoitzak errealitate zehatzari erantzuten diona: ezin baitira guztiak txapel berean sartu.

Burujabetasuna gauzatuz herri indigena batek eskumen nahiko izango lituzke bere iraupena ziurtatzeko, bere premiei erantzuteko zein igurikapenak asetzeko beharrezko diren bitartekoak eskuratzeko.

4. Bibliografia

- Áhrén, M. (2007). «The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples - How was it adopted». *Galdu*, 4.
- Anaya, J. (2006). «Los Derechos de los Pueblos Indígenas». In Mikel Berraondo (ed.). *Los derechos de los pueblos indígenas: esperanzas, logros y reclamos*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- «International human rights and indigenous peoples: the move toward the multicultural state». *Arizona Journal of International & Comparative Law*, 21(1), 14-61.
- *Indigenous Peoples in International Law*, 2d ed. Oxford: Oxford University Press.
- (2002). *International Developments Regarding Indigenous Peoples*. Tucson: Judges Conference.
- (1996). *Indigenous Peoples in International Law*. New York: Oxford University Press.
- (2003). «Los Derechos de los Pueblos Indígenas». In Gomez, F. *La Protección Internacional de los Derechos Humanos en los albores del siglo XXI*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- (1991). «Indigenous Peoples and Their Demands within the Modern Human Rights Movement». In Danieli, Y. (ed.) (1991). *The Universal Declaration of Human Rights*. Amityville, NY.
- Arkonada, K. (27-5-2009). «No queremos estados que saqueen y militaricen nuestros pueblos». *GARA*, p. 22.
- Arregi, J.I. (2011). «Pueblos que no se arrodillan en las relaciones internacionales: una visión desde Euskadi». En (2011). *La plasmación política de la diversidad: autonomía y participación política indígena en América Latina / coord. por Felipe Gómez Isa, Susana Ardanaz Iriarte*, Bilbao: Universidad de Deusto, ISBN 978-84-9830-285-1, pp. 285-310.
- (2010). *Laugarren mundua: herri indigenen erbeste ekintza, onespen eta al-daketa eragile nazioarteko harremanetan 1992-2007*. EHU/UPV. ISBN 978-84-9860-469-6.
- (2006). «Oro Verde y Biopirateria. Cara y Cruz de un Reconocimiento Instrumental de los Pueblos Indígenas». In Bernal, H.; Onaindia, M.; Ibabe, A.; Bermejo, R. (coords.). *Amazonia. Biodiversidad Sostenible*. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitatea-Universidad del País Vasco.

- (2006). «Medios de comunicación y empoderamiento indígena: EnREDando con las nuevas tecnologías». In Mikel Berraondo (ed.). *Los derechos de los pueblos indígenas: esperanzas, logros y reclamos*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- (1993). *Sustainable Development and Ethnodevelopment: A new Framework for the Resolution of a Centuries Old Conflict*. (Master Thesis, University of Iowa).
- (1994). «Ez Ezazu Desagerturiko Indioen Mitoa Sinestu». *Larrun*, 23, 21-31.
- Barbados I (1971). 2001-2-1. <http://www.nativeweb.org/papers/statements/state/barbados1.php>
- Barbados II (1977). 2001-2-1. <http://www.nativeweb.org/papers/statements/state/barbados2.php>
- Barsh, R. (1998). «Indigenous Peoples and UN Commission on Human Rights: A Case of the Immovable Object and the Irresistible Force». *Human Rights Quarterly*, 18, 782-813.
- Bobiwash, R. (2001). *Statement to the World Social Forum*. 2001-12-2an ikusia. <http://www.cwis.org/fge/swsf.htm>.
- Bose, T. (1996). *Definition and Delimitation of the Indigenous Peoples of Asia*. 2002-4-15an ikusia. <http://www.iwgia.org/sw312.asp>.
- Buchanan, A. (1991). *Secession: The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*. Boulder: Westview.
- Burchett, E. (2006). *A Perfect Opportunity for CANZUS States*. 2006-12-15an ikusia. <http://www.unobserver.com/layout5.php?id=2988&blz=1>.
- Burger, J. & Martín, D. (2006). «Pueblos Indígenas en Naciones Unidas. Mecanismos de protección, agendas e instancias». In Mikel Berraondo (ed.). *Los derechos de los pueblos indígenas: esperanzas, logros y reclamo*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- (1999). «Indigenous Peoples and International Fora». In U. I. M. Pelayo (ed.). *La Cooperación internacional y los Pueblos Amerindios* (2), Valencia: U. I. M. Pelayo.
- (1999). «Indigenous Peoples and International Fora». In U. I. M. Pelayo (ed.). *La Cooperación internacional y los Pueblos Amerindios* (2), Valencia: U. I. M. Pelayo.
- (1997). «La Declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los Pueblos Indígenas. Los Grupos de Trabajo y el Centro de Derechos Humanos». In Van de Fliert, L. (1997) (ed.). *Guía para los Pueblos Indígenas*, México: Comisión Nacional de Derechos Humanos.
- Chakma, S. (2000). «Foro Permanente sobre Asuntos Indígenas: Persiguiendo el Espejismo» *The Indigenous World 1999-2000*. Copenhagen: IWGIA.
- Clavero, B. (2008). *Naciones o Pueblos y Estados o Comunidades en Tiempos Constitucionales*. 2009-4-10an ikusia. clavero.derechosindigenas.org/wp-content/uploads/2008/10/aldaketa-clavero.pdf.
- Cornthassel, J. (2008). «Toward Sustainable Self-Determination: Rethinking the Contemporary Indigenous-Rights Discourse». *Alternatives*, 33, 105-132.
- (2007). «Partnership in Action? Indigenous Political Mobilization and Co-optation During the First UN Indigenous Decade (1995-2004)». *Human Rights Quarterly*, 29, 137-166.

- Coulter, T. (1997). «Ethical Engagement on UN Draft Declaration.» *Indian Law Resource Center memorandum* November 17
- Daes, E.-I. (2001). *Statement in World Conference Against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and related intolerance*. (Nire artxiboan).
- (2000). «The Spirit and the Letter of the Right to Self-determination: Reflections on the Making of the United Nations Draft Declaration». In Aikio, P. and Scheinin, M. (eds.). *Operationalizing the Right of Indigenous Peoples to Self-determination*. Åbo: Institute for Human Rights.
- Delgado, G. (1993). «Entre lo Popular y lo Étnico». *Unitas* (11-12), 7-25.
- Dunaway, W. (2003). «Ethnic Conflict in the Modern World-System: The Dialectics of Counter-Hegemonic Resistance in an Age of Transition». *Journal of World-systems Research*, 1, 3-34.
- Dussel, E. (1989). «Del descubrimiento al desencubrimiento». In H. Dieterich (eds.). *Nuestra América contra el V Centenario Tafalla: Txalaparta*.
- Ekins, P. (1992). *A New World Order: Grass Root Movements for Global Change*. Routledge: London.
- Franke, M. (2007). «Self-determination Versus the Determination of Self: A Critical Reading of the Colonial Ethics Inherent to the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples». *Journal of Global Ethics*, 2008-2-12an ikusia. <http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t714578955~db=all~tab=issueslist~branches=3 - v>
- Gibernau, M. & Rex, J. (1998). *The Ethnicity Reader. Nationalism, Multiculturalism & Migration*. Cambridge: Polity Press.
- (2000). *La identidad de las Naciones*. Barcelona: Ariel.
- (1998). *Nations without States*. Oxford: Marston Group Services.
- (1996). *Los Nacionalismos*. Barcelona: Editorial Ariel.
- (1994). «El nacionalismo: ¿Ideología de la Modernidad?». *Debats*, 49, 35-39.
- Gupta, R. (1999). «Indigenous Peoples and the International Environmental Community: Accommodating claims through a cooperative legal process». *New York University Law Review*, 74(6).
- Haas, P. M. (1992). «Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination». *International Organization* 46, 377-403.
- Hodgson (1994). «Transnational Advocacy and the Indigenous Rights Movement in Africa: challenges to sovereignty and citizenship». *Indigenous Affairs*, 1, 52-7. 15.
- Indigenous Caucus2 (2006). *Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. 2006-12-25an ikusia. http://www.ipcaucus.net/IK_3b.html.
- Keck, M. & Sikkink, K. (1998). *Activists Beyond Borders*. Cornell University.
- Khosravi, H. (2006). «A New Era for Indigenous Peoples: The United Nations Permanent Forum on Indigenous Issues». *Gáldu*, 2, 5-48.
- Martí i Puig, S. (2007). *Pueblos indígenas y política en América Latina*, Barcelona: Bellaterra-Cidob.
- Martínez Bringas, A. (2006). «Los pueblos indígenas ante la construcción de los procesos multiculturales. Inserciones en los bosques de la biodiversidad». In Mikel Berraondo (ed.). *Los derechos de los pueblos indígenas: esperanzas, logros y reclamos*. Bilbao: Universidad de Deusto.

- (2003). «Los Pueblos Indígenas y el Discurso de Derechos Humanos». *Cuadernos Deusto de Derechos Humanos* 24. Bilbao: Deusto
- Menchu, R. (2000) «Message». *International Conference on Conflict Resolution, Peace Building, Sustainable Development and Indigenous Peoples*. Bañuio: Tebtebba Foundation.
- Minde, H. (2007). «The UN Declaration on the Rights of Indigenous People. What made it possible? The work and process beyond the final adoption». *Galdu*, 4, 5-139.
- (1995). *The International Movement of Indigenous Peoples: an Historical Perspective*. 2002-2-12an ikusia. http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1992/tum-lecture.html.
- Morris, G. T. (1992). *500 Years of Indigenous Resistance*. 1993-2-1an ikusia. www.dickshovel.com/500.html.
- (1992b). «International law and politics: Toward a right to self-determination for indigenous peoples». *Center for World Indigenous Studies*, Fourth World Documentation Project reprint. 1995.
- (1992c). «Why Columbus Day should be Abolished». In Chavez, P., Lerma, L. and Orozco, S. (eds.). *Counter-Colonialismo* San Diego: Centro Cultural de la Raza.
- Murphy, R. (2003). *The Wars Within: Peoples and States in Conflict*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Oliva, D. (2006). «Políticas de Estado en cooperación internacional para la promoción del desarrollo de los pueblos indígenas». In Berraondo, M. (ed.). *Los derechos de los pueblos indígenas: esperanzas, logros y reclamos*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- (2002). «Will Colonialism End?». *Ciencia Ergo Sum*, 9(2), 139-150.
- Posluns, W. (2004). *The Fourth World: An Expression of International Indigenous Solidarity. Indigenous Policy*. 2005-6-3an ikusia. <http://www.indigenouspolicy.org/xv-2/xv-2-current-issue.htm#posluns>.
- Riggs, F. (1998). *Enclaves/exclaves: some propositions*. 2005-6-3an ikusia. <http://www2.hawaii.edu/~fredr/gurr.htm>.
- Rodríguez-Piñero, L. (2005). «La OIT y los Pueblos Indígenas en el Derecho Internacional: Del colonialismo al multiculturalismo». In Wilhelmi, A. (ed.). *Caminos hacia el Reconocimiento* Girona: Universidad de Girona.
- Rodríguez-Piñero, L. (2005). *Indigenous Peoples, Postcolonialism and International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Ryser, R. (1996). *Fourth World Geopolitics, Coexistence and the New International Political Order*. Cincinnati, Graduate School of the Union Institute.
- (1992). *From «balance of power» to democratizing international relations: Balancing relations between nations and states in a new era*. Center for World Indigenous Studies, Fourth World Documentation Project reprint. 1995.
- (1995). *The roots of war: Fourth World nations in the shadows*. Center for World Indigenous Studies, Fourth World Documentation Project.
- (1993). *Toward the Coexistence of nations and states*. Moscow, Conference on Indigenous Peoples' Rights, Moscow, Russian Federation Center for World Indigenous Studies, Fourth World Documentation Project reprint 1995.

- (1994). *State craft, nations and sharing governmental power*. Center for World Indigenous Studies, Fourth World Documentation Project reprint. 1995.
- (1986). *States, Indigenous Nations, and the Great Lie*. Center for World Indigenous Studies, Fourth World Documentation Project. 1999an ikusia.
- Spicer, E. (1992). «The nations of a state». *Boundary 2*, 19(3), 26-48.
- Stavenhagen, R. (1987a). «Ethnic Conflict and Human Rights: Their Interrelationship». *Bulletin of Peace Proposals*, 18(4), 507-514.
- (1987b). «Universal Human Rights and the Cultures of Indigenous Peoples and other Ethnic Groups: The Critical Frontier of the 1990s». In A. Eide & B. Hagtvæd (Eds.), *Human Rights in Perspective: A global Assessment*. Oxford: Blackwell.
- (1990). *The Ethnic Question: Conflicts, Development and Human Rights*. Tokyo: U.N University Press.
- (1999). «Antropología y derechos humanos: un itinerario». In U. I. M. Pelayo (ed.). *La Cooperación internacional y los Pueblos Amerindios* Valencia:
- (1997) «Las Organizaciones Indígenas: Actores Emergentes en América Latina». In Van de Fliert, L. (1997) (ed.). *Guía para los Pueblos Indígenas Mexico: Comisión Nacional de Derechos Humanos*.
- (1998). «Cultural Rights: a Social science Perspective». In Niec, H. (ed.) (1998). *Cultural Rights and Wrongs*. Leicester: UNESCO.
- Sutherland, J. (1995). «Representations of Indigenous Peoples' Knowledge And Practice In Modern International Law And Politics». *Australian Indigenous Law Reporter*. 2002-1-1an ikusia. <http://bar.austlii.edu.au/cgi-bin/disp.pl/au/journals/AJHR/1995/3.html?query=%7e+indigenous+peoples>.
- Tauli-Corpuz, V. (1999). «Looking Through the Eyes of Indigenous Peoples». *Indigenous Perspectives*, 2(1): 84-117 .
- Tauli-Corpuz, V. (2000). «Key Note Address». *International Conference on Conflict Resolution, Peace Building, Sustainable Development and Indigenous Peoples*. Baguio: Tebtebba Foundation.
- Werther, F. A. (1992). *Self-Determination in Western Democracies: Aboriginal Politics in a Comparative Perspective*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Weyler, R. (1984). *Blood of the Land.*, Vintage Books.
- Wilkes, R. (2001). *Competition or colonialism? An analysis of two theories of ethnic collective action*. (M.A. Thesis, University of Toronto, Toronto).
- Williams, R. M. (2003) *The Wars within: peoples and states in conflict*. Ithaca: Cornell University Press.

Nazio Batuen Erakundearen dokumentuak

1970

- Hernan Santa Cruz (1970). *Study on Racial Discrimination in the Political, Economic, Social and Cultural Spheres*. United Nations Publication, Sales number E.71. X.

1976

Santa Cruz, H. (1976). *Racial Discrimination: study by Hernan Santa Cruz, Special Rapporteur of the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. Revised and updated version, 1976 (United Nations publication, Sales No. E.76.XIV.2).*

1986

Martínez Cobos, J. (1986). *Estudio sobre la Problemática de la Discriminación contra Poblaciones Indígenas Ginebra: Naciones Unidas. E/CN.4/Sub.2/1986/7.*

United Nations General Assembly (2005). *Draft Programme of Action for the Second International Decade of the World's Indigenous People. A/60. Report of the Secretary-General .*

1987

UNEP (1997). *A Compilation of Case Studies Submitted by Governments and Indigenous Local Communities Organisations. UNEP/CDB/TKBD/1/Inf.1.*

1992

Commission on Human Rights (1992). *Review of Developments Pertaining to the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of Indigenous Populations, Including Economic and Social Relations between Indigenous Peoples and States. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1992/5.*

Commission on Human Rights (1992). *Review of Developments Pertaining to the Promotion and Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of Indigenous Populations, Including Economic and Social Relations between Indigenous Peoples and States. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1992/5.*

1993

Daes, E.-I. (1993). *Chairperson of the Working Group on Indigenous Populations, Discrimination Against Indigenous Peoples, Explanatory note concerning the Draft Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, Item 14, 45th Session of the Sub-Commission on the Prevention of Discrimination and the Protection of Minorities. E/CN.4/Sub.2/1993/26/Add.1.*

1995

Daes, E. (1995). *Chairperson-Rapporteur of the Working Group on Indigenous Populations: Criteria Which Might Be Applied When Considering the Concept of Indigenous Peoples. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1995/3.*

Naciones Unidas (1995). *Informe del Secretario Nacional. Programa de Actividades del Decenio Internacional de las Poblaciones Indígenas del Mundo*. A/54/487/Add.1.

Naciones Unidas (1995). *Informe del Secretario Nacional. Programa de Actividades del Decenio Internacional de las Poblaciones Indígenas del Mundo*. A/54/487/Add.1

1996

Coates, K. (1996). *Los primeros pueblos y la tierra: Visión global de las reclamaciones territoriales y su transacción. Informe del Seminario de Expertos sobre las experiencias prácticas con respecto a los derechos y reivindicaciones relativos a tierras indígenas*. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1996/Add.1.

Comisión Europea (1997). *Proyecto de documento de trabajo de los servicios de la Comisión sobre el apoyo a Pueblos Indígenas en la cooperación al desarrollo de la comunidad y de los estados miembros de la Unión*. Europea No. ES/08/97/11380200.W00 . Servicios de la Comisión Europea.

Daes, E.-I. (1996) «Actividades Normativas: evolución de las Normas Relativas a los Derechos de los Pueblos Indígenas. Documento de Trabajo de la Presidenta-Relatora señora Erica-Irene A. Daes sobre el concepto de "Pueblos Indígenas"». In Legarreta, J. (ed.). *Derechos de los Pueblos Indígenas*. Vitoria: Servicio de Publicaciones del Gobierno Vasco.

Daes, E.-I. (1996). *Panorámica concisa de las actividades del sistema de las Naciones Unidas relativas a los pueblos indígenas*. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1996/6/Add.1.

1997

Daes, E.-I. (1997). *Las Poblaciones Indígenas y su relación con la Tierra*. No. E/CN.4/SUB.2/1997/17. Comisión de Derechos Humanos

Gasgonia, D. (1996). *Dominios ancestrales de pueblos indígenas: Centro de crecimiento para la cooperación económica y ambiental. Informe del Seminario de Expertos sobre las experiencias prácticas con respecto a los derechos y reivindicaciones relativos a tierras indígenas*. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1996/Add.1.

Oyarzún, J. A. (1996). *Comisión de Derechos Humanos. Report of the Expert Seminar on Practical Experience Regarding Indigenous Land Rights and Claims*. E/CN.4/Sub.2/1996/6.

Plant, R. (1996). *El tratamiento de los derechos y reclamaciones territoriales indígenas: El papel de la asistencia técnica internacional. Informe del Seminario de Expertos sobre las experiencias prácticas con respecto a los derechos y reivindicaciones relativos a tierras indígenas*. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1996/Add.1.

Róldan, R. (1996). *Anotaciones sobre la legalidad y reconocimiento de los derechos territoriales indígenas en los países amazónicos. Informe del Semina-*

rio de Expertos sobre las experiencias prácticas con respecto a los derechos y reivindicaciones relativos a tierras indígenas. E/CN.4/Sub.2/AC.4/1996/Add.1. UNEP (1997). A Compilation of Case Studies Submitted by Governments and Indigenous Local Communities Organisations. UNEP/CDB/TKBD/1/Inf.1. UNEP.

1998

- Anders, L. (1998). *Initiatives for Protection of Rights of Holders of Traditional Knowledge. Indigenous Peoples and Local Communities Roundtable on Intellectual Property and Indigenous Peoples. WIPO/INDIP/RT/98/4^a.*
- Comisión Europea (1998). *Sesión 2141 del Consejo No. Sesión 2141 del Consejo. Servicios de la Comisión Europea.*
- Jacanimijoy, A. (1998). *Initiatives for Protection of Rights of Holders of Traditional Knowledge. Indigenous Peoples and Local Communities Roundtable on Intellectual Property and Indigenous People. WIPO/INDIP/RT/98/4E.*
- López, A. (1998). *Initiatives for Protection of Rights of Holders of Traditional Knowledge. Indigenous Peoples and Local Communities Roundtable on Intellectual Property and Indigenous Peoples. WIPO/INDIP/RT/98/4B.*
- Mililani, T. (1998). *Intervention of ka Lahui Hawaii.* En Workshop on Tourism and Indigenous Peoples of the UN Working Group for Indigenous Populations. Geneva.

1999

- Blakeney, M. (1999). *What is Traditional Knowledge? Why Should it be Protected? Who should Protect it? for Whom?: Understanding the Value Chain. Roundtable on Intellectual Property and Traditional Knowledge. WIPO/IPTK/RT/99/3.*
- Chavez, L. E. (1999). *Cuestiones Indígenas. Informe del Grupo Establecido de conformidad con la resolución 1995/32 de la Comisión de Derechos Humanos. E/CN.4/2000/84.*
- Commission on Sustainable Development (1999). *Report on the seventh session. E/CN.17/1999/L.6*
- Daes, E.-I. (1999). *Los Derechos Humanos de las Poblaciones Indígenas. Las Poblaciones Indígenas y su relación con la tierra. Segundo Informe sobre la marcha de los trabajos en relación con el documento de trabajo preparado por la Relatora Especial. E/CN.4/Sub.2/1999/18.*
- Daes, E.-I. (1999). *Los Derechos Humanos de las Poblaciones Indígenas. Las Poblaciones Indígenas y su relación con la tierra. Segundo Informe sobre la marcha de los trabajos en relación con el documento de trabajo preparado por la Relatora Especial. E/CN.4/Sub.2/1999/18.*
- Groh, A. (1999). *Indigenous Peoples, Land Rights, and the Maintenance of Culture. In The 17th Session of the United Nations Working Group on Indigenous Populations. Geneva: Contributory paper.*
- International Bureau (1999). *Protection of Traditional Knowledge: A Global Intellectual Property Issue. Roundtable on Intellectual Property and Traditional Knowledge. WIPO/IPTK/RT/99/2.*

- Martinez, M. A. (1999). *Estudio sobre los tratados, convenios y otros acuerdos constructivos entre los Estados y las poblaciones indígenas*. E/CN.4/SUB.2/1999/20. Comisión de Derechos Humanos.
- Rijssen, R. (1999). *Informe del Grupo de Trabajo ad hoc de composición abierta sobre el establecimiento de un foro permanente para las poblaciones indígenas*. E/CN.4/1999/83.
- Urrutia, J. (1999). *Informe sobre el Grupo de Trabajo establecido de conformidad con la resolución 1995/32 de la Comisión de Derechos Humanos*. E/CN.4/SUB.2/1999/82. Comisión de Derechos Humanos.
- Varma, S. (1999). *Traditional Knowledge: A Holder's Practical Perspective. Roundtable on Intellectual Property and Traditional Knowledge*. WIPO/IPTK/RT/99/4.

2000

- Economic and Social Council resolution (2000). *Resolution Indigenous People Forum Fifty-sixth session Agenda item 15*. E/RES/2000/22.
- Naciones Unidas (2000). *Recomendaciones del Sector Indígena sobre la Creación de una Foro Permanente para Pueblos Indígenas en el Sistema de Naciones Unidas*. E/CN.4/AC.47/2000/CRP.1.
- Naciones Unidas (2000). *Informe de la Alta Comisionada para los Derechos Humanos Ejecución del Programa de Actividades del Decenio Internacional de las Poblaciones Indígenas del Mundo*. E/CN.4/2000/85.
- Naciones Unidas (2000). *Recomendaciones del Sector Indígena sobre la Creación de una Foro Permanente para Pueblos Indígenas en el Sistema de Naciones Unidas*. E/CN.4/AC.47/2000/CRP.1
- Recomendaciones del Sector Indígena sobre la Creación de una Foro Permanente para Pueblos Indígenas en el Sistema de Naciones Unidas*. E/CN.4/AC.47/2000/CRP.1.
- Seminar on Multiculturalism in Africa: Peaceful and Constructive Group Accommodation in Situations Involving Minorities and Indigenous Peoples*, Tanzania, May 2000. E/CN.4/Sub.2/AC.5/2000/WP.3.
- Weissbrodt, D. (2000). *Principios Relativos a la Conducta de las Empresas en Materia de Derechos Humanos*. E/CN.4/Sub.2/2000/WG.2/WP.1.
- Wille, P (2000). *Informe del Grupo de Trabajo Ad Hoc de Composición Abierta sobre el Establecimiento de un Foro Permanente para las Poblaciones Indígenas*. E/CN.4/2000/86.
- WIPO (2000). *Concerning Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore*. WO/GA/26/.
- WIPO (2000). *WIPO Inter-Regional Meeting on Intellectual Property and Traditional Knowledge*. WIPO/TK/CEI/00/INF.5.

2001

- Indigenous Peoples' Caucus (2001). *Indigenous Peoples as a Major Group of Agenda 21 and the United Nations Commission on Sustainable Development Rio +10/World Summit on Sustainable Development*. PrepCom I Multi-stakeholder Presentation Peoples.30, April.

2002

- Asamblea General de la ONU (2002). *Documento para el diálogo presentado por los pueblos indígenas. Compromisos y prioridades de los pueblos indígenas ante la Cumbre Mundial de sobre el Desarrollo Sostenible*. A/CONF.199/PC/18/Add.3.
- Comisión Sobre el Desarrollo Sostenible (2002). *Apéndice No. 3: Documento de Diálogo por los Pueblos Indígenas*. E/CN:17/2002/PC.2/6.Add.5.
- IITC eta alia (2002). *Joint Statement the International Indian Treaty Council, Movimiento de la Juventud Kuna, Asociación Napguana, Confederacy of Treaty 6 First Nations, Chickaloon Village Traditional Council, Enlace Continental de Mujeres Indígenas, and the Mashentucket Piquot Tribal Nation. United Nations Commission on Human Rights 7th Ad Hoc Intersessional Working Group on the Draft Declaration for the Rights of Indigenous Peoples, January 28 - February 8*.
- Naciones Unidas (2002). *Documento de debate presentado por las organizaciones no gubernamentales*. A/CONF.199/PC/18/Add.4.
- Naciones Unidas (2002). *Documento para el diálogo presentado por los pueblos indígenas. Compromisos y prioridades de los pueblos indígenas ante la Cumbre Mundial de sobre el Desarrollo Sostenible*. A/CONF.199/PC/18/Add.3.
- Stavenhagen, R. (2002). *Indigenous Issues: Human Rights and Indigenous Issues. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people, Mr. Rodolfo Stavenhagen, submitted pursuant to Commission resolution 2001/5*. E/CN.4/2002.
- Stavenhagen, R. (2002). *Indigenous Issues: Human Rights and Indigenous Issues. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people, Mr. Rodolfo Stavenhagen, submitted pursuant to Commission resolution. 2001/5*. E/CN.4/2002.
- UNO (2002). *'You have a home at the United Nations' says secretary-general, as indigenous forum concludes first session*. 12-1-2003an ikusia <http://www.un.org/rights/indigenous/sgsm8249.doc.htm>.

2004

- Comisión de Derechos Humanos (2004). *Discrimination against Indigenous Peoples. Report of the working group on indigenous. Chairperson-Rapporteur: Ms. Erica-Irene A. Daes. 1-4-2005 an ikusia*. <http://www.cs.org/publications/CSQ/csq-article.cfm?id=435>.
- Daes E.-I. (2004). *Indigenous Peoples' Permanent Sovereignty Over Natural Resources, Final Report of the Special Rapporteur, Erica-Irene A. Daes*, E/CN.4/Sub.2/2004/30

2005

- Comisión de Derechos Humanos (2005). *Grupo de Trabajo establecido de conformidad con la resolución 1995/32 de la Comisión de Derechos Humana-*

- nos Resumen de las propuestas hecho por el Presidente (Sr. Luis Enrique CHÁVEZ). E/CN.4/2005/WG.15/CRP.7.*
- Comisión de Derechos Humanos (2005). *Proyecto de informe del Grupo de Trabajo establecido de conformidad. E/CN.4/2005/WG.15/CRP.6*
- Comisión de Derechos Humanos (2005). *Taller internacional sobre el proyecto de Declaración de las Naciones Unidas sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas Pátzcuaro, Michoacán, México 26-30 de septiembre de 2005. 24-5-2007an ikusia. <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hrj/iss12/wiessner.shtml>.*
- Committee on the Elimination of Racism (2005). *Declaration on the prevention of genocide. 1-4-2005an ikusia. http://www.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/declaration_genocide.doc.*
- Documento presentado por indígenas organizaciones sobre el derecho de los pueblos indígenas a la restitución. E/CN.4/2005/WG.15/CRP.4.*
- Documento presentado por indígenas organizaciones sobre la «Disposiciones Generales» del Proyecto de Declaración de la ONU sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas. E/CN.4/2005/WG.15/CRP.2.*
- Documento presentado por indígenas organizaciones sobre la necesidad urgente de mejorar el proceso de elaboración de normas de la ONU, Importancia del criterio de «Coherencia con el derecho internacional y su desarrollo progresivo. E/CN.4/2005/WG.15/CRP.3.*
- Información recibida por el Gobierno de México sobre el taller internacional sobre el proyecto de declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los pueblos indígenas (Pátzcuaro, Michoacán, México, 26-30 de septiembre de 2005). E/CN.4/2005/WG.15/CRP.1.*
- Observaciones y enmiendas a los artículos examinados del proyecto de declaración sobre los derechos de los pueblos indígenas y la introducción de nuevos párrafos en la parte dispositiva, formuladas por el Movimiento Indio Tupaj Katari el Consejo Mundial por la Paz. E/CN.4/2005/WG.15/CRP.5.*

2006

- UN Department of Public Information (2006). *Press conference on declaration of indigenous peoples rights. 12-6-2006an ikusia. http://www.un.org/News/briefings/docs/2006/061212_Indigenous.doc.htm.*
- UNO (2006). *Human Rights Council Concludes First Session. HR/HRC/06/029.*

2008

- UNEP (2008). *Decisions Adopted by the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity at its Ninth Meeting. UNEP/CBD/COP/9/29.*

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak, 73 zenb.

Herri indigenen azken hamarkadetako paradiploaziak uzta oparoa jaso du. Erbeste ekintza honen historia laburra da liburu honetan irakurleak aurkitu duena. Herri indigenak XXI. mendean irauteko martxan jarritako erbeste ekintza delako erresilientzia indigenaren tresna eta lekuko. Era honetan, erresilientzia politikoaren alde politikoan zentratu. Laugarren mundua herri indigenek nazioartean eragiteko berariaz sortutako kontzeptua eta bere historia errekueratuz hasten da liburua. Ondoren, 1923ko erbeste ekintzaren aurrekariari erreparatu ondoren, 70eko hamarkadan hasita 2007ko Herri Indigenen Eskubideen Nazioarteko Aldarrikapen onarpena gertatu arte egindako bidea eta bere mugari nagusiak erakutsi dira. Erbeste ekintza burutsu eta berritzaileari esker, herri indigenek, estatu gabeko nazioen ez bezala, onspena lortu dute nazioartean.

Joseba Iñaki Arregi Zientzia Politikoetan doktorea da eta egun EHU-UPVn ikerlaria eta irakaslea da. Urteetan komunikazio lanetan hainbat instituzio zein gobernu kanpoko erakundeekin aritu ondoren gaur egun Bilboko Magisteritza Eskolan ematen ditu eskolak. Hainbat liburu eta artikulu idatzi ditu herri indigenei buruz zein euskal diasporaren auziei lotuta. Bere ikerketa lerroak aspalditik lotu izan dio nortasunak eta kulturak gaurko mundu globalizatuan duen garrantziari, bereziki herri indigenen kasua maite duelarik. Gaur egun, mundu globalizatuan herri gutxituek garatu duten erresilientzia du kezka.

HURI-AGE
Consolider-Ingenio 2010

Deusto

Argitalpenak
Deustuko Unibertsitatea

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakregintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos